

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

— ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ Κ' ΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ —

ΜΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

ἀφιέρωμα στὸν Κ. Π. Καβάφη:
ΡΙΚΑ ΣΕΓΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΚΡΟΣ
ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΓΝΗΣ

ΑΛΕΚΟΣ ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΥΓΙΟΣ
Α. ΚΑΛΛΙΑ ΒΙΤΑΛΗ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΓΚΛΗΣ
ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΑΟΥ
ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ
ΤΙΛΛΑ ΜΠΑΛΗ
ΙΦ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΝΕΑ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 2
ΕΤΟΣ Α' ΑΡΙΘ. 2
— 1970

ΝΑΠΟΛ. ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΧΙΟΣ
ΝΙΚΟΛΑΣ ΙΚΑΡΗΣ
ΣΩΤΗΡ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

ΑΙΘΟΥΣΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

«ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ»

(Βουκουρεστίου 25, Τηλέφωνον 615.196 ΑΘΗΝΑΙ)

ή καλλύτερη αίθουσα προβολής Ζωγραφικής μέσα στην καρδιά της 'Αθήνας, με πλήθος τακτικών επισκεπτών, φωτισμό ιδεώδη και άνεσεις

★ Έκθετική περίοδος: ένας μήνας με την πιο φθηνή τιμή.

ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ
ΒΙΒΛΙΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΕΙΝΑΙ
ΚΑΙ ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

«ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΛΥΚΟΣΚΥΛΟΥ»

Τό τελευταίο από τὰ 5 βιβλία του συγγραφέα

Γ. Θωμαΐδη

Πωλείται σ'α καλά βιβλιοπωλεία

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΗΣ
ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

κ. 'Αντώνης Νίνος

ΑΔΩΠΕΚΗΣ 44 — ΤΗΛ. 729.468

ΕΙΝΑΙ Ο ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΠΟΥ ΘΑ ΣΑΣ ΕΞΥΠΗΡΕ-

ΤΗΣΗ ΣΤΟ ΕΙΔΟΣ ΤΟΥ, — ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΣΑΣ

ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΑΣ

ΑΦΟΥ ΕΚΛΕΙΣΕ ΤΟ ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ
ΜΙΑΝ ΖΟΕΤΙΑ, ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΤΟ ΠΟΛΥ-
ΤΙΜΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ
ΣΤΟΥΣ ΞΕΝΗΤΕΜΕΝΟΥΣ ΑΛΛΗΝΕΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ Ο **“ΚΡΙΚΟΣ”**,

Τὸ μοναδικὸ περιοδικὸ τοῦ εἴδους του γιὰ τοὺς
’Αποδήμους

(Ἐκδότες: Γιάν. Χατζηπατέρας - Λευτέρης Γιάλλουρος)

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ : 33 MARESPYRU ROAD LONDON N. W. 2)

ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΗΣ. ΕΚΔΙΔΩΝΤΑΙ ΑΠΟ ΔΩΔΕΚΑΜΕΛΗ ΟΜΑΔΑ
ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΜΕΛΕΙΤΑΙ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΝΕΑ : ΑΠΡΙΛΙΟΣ, ΜΑΙΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 1970

37 ΧΡΟΝΙΑ ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ

Ο ΚΑΒΑΦΗΣ

Τ Ο ΘΕΜΑ «Κ α β α φ η ς» δὲν εἶνε δυνατό, βέβαια, νὰ ἐξαντληθῆ στὸ χρονικὸ διάστημα μιᾶς διαλέξεως, ἂν θελήσωμε, λοιπόν, ν' ἀκριβολογήσωμε ὡς πρὸς τὸν τίτλο τῆς ἀποφινῆς μου ὁμιλίας, θὰ ἔπρεπε νὰ ποῦμε «ὀ λ ί γ α π ε ρ ί Κ α β α φ η ς». Καί, πράγματι, τὰ ὅσα θάχετε τὴν καλωσύνη καὶ τὴν ὑπομονή ν' ἀκούσατε ἀπόψε, εἶναι «ὀλίγα τινά» ἀπ' τὸ πλούσιο ὄλικὸ πού μαζεύτηκε σιγά - σιγά στὸ συρτάρι μου κι' ἐξακολουθεῖ ἀκόμη συνεχῶς νὰ ὀγκου-ται γιὰ νὰ φθάσῃ, ἴσως - ἴσως, μιὰ μέρα νὰ πάρῃ τὴν ὀριστικὴ μορφή μιᾶς σοβαρῆς μ ε λ ἔ τ η ς, ὅσο τὸ δυνατόν, πληρέστερης καὶ εὐθεντικότερης, γιὰ τὸν Ποιητὴ καὶ τὸ Ἔργο του.

Ἄσκι ξέρουν πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς Ἁλεξανδρινῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς τελευταίας εικοσιπενταετίας θὰ ἀποροῦν πῶς ἄφησα νὰ περάσουν τόσα χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Καβάφη γιὰ νὰ μιλήσω γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του, ἐνῶ, ἔχοντας ζήσει στὸ στενὸ σπιτικό του περιβάλλον, κατὰ τὰ τελευταία χρόνια τοῦ βίου του, καὶ ἔχοντας ἐπιδοθῆ στὴ μελέτη καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ποιητῆ, εἶχα ἔλα τὰ ἐφόδια γιὰ νὰ δώσω σὸν πνευματικὸ μας κόσμο τὴν εἰκόνα τοῦ πραγματικοῦ Καβάφη, τοσοῦτον μάλλον πού τὸ οἰκογενειακό του ἀρχεῖο πού περιήλθε μετὰ τὸν θάνατό του στὰ χέρια μου, μοῦδιναν τὴν εὐχέ-ρεια νὰ ἐρευνήσω τὰ «Καβαφικὰ Προβλήματα», καὶ νὰ καταφέρω νὰ βρῶ τὴν ἀπάντησι σὲ πολλὰ ἐρωτη-ματικά πού ἐξακολουθοῦν νὰ τυραννοῦν τὸν καλόπι-στο Κρικτικὸ καὶ νὰ δαιμονίζουν τὸν κακόπιστο.

Ἐπάρχουνα στὴ ζωὴ τοῦ κάθε ἀνθρώπου γεγό-νота ξεχωριστά, σημεῖα, νὰ ποῦμε «ἐπώδυνα», πού ἂν τὰ πάρεις μονομερῶς καὶ τὰ παρουσιάσεις ξεκάρ-φωτα δὲν καταφέρνεις παρὰ μόνο νὰ ξαφνιασῆς, νὰ σοκάρεις, ἐνῶ στὰν τὰ τοποθετήσεις* μὲ ἀκρίβεια καὶ ὀρθολογικά μέσα στὴν ἀλληλουχία τῶν ἀπειρῶν λε-πτομερειῶν, πού ἀποτελοῦν τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου, βρίσκουν καὶ τὴν ἐξήγησι καὶ τὴν δικαιοσύνη τους. Ἄσκι Καβάφη, ἐν ὅσῳ ζούσε, δὲν ὑπῆρξε διόλου συντα-λεστικός στὴν ἐπιτυχία τῶν προσπαθειῶν τῶν ἐπιδό-ξων βιογράφων του. Ἐξαιρετικὰ φειδωλὸς ὡς πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν «ἐπωδῶνων» σημείων τῆς ζωῆς του, στὰν φαινότανε κάποτε - κάποτε, νὰ ἐνδίδει τάχα στὶς σχετικὲς παρακλήσεις τῶν Αἰγυπτιατῶν ἰδίως διανοουμένων μας, ἦταν γιὰ νὰ τοὺς διηγηθῆί χαρι-τωμένα καὶ μὲ χιούμορ, μερικὰ ἀθώοτατα ἀνέκδοτα του, πού, στερωμένοι αὐθεντικότερων πηγῶν ἐξα-κολουθοῦν, καὶ σήμερα ἀκόμη, νὰ χρησιμικοῦν οἱ ἐπιχειροῦντες νὰ τὸν βιογραφήσουν.

Ἄσκι κυριώτερος λόγος πού ἄφησα νὰ περάσει ἕνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα πρὶν καταπασιῶ μὲ τὸν Καβάφη εἶναι πού ἤθελα ἢ προοπτικὴ τοῦ χρόνου νὰ σταθεῖ, τρόπον τινά, ἐχέγγυο τῆς ἀντικειμενικό-τητας, τῆς σχετικῆς πάντοτε, — ἀπόλυτης ἀντικει-μενικότητα δὲν νομίζω νὰ ὑπάρχη, — τῶν ὅσων θὰ εἶχα νὰ πῶ.

Ἢ προσωπικότητα τοῦ Καβάφη ἦταν, πραγματικὰ τέτοια πού ἦταν ἀδύνατο, πλησιάζοντάς τον, νὰ μὴ δεχθεῖς τὴν ἐξαιρετικὴ τῆς ἀντινοβολία. Τέτοια κα-

ταπλήσσοσα προσωπικότητα απ' τους άλλους εξέχοντες συγχρόνους ποιητές μας, μόνο στον Σικελιανό εύρισκεις, και από τους πεζογράφους μας στον Κωνσταντίνου.

Θεωρώ, δέ, ότι την άφορμή των περισσότερων επιθέσεων Ἀλεξανδρινῶν λογίων κατά του Καβάφη ἐνόσω ζούσε, θά πρέπει να τήν ἀναζητήσωμε σ' αὐτήν τήν τυραννική, τήν μέχρι καταθλίψεως ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιητῆ, τήν συγκερασμένη καί μ' ἕνα ποιητικό ἔργο πρωτοποριακό, ταυτόχρονα ρεαλιστικό καί κλασικό, προκλητικό καί ἀμοράλ, (νά μέ συγχωρέσετε, ἀλλά δέν νομίζω νά μπορεῖ ν' ἀποδοθεῖ κατά κυριολεξία τὸ «ἀμοράλ» στή γλώσσα μας).

Καί ποιός, ἀλήθεια, δέν φιλοδόχησε νά γράψῃ γιά τὸν Ποιητῆ στήν χρονική περίοδο 1927—1932, ὅποτε καί ὁ Καβάφης ἦταν τὸ ἐπίκεντρο τῆς πνευματικῆς Ἀλεξανδρείας καί ἡ Λυδία λίθος τῆς Ἑλληνικῆς, γενικά, οἰκογενείας τῶν Γραμμάτων. Δοκιμασμένοι λογοτέχνες μὰ καί ἄνθρωποι πού τὸ λογοτεχνικό τους ἄπαντο ἐξακολούθη νά εἶναι πάντα ἕνα ἄβηρο τους περὶ Καβάφη, δέν μπόρεσαν νά μείνουν ἀμέτοχοι στήν Καθαφίτιδα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Στὸ λογοτεχνικό περιοδικὸ «Ἀλεξανδρινὴ Τέχνη» πού θγάσαμε τότε, βρίσκει κανεὶς πολλὰ διαφωτιστικά σημεῖματα σχετικά μὲ τήν Καθαφική ποίησι καί τήν γύρω τῆς πολεμική.

Χαρακτηριστικό εἶνε ὅτι οἱ περισσότεροι, ἂν ἔχι σχεδὸν ὅλοι, οἱ Ἀλεξανδρινοὶ κριταὶ καί ἐπικριταὶ τοῦ Καβάφη ξεπήδησαν ἀπ' τὸν κύκλο του, ἀνήκαν στὸ Σαλόνι του, ἦσαν ἠθεσινοὶ μαθητῆς του, φίλοι του, θαυμαστές του. Τόσο ἐπηρεάζονταν φαίνεται, ὅσο αὐτοὶ ἀπτήν ἀκτινοβολία τῆς προσωπικότητος τοῦ Ποιητῆ πού στὸ ὑποσυνείδητό τους γεννιόταν ὁ πόθος, ἡ ἀνάγκη, θά ἔλεγα, ν' ἀποτινάξουν αὐτὴν τήν ἐπικίνδυνη καθαφική ἐπίρροια, αὐτὸν τὸν βαρὺ πνευματικὸ ζυγὸ.

Μόνον κρίνοντας, ἐκθειάζοντας, ἢ κατακρίνοντας καί χτυπώντας τὸ τόσο δυσανάλογο μὲ τὸν στενὸ πνευματικὸ μας κύκλο εἶ δὼ λ ο, τὸν Καβάφη, κατάφεραν νά ἀπαλλαγοῦν ἀπ' τὸν ἀνυπόφορο πνευματικὸ φόρτο, νά ἠρεμήσουν ψυχικά.

Μέσα στὸν σάλο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ Καβάφης, ὁ βαρυνόμενος ἤδη ἀπ' τὰ χρόνια, λές καί ξανάβρισκε τὸ νεανικό του σφρίγος. Σὲ κάθε ἐπίθεσι, ὁ Ἀλεξανδρινὸς ποιητῆς μὲ τὸ ἀργόσυρτο στοχαστικό του δῆμα καί τὰ πελώρια ἐρευνητικά του μάτια, πίσω ἀπ' τὰ μυωπικά του ματογάλλια, ἀρχίζε νά κινῆται μεθοδικά, μὲ στρατηγική ἀληθινὰ ἀξιοθαύμαστη, πρὸς υπεράσπισι τοῦ ἔργου του. Σὲ κάθε καινούργια ἐφοδὸ ἀρχίζε εὐθὺς ἀμέσως τήν δράσι, καταστρώνοντας σχέδια, κινητοποιώντας μονάδες, ἀναζητώντας νέες συμμαχίες, ὀργανώνοντας ἀντιπθέσεις, καί μὴ ἀφίνοντας ποτὲ καιρὸ στὸν ἔχθρὸ νά ἀνασυγκροτήσῃ τὶς δυνάμεις του ἢ νά βρεῖ τήν δυνατότητα νά τὸν θίξῃ ἐπικίνδυνα. Ἡ πολεμική δέν τὸν τρώαζε τὸν Καβάφη, «σά ν ἔ τ ο ι μ ο ς ἀ π ὸ κ α ι ρ ὸ», εὗρισκε πάντα τὸν τρόπο νά ἀντιμετωπίσει τήν ἐπιβουλὴ. Τὰ καθαφικά ὄπλα δέν ἦσαν, ἄλλω-

στε εὐκαταφρόνητα. Εἶτε ἄμεσα, διὰ τῶν στενῶν καί ἀφοσιωμένων θαυμαστῶν καί φίλων του, εἶτε ἑμμεσα καί ἔντεχνα διὰ τῶν ἐκ πεποιθήσεως καθαφικῶν, κατώρθωνε ὁ Καβάφης νά ἀποκρουσθοῦν καί οἱ κατὰ μέτωπον ἐφορμήσεις καί οἱ ὑποδρόχιες ἐπιθέσεις, οὕτως ὥστε ὅλος αὐτὸς ὁ διὰ τοῦ τύπου σάλος δέν συντελοῦσε τελικὰ παρά τὴν διάδοσι καί ἐπικράτησι τῆς καθαφικῆς ποιήσεως.

Μερικοὶ κατέκριναν τὸν Καβάφη γι' αὐτὸ τοῦ τὸ ξεσπάθωμά του ὑπὲρ τοῦ ἔργου του. Δέν νομίζω νάχουν δίκην. Ἔχει ἐνδιαφέρον, παλληγκαριὰ αἰσθηματικὸτητα ἢ προσπάθεια τοῦ ποιητῆ νά προσάσῃ τὸ πνευματικὸ του παιδί.

Πάντως οἱ πολὺ νέοι μας διανοούμενοι τῆς Αἰγύπτου ἂν καί μειονεκτοῦν ἀπέναντι τῶν πρεσβυτέρων τους ἐφ' ὅσον δέν ἔζησαν αὐτὴν τήν ἐνδιαφέρουσαν Καθαφική Ἐποχὴ μὲ τήν μαχητικότητά της, τὴν ὁρμὴ καί τὰ θίαια πάθη της, ἔχουν, ἐν τοσοῦτω τὸ πλεονέκτημα πὼς δέν θρέθησαν ὑποχρεωτικὰ δεμένοι σ' ἕνα ἀπὸ τὰ δυὸ ἄρματα, τὸ καθαφικὸ ἢ τὸ ἀντικαθαφικό, καί ἔτσι μποροῦνε μὲ ἀπόλυτη ἀνεξαρτησία νά μελετήσουν τὸ Καθαφικὸ Ἔργο, ἂν θέλουν, καί νά τὸ κρίνουν.

Ὁ Καβάφης πού συνετέλεσε τόσο ἀποτελεσματικὰ ὁ ἴδιος στήν διάδοσι τοῦ ποιητικοῦ του ἔργου, καί ἔταν δειλὰ - δειλὰ παρουσίαζε ἕνα - ἕνα τὰ πρῶτα του ποιήματα στὰ γνωστὰ φέγ-βολάντ, ἀλλὰ καί ἀργότερα, θταν ἀπαλλαγμένος ἀπὸ βιωτικὲς ἀνάγκες ἐπεδόθηκε πιά ὀλοκληρωτικὰ στήν Τέχνη, δέν μποροῦσε νά προῖδει ὡς πῶς σ κ α λ ἰ θά ἐφθανε, στῆς π ο ι ἡ σ ε ω ς τήν ἐξαΐσα σ κ ἄ λ α. Πάντως αὐτὴν τήν Σκάλα δέν τὴν ἀνέθηκε οὔτε μὲ εὐκολία οὔτε καί ἐν ἡσυχία. Δέν τὴν ἤθελεν, ἄλλωστε, τὴν ἡρεμὴ ἐπικράτησι ὁ Καβάφης. Οἱ θυελλώδεις καμπάνιες, λές καί τόνωναν τὴν παιητική του φλέβα, λές καί πλάταιναν τοὺς στιχογραφικούς του ὀρίζοντες.

Σπάνια εἶνε ἡ περίπτωσις Καβάφη ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν ἀποψι. Ἐκεῖνο πού ἀναζητοῦν συνήθως οἱ διασημικῶς ἐργαζόμενοι εἶναι ἡ ἡσυχία. Ἀντίθετα τὸν Καβάφη τὸν θέλγει, τὸν ἐμπνέει τὸν ζωογονεῖ ὁ θόρυθος. Ἡ κίνησι εἶναι κάτι ἐξαιρετικὰ ἀρεστὸ καί ἀγαπητὸ γιά τὸν ποιητῆ.

Δέν θά ξεχάσω τότε, πού βαρεῖα ἀρρωστος ἐφθασε στήν Ἀθήνα, τὴν χαρὰ πού ἐνοιωσε, σάν τοῦ ἐπετρέπη πρὶν μπεῖ στὸ Νοσοκομεῖο, νά σταθεῖ λίγοςτὰ Χαντεῖα, στὸ τόσο πολυσύχναστο αὐτὸ σημεῖο τῆς Ἀθήνας γιά ν' ἀπολαύσει τὴν μεγάλη τους κίνησι, τὴν κοσμοσυρροή.

Ἐκεῖνο πού τὸν πείραζε τὸν Καβάφη, πού τὸν καταπονοῦσε, καί τὸν βασάνιζε, ἦταν ἡ σιωπή, ἡ στατικότητα καί συνεπὼς ἡ ἀ π ο μ ὶ ν ω σ ι ς. Φεβία σωστή εἶχεν ὁ ποιητῆς γιά τὴν μοναξιά, μέσα στήν ὁποία ἔζησε, ἐν τοσοῦτω τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του.

Τὸ πόσο καταθλιπτικὸ ὀκληρὸ καί τυραννικὸ ὑπῆρξε γιά τὸν Καβάφη τὸ στοιχεῖο τῆς «μοναξιάς», εἶναι κάτι πού ἰδιαίτερωσ σταματᾷ τὸν μελετητῆ του.

Ἡ «μοναξιά», ἄλλωστε, μαζί μὲ τὸν «θρήνο» καί τὴν «ἐμορφιά», ἀποτελοῦν τὸ πῶς ἀξιοπρόσεχτο καί ἐνδια-

φέρον συναισθηματικὸ τ ρ ἰ π τ υ χ ο τοῦ καθαφικῶ ἔργου.

Τὴν αἰτία τῆς ἰδιαίτερης καί συχνῆς ὑπογράμμισης τοῦ στοιχείου τῆς μ ο ν α ξ ι ἄ ς στὰ ποιήματα τοῦ Καβάφη πρέπει νά τὴν ἀναζητήσωμε σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ τοῦ ποιητῆ, ἀπ' τὴν ὁποία καί μεταπήδησε στήν Τέχνη.

Ἡ μ ο ν α ξ ι ἄ εἶναι πῶς καταφανῆς, πῶς ἐκδηλη, στὰ παλαιότερα ποιήματά του, τότε δηλαδὴ πού, ἢ ἀπομόνωσί του ἦταν ἀκόμη πρόσφατη, καί ἢ μ ο ν α ξ ι ἄ ἐπιδροῦσε πῶς ἔντονα στὸ συναισθηματικὸ του κόσμο.

Προσέξατε τί λέει ὁ Ἀλεξανδρινὸς ποιητῆς στὸ γνωστὸ ποίημά του «Ἐ ν α ς Ἰ ἔ ρ ο ς»:

«Στοῦ καφενεῖου τοῦ βοερού τὸ μέσα μέρος
σκυμένος στὸ τραπέζι κάθητ' ἕνας γέρος·
μὲ μὴν ἐφημερίδα ἐμπρὸς του, χ ω ρ ἰ ς σ υ ν τ ρ ο φ ι ἄ .»

Φριχτό, εἶνε, ἀλήθεια, γιά τὸν Ἰ ἔ ρ ο τοῦ Καβάφη, ἀλλὰ καί γιά τὸν κάθε γέρο, αὐτὸ τὸ Χ ω ρ ἰ ς σ υ ν τ ρ ο φ ι ἄ .

Ἀκούστε, τώρα, καί τὸ ποίημά του «Τὰ π α ρ ἄ θ υ ρ α», καί πῆστε μου ἂν δέν εἶνε τραγικὴ ἢ περίπτωσις τοῦ ἀνθρώπου πού τόσο βαθεῖα, τόσο ἀπόλυτα, συναιστανῆθηκε τὴν μόνωσί του, τὸν ἀποκλεισμό του, ὥστε νά γράψῃ:

«Σ' αὐτὲς τὲς σκοτεινὲς κόμαρες πού περνῶ
μέρες βαρεῖς, ἐπάνω κάτω τριγυρνῶ
γιά νᾶθω τὸ παράθυρο. Ὅταν ὀνοίξῃ
ἕνα παράθυρο θᾶναι παρηγορία.
Μὰ τὰ παράθυρα δέν βρίσκονται, ἢ δέν μπορῶ
νὰ τᾶθω...»

Μὰ μήπως καί στὸ «Τ ε ἰ χ η» δέν ξεσπᾷ μεγαλόστομα ὁ πόνος τοῦ ποιητῆ γιά τὴν ἀπομόνωσι στήν ὁποία τὸν ἔφεραν ἄ ν ε π α ἰ σ θ η τ α συνθήκες σκληρῆς, ἀπρόσμενης καί καταθλιπτικῆς.

«Χωρὶς περιοκεψιν, χωρὶς λύπην, χωρὶς αἰδῶ
μεγάλα κ' ὑψηλὰ τριγύρω μου ἔκτισαν τείχη.

Καί κάθομαι καί ἀπελπίζομαι τώρα ἐδῶ.
Ἄλλο δέν σκέπτομαι: τὸν νοῦν μου τρώγει αὐτὴ ἡ τύχη!

διότι πράγματα πολλὰ ἐξω νά κόμω εἶχον.
Ἄ ὅταν ἐκτίζαν τὰ τείχη πῶς νά μὴν προσέξω.

Ἄλλὰ δέν ἀκουσα ποτὲ κρότον κτιστῶν ἢ ἤχον.
Ἄνεπισητῶς μ' ἐκλείσαν ἀπὸ τὸν κόσμον ἐξω.

Μὰ καί στὸ «Μ ο γ ο τ ο γ ἰ α» ὁ βραχνᾶς τῆς μόνωσις εἶνε φανερός, καί στὸ «Μ ἰ α Ν ὕ χ τ α» ὁ ποιητῆς ἀναπολώντας μὴ νύχτα ἔρωτος, γράφει:

«Μέσ σὸ μ ο ν ἦ ρ ε ς οπί μου, μεθῶ Ἐανά.»

Τί ἄλλο παρά ὑπογράμμισι τῆς μόνωσις τοῦ ποιητῆ, εἶνε κι' αὐτοὶ οἱ στίχοι τοῦ «Ἀ π τ ἰ ς Ἐ ν ἰ ἄ».

(Ἔργο Ἀλέκου Κοντόπουλου)

«Δώδεκα καί μισή. Γρήγορα πέρασεν ἡ ὥρα
ἀπ' τὲς ἐννιά πού ἀναψα τὴν λάμπα,
καί κάθισα ἐδῶ. Κάθομον χωρὶς νά διαβάζω,
καί χωρὶς νά μιλῶ. Μὲ ποῖονα νά μιλήσω
κατὰ μόνος μέσα στὸ οπίτι αὐτό.»

Καί σ' ἄλλα ἀκόμη ποιήματα τοῦ Καβάφη, στὸ «Ἐ ν ἔ σ π ἔ ρ α», στὸ «Π ο λ ῦ σ π α ν ἰ - ω ς», στὸ «Γ ἰ ἄ ν ἄ ρ θ ο υ ν» στὸ «Δ ὀ ν ἔ ο ἰ 23 ἔ ω ς 24 ἔ τ ῶ ν», ἢ ἐπικράτησι τοῦ σ τ ο ἰ χ ε ἰ ο υ τ ἦ ς μ ο ν α ξ ι ἄ ς εἶνε ἐκδηλὸς καί χαρακτηριστικὴ. Ἐὰν δὲ προσέξωμε καί τὸ πόσο εὐαίσθητος εἶνε ὁ ποιητῆς στοὺς «Ἡ - χ ο υ ς», θά μποῦμε καλύτερα στήν ἀτμόσφαιρα τῆς μοναξιάς πού τὸν περιέβαλε.

Τὸ στοιχεῖο τῆς μ ο ν α ξ ι ἄ ς πού πῆρε τέτοια θέσι στὸ ἔργο τοῦ Καβάφη, καί μᾶς ἔδωσε τὰ ποιήματα πού προαναφέραμε, πηγάζει ὅπως εἴπαμε ἀπ' τὴν ζωὴ τοῦ ποιητῆ.

Τὸ συναισθηματῆς ἀπομόνωσις πού τὸν κατεπόνησε ψυχικά καί βρῆκε τὴν μετουσίωσί του στήν Τέχνη, προῆλθε ἀπὸ τὸν πραγματικὰ μόνηρη βίω στὸν ὁποῖο θρέθηκε καταδικασμένος νά ζῆ καί γιά τὸν ὁποῖο δέν ἦταν καθόλου, φαίνεται οὔτε προορισμένος μὰ ὅτε καί ψυχικά προδιατεθημένος.

Ὁ Κ ω ν σ τ α ν τ ἴ ν ο ς Κ α β ἄ φ η ς, ἀνῆκε σὲ πολυμελῆ οἰκογένεια. Γιὸς τοῦ μεγαλεμπόρου Πέτρου Καβάφη καί τῆς ἐκλεκτῆς Φαναριώτισσας Χαρίκλειας Φωτιάδη, ὁ ποιητῆς εἶχε πέντε ἀδελ-

φούς μεγαλύτερους του. Το πατρικό του σπίτι, δηλαδή κάθε άλλο παρά μονήρες ήταν. Ήπειτα αν και μόνημα έχκατεστημένη στην Αλεξάνδρεια ή οικογένεια Καβάφη ταξίδευε άρκετά συχνά. Ο ποιητής στα παιδικά και στα νεανικά του χρόνια είχε πάει και στην Γαλλία και στην Αγγλία, και είχε έλθει συχνά, στην Ελλάδα, ως άφησόμε πιά την Κωνσταντινούπολη, ιδιαίτερη πατρίδα της μητέρας του, όπου πήγαιναν τακτικά. Ένα ταξίδι του άλλωστε στην Πόλη είχε πού έπαιξε και πρωτεύοντα ρόλο στην αισθηματική ζωή του ποιητή, την σεξουαλική θά έλεγα.

Μετά τον θάνατο και της μητέρας του (ο πατέρας του είχε πεθάνει πρώτος), η πολυμελής οικογένεια διασκορπίστηκε. Δυό από τους αδελφούς του ο Άριστείδης και ο Αλέξανδρος παντρεύτηκαν και έκαναν δικά τους σπιτικά, οι άλλοι δυό ο Πέτρος και ο Ίωάννης θέλησαν να ζήσουν μόνοι και ο πέμπτος ο Παύλος, πού συγκατοικούσε με τον ποιητή, έφευγε και συχνά έμενε στο έξωτερικό, και έξ άλλου, χάθηκε, σχετικά, πολύ νέος. Μοιραία, λοιπόν, αλλά και αναπάντεχα, ο ποιητής βρέθηκε μόνος με μοναδική συντροφιά μερικά υπολείμματα του καθαφικού άρχοντόσπιτου και μερικά ένθύμια οικογενειακά, άνίκανα να πληρώσουν το κενό πού δημιουργήθηκε γύρω του και μέσα του από συνειδητές κι' άσυνειδητες έγκαταλείψεις, από θεληματικές άποχές, και τυραννικές στερήσεις, από φυσικούς και από θείους θανάτους.

Βέβαια, με την πάροδο των έτων, η μοναξιά, το τό-

σο υποκειμενικό αυτό στοιχείο έπαψε να έμφανίζεται να κυριαρχεί καταπιεστικό στην καθαφική ποίηση. Και η ζωή άλλωστε του ποιητή με την διάδοσι κυρίως του ποιητικού του έργου, δέν ήταν πιά τόσο μονήρης. Στο Σαλόνι του σύχναζαν τώρα πιά πολλοί δικοί μας και ξένοι διανοούμενοι, και περαστικοί επισκέπται, Ευρωπαίοι, ξένοι — "Αγγλοι ιδίως — πού συντρόφευαν τον ποιητή και τούδιναν και την ευκαιρία να επιδειξει την γλωσσολογία και την ευρυμάθειά του.

Η φοβία του, όμως, για την μ ο ν α ξ ι ά, πού τόσο τον ταλαιπώρησε ήθικά, υπέβασκε πάντα στο ύποσυνειδητό του.

— Μ ό ν ο ς έ κ ε ι έ π ά ν ω, ή ρ ω ς κ α ι θ υ μ α, έλεγε συχνά και στα τελευταία χρόνια της ζωής του ο Καβάφης, δείχνοντας το σπίτι του. Ήτανε ένα άστείο του πού έκρυβε, ώστόσο δη την πίκρα του ανθρώπου πού έζησε, παρά την επιθυμία του, μ ό ν ο ς.

Ο τρόμος του για την άπομόνωσι λές και τον κυριέψε ξανά κατά την βαρεία του άρρώστεια πού τον έφερε στον τάφο. Και τί δέν έπινούσεν ο ποιητής, κατά τις τελευταίες ιδίως μέρες της ζωής του, για να κρατήσει κοντά του στο Νοσοκομείο, στην Αλεξάνδρεια, δυους τον παράστεκαν στην δραματική του πάλη με την άδυσώπητη άρρώστεια, και ιδιαίτέρως έμμενα στην όποία και εύρισκε, φαίνεται, την περισσότερη συμμόνια. Μερικοί παρεξηγούσαν την άπαιτησί του αυτή. Λίγοι, βλέπετε, καταλάβαιναν ότι η πρόσκλησί του στη συντροφιά στην όποία τούδινε τώρα δικαίωμα ή κατάστασί του, ήταν άπ' το φόβο του μη βρεθεί ξαφνικά άπομονωμένος με τον Χάρο.

Τό άλλο Στοιχείο, πού σταματά τον μελετητή του καθαφικού έργου, είναι ο «Θ ρ ή ν ο ς».

Ο Καβάφης, όπως είπαμε, ήταν έξαιρετικά φειδωλός ως πρós τα οικογενειακά του ιδιαίτερα' δέν έμπιστευόταν ποτέ σε κανένα γεγονός πού θα μπορούσαν να σταθούν άποκαλυπτικά ώρισμένων άνεξιχνίαστων πτυχών του βίου του, και ιδίως του νεανικού. Άκόμη και από το οικογενειακό του άρχείο είχαν έντεχνα άφαιρεθή όσα επιθυμούσεν ο ποιητής να μείνουν για πάντα άγνωστα στους μετά θάνατον βιογράφους του.

Τόν έρευνητή, όμως, βοηθεί, όπως ξέρομε, συχνά η τύχη. Χάρις σ' αυτή λοιπόν την τύχη είναι πού δέν βρίσκομαι κι' εγώ στην ίδια μοίρα με τους επιχειρούοντας, έλλείψει άθθεντικών τεκμηρίων, να βιογραφήσουν τον Καβάφη, πλάθοντας ένα βιογραφικό παραμύθι, έμπνευσμένοι από τα όσα ο ίδιος ο ποιητής έδινε στην κυκλοφορία ένόσω ζούσε, υποβάλλοντας τρόπον τινά στον βιογράφο του να στηριχθεί σ' αυτά και μόνο σ' αυτά.

Χάρις στην Τύχη, αυτή, μπόρεσα να εισδύσω διá της ιερογλυφικής θά έλεγα γραφής του Άρχείου του του οικογενειακού, στον πραγματικό καθαφικό κόσμο, την έρευνα του όποιου καθιστούσαν έξαιρετικά δύσκολη αι έπεμβάσεις και αι προσθαφαίρέσεις πού έκανε σκόπιμα ο ποιητής, στο άρχείο αυτό. Η μανία του Καβάφη άλλωστε να ταλαιπωθή τον μελετητή του άπολαμβάνοντας την άμηχανία του την συναντούμε και στην ποίησί του. Σε όχι λίγα ποιήματά του με άρχαϊκά θέματα ο Καβάφης, ένώ μεταφέρει αυτού-

σια σχεδόν σ' αυτά έπεισόδια και γεγονότα παρμένα άπ' την Ίστορία, το κύριο πρόσωπο των ποιημάτων αυτών είναι δημιούργημα της φαντασίας του, άρα άνύπαρκο ιστορικά. Αυτό πελάγωσε άλλωστε όχι λίγους κριτικούς της καθαφικής ποιήσεως πρós μεγάλην ευχαρίστηση του ποιητή πού διεσκέδαζε με τις άκαρπες προσπάθειες των κριτικών του να ανακαλύψουν στην Ί σ τ ο ρ ι α τους φανταστικούς ήρωας των καθαφικών αυτών ποιημάτων...

Τό Άρχείο του ποιητή υπήρξε συντελεστικό και διαφωτιστικό για μένα ως πρós την μελέτη του δευτέρου σ τ ο ι χ ε ί ο υ του Τριπτύχου πού σάς προανέφερα, του Θ ρ ή ν ο υ.

Σκύδοντας προσεκτικά πάνω στο ποιητικό έργο του Καβάφη θά προσέξει κανείς ότι σε ένα, σχετικώς, σημαντικό αριθμό ποιημάτων του, προσέχουσα θέσι έχουν το «Κ λ ά μ μ α», τα «Δ ά κ ρ υ α», ο «Ο δ υ ρ μ ό ς».

Θρήνος στους «Τ ρ ω έ ς» και στην «Κ η δ ε ί α τ ο υ Σ α ρ π η δ ω ν ο ς», οδυρμός στο «Α π ι σ τ ί α» δάκρυα στο «Ε ν τ ψ μ η ν ι Ά θ υ ρ».

Άκούστε τους πρώτους στίχους του «Ά ρ ι σ τ ό β ο υ λ ο ς»:

•Κλαίει το παλάτι, κλαίει ο βασιλεύς, άπαρηγόρητος θρηνηί ο βασιλεύς Ήρώδης, ή πολιτεία ολόκληρη κλαίει για τον Άριστόβουλο..».

Αυτή τή θρηνώδικη νότα τή συναντούμε συχνά στο καθαφικό έργο. Και στο ποίημα «Λ ά ν η τ ά φ ο ς», και στο «Α ν ν α Κ ο μ ν η ν ή», και στο «Μ ύ ρ η ς, Ά λ ε ξ ά ν δ ρ ε ι α τ ο υ 3 4 0 μ. Χ.» ή επικράτειά της είναι έντυπωσιακή και ύποβλητική. Μά και στο «Α γ ε ω Β α σ ι λ ε υ Λ α κ ε δ α ι μ ο ν ί ω ν» και στο «Α λ ο γ α τ ο υ Ά χ ι λ λ έ ω ς», το «Σ α τ ρ α π ε ί α» και το «Μ ά χ η τ η ς Μ α γ ν η σ ί α ς» έχωμε θρήνους, δάκρυα και πάλι δάκρυα.

•Τόν γέροντα καλόν πατέρα μου, τόν αγαπώντα με το ίδιο πάντα τόν γέροντα καλόν πατέρα μου θρηνώ πού πέθανε προχθές, όλιγο πριν χαράξει».

γράφει ο Καβάφης στο πρώτο τετράστιχο του ποιήματος «Ι ε ρ ε ύ ξ τ ο υ Σ ε ρ α π ί ο υ».

Αν το στοιχείο του «Θ ρ ή ν ο υ» πήρε στην καθαφική ποίησι μιá τόσο ιδιαίτερη σημασία, και μάς έδωσε αληθινά ώραιούς στίχους, την άφορμή την βρίσκαμε πάλι στην ζωή του ποιητή. Μιά βαρεία κι' άνυπαλόγητη θλίψη για τον τραγικό χαμό αγαπημένου του προσώπου κατά τα πρώτα νεανικά χρόνια της ζωής του Καβάφη, χαμό για τον όποιον και δέν χύθησαν τα δάκρυα πού ταίριαζαν σε τέτοιο πένθος: ο θάνατος των δικών του και ιδίως της αγαπημένης του Μάνας, πού δέν μπόρεσε να την κλάψη όσο θα τούθελεν ο ποιητής: κι' άλλοι θάνατοι, κι' άλλες συγκρατημένες κι' άνείπτωτες οδύνες δέν μπορούσαν παρά να βρουν άπήχησι στην καθαφική ποίησι.

Έξ άλλου, πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι ο ποιητής ήταν έξοικειωμένος με τον «Θ ρ ή ν ο». Οι λυγμοί και τα δάκρυα, ιδίως της Μητέρας του, ο 3-δυρμός και ο σπαραγμός της για την χηρεία της και τα άλλα βάσανα της δοκιμασμένης άπ' την μοίρα αυτής Δέσποινας, στον ποιητή, ήταν έπίμενο να σταλάζουν την πίκρα τους, αυτός ήταν ο μικρότερος και πιά αγαπημένος της γιός, κι' αυτόν είχε το περισσότερο κοντά της. Ο πόνος της μητέρας του Καβάφη, της Φαναριώτισσας Χαρίκλειας Φωτιάδη πού για την όμορφιά και την κοκεταρία της μιλούσε συχνά ο ποιητής δέν μπορούσε παρά να έχει έντυπωσιακή έπίδραση στην μετέπειτα ζωή του.

Υστερα κι' άλλοι θάνατοι, κι' άλλα τραγικά περιστατικά πού έζησε και στην νεανική, και στην άνδρική του ηλικία ο ποιητής συσώρευαν δάκρυα μέσα του, πού μετουσιώθηκαν στην Τέχνη άπολυτρώοντάς τον άπ' τον άνυπόφορο φόρτο της Ό δ ύ ν η ς Έκδηλωτικό του ρόλο πού έπαιξαν στη ζωή του Καβάφη τα άλλεπάλληλα οικογενειακά του πένθη με τους σπαραγμούς και τις δοκιμασίες τους είναι το έξής άθθεντικό: "Όταν στην κηδεία του άλεξανδρινού επιστήμονα και λογίου Γιώργου Πετρίδη ο άδελφός του, ο γιατρός και γνωστός διανοούμενος Παύλος Πετρίδης έκλαιε με σπαραγμό πρᾶγμα σπάνιο για ένα φτασμένο άνδρα, ο Καβάφης με καταφάνη συγκίνησι είχε καθίσει κοντά του άμίλητος και

(— Γ ε ώ ρ γ. Μ ο ύ γ ι ο υ)

(— Α. Κ α λ λ ι α — Β ι τ ά λ η)

σάν άραιοσαν κάπως οί γύρω επισκέπτες, έσχυφε και χαϊδεύοντάς του τόν ώμο του είπε: «Σέ συμπενονω καημένε Παύλο. Άλλος κανείς άπό μένα, πιστεφέ με, δέν μπορεί νά νοιώσει τόν σπαραγμό σου. Σκέψου πώς έχω χάσει πέντε άδελφούς έγώ».

(«...Και τά άχυτα δάκρυά μου, με θαραίνου άκόμη», θά προσθέταμε έμείς).

Πράγματι, δέ, τó στοιχειό τοϋ θρήνου πού βρισκαμε άπό τά πρώτα του ποιήματα έξακολουθεί νά ύπάρχει καθ' έλοσ τó ποιητικό του έργο.

Τό τρίτο στοιχειό, έκείνο πού συναντούμε συχνότερα στό Καθαφικό έργο, είνε ή όμορφιά, τó χάρμα δηλαδή αυτό τών ματιών, τής ψυχής και τών αισθήσεων!! ή όμορφιά, σάν γραμμική σάν χρωματική άρμονία, μά πρό πάντων με κείνο τó κάτι τó άπροσδιόριστο μά και τόσο δυναμικό, πού χαρακτηρίζει τήν σαγήνη, τόν ύποκειμενικότερο, δηλαδή, παράγοντα, συντελεστήν του θαυμασμού.

«Τήν έμορφιά έτσι πολύ άτένισα πού πλήρης είναι αυτής ή όρασις μου»...

γράφει ό Καβάφης στό «Έτσι πολύ άτένισα».

«Κι' είδα τ' ώραιο σώμα πού έμοιαζε σάν άπ' τήν άκρα πείρα του νά τώκαμεν ό Έρωσ».

στό ποιήμά του «Στοϋ καφενείου τήνεϊσοδο». Στυλιζαρισμένος ύμνος του Κάλλουσ και άπ' τήν αισθητική και άπό τήν αισθησιακή του ύφή.

Άναζητώντας τή φυγή άπό τó πνιγηρό μπουρζουαδικό περιβάλλον στό όποιο βρέθηκε ν' άνήκει και νά ζεί, και όντως έξ ιδιουσγκρασίας ύπέρ τών «άναιμάκτων» έπαναστατικών κινήματων, ό Καβάφης στάθηκε έξαιρετικά εύτυχής βρίσκοντας στό ούδέτερο πεδίο τής Ιστορίας, τής άρχαίας Έλληνικής και τής Έλληνιστικής Έποχής τó μέσον νά εκδηλωθεί και νά πρωτοτυπήσει χωρίς και νά προσκρούσει, επικίνδυνα τούλάχιστον, στίς μικρόνες αντίλήψεις τών συγχρόνων του. Έκείνο, όμως πού κάνει έντύπωση στόν μελετητή του Καβάφη, είναι τó ότι στό πεδίο αυτό, τής Ιστορίας μας, ό ποιητής δέν φαίνεται νά κινήται σάν ξένος. Τόσες ταυτόσημες καταστάσεις, βρίσκωμε, άλήθεια, άνάμεσα στόν Άρχαιο μας κόσμο και στόν Καθαφικό, τέτοια είναι συχνά ή ταυτοπάθειά τους, ώστε νά μπορεί κανείς, χωρίς ύπερβολή, νά χαρακτηρίσει τόν Καβάφη ως τόν «Νέωτερο τών Άρχαίων μας».

Υπό τó πρίσμα αυτό βλέποντας τó καθαφικό έργο δέν μπορεί κανείς νά έκπλαγή ούτε για τήν τόσο συγχγή έξύμνησι τής κάθε έκφάνσεως του ώραίου ούτε για τήν προτίμησι του ποιητή για τά κλασικά

πρότυπα τής όμορφιάς του Άρχαίου μας μυθολογικού και Ιστορικού Κόσμου — Άδωνις, Άπόλλων, Νάρκισσος, Ένδυμίων κτλ. πού πλούτισαν και τήν νεοελληνική ποιήσι διά μέσου του Καβάφη, με μερικούς έξαίσιους στίχους, άντάξιους πραγματικά του στοιχείου πού τούς ένέπνευσε: τής όμορφιάς. Σέ 40, άπό τά 154 ποιήματα πού άποτελοϋν τó ποιητικό του έργο, ό Καβάφης καταπιάνεται με τήν Όμορφιά, ύμνει τó «ώρατον».

«Σάν σώμασα ώραιο νεκρών πού δέν έγέρσασαν» γράφει στό «Έπιθυμίες» και «Στά θήματα», μιλώντας για τόν Νέρωνα λέει:

«άκμαίος μέσ στήν εύρωστία τής σαρκός, και τής νεότητος τ' ώραιο σφρίγος».

Άκούστε αυτούς του τούς στίχους άπ' τó ποιήμά του «Γιά τόν Άμμόνη, πού πέθανε 29 έτών στό 610»:

«Ραφαήλ, όλίγους στίχους σέ ζητούν, για επίθυμιον του ποιητού Άμμόνη νά συνθέσεις. Κάτι πολύ κολαίσθητον και λειον. Σϋ θά μπορείς, είσαι ό κατάλληλος νά γράψεις ως άρμόζει για τόν ποιητήν Άμμόνη, τόν δικό μας».

Βέβαια θά πεις για τά ποιήματά του άλλα νά πεις και για τήν έμορφιά του, για τήν λεπτή έμορφιά του πού άναπήσαμε...

κι' αυτό τó τετράστιχο άπ' τó «Οροφέρνης»:

«Αυτό πού εις τó τετράδραχμον επάνω μοιάζει σά νά χαμογελά τó πρόσωπό του τó έμορφο λεπτό του πρόσωπο αυτός είν' ό Όροφέρνης Άρισάβου».

Και στό «Άλεξανδρινοί Βασίλεις» και στό «Πολύ Σπανίωσ», και στό «Στοϋ καφενείου τήνεϊσοδο», στό «Έρρίωνος τάφος και στό «Όκαθρέπτης στήνεϊσοδο», και στό «Μέρες τοϋ 1908» και σέ πολλά άλλα ό Καβάφης μιλάει για έμορφιά, για εϋειδεις μορφές για «εϋγραμμη σφιχτοδεμένη σάρκα», για «έκφανσι τοϋ ώραίου», για «φημισμένη έμορφιά», για «μορφήν τής καλλογής».

Πρόσωπα πραγματικά, φανταστικές μορφές, μυθικοί ήρωες, νοσταλγικά φευγαλέα πορτραίτα μπήκαν με τήν έμορφιά τους, τήν αισθητική και τήν αισθησιακή τους ιδανικότητα, στό ποιητικό έργο του Καβάφη και τó σφράγισαν με κείνη τήν ιδιαίτερη γοητεία πού άναδίνει τó πραγματικό Τεχνούργημα. Δέος καταλαμβάνει τόν Καβάφη όταν ό Χρόνος, με τó σκληρό κι' άνίλειο πέρασμά του επιβουλεύεται τήν όμορφιά.

«Θ' όσχήμισαν — άν Ζεί — τά γκριζα μάτια θά χάλασε τ' ώραιο πρόσωπο...».

μάς λέει πικρόχολα στό ποιήμά του «Γκριζα». Τόσο πολύ διεπότισε με τó στοιχείο του Κάλλουσ τó ποιητικό του έργο ό Καβάφης, ώστε δίκαια ό μελετητής του νά φθάνει στήν συμπέρασμα ότι δέν θά τήν βρήκε στήν ζωή ό ποιητής τήν όμορφιά, τέτοια τούλάχιστον πού τήν όραματίστηκε και τήν έπόθησε. «Η δίψα, λοιπόν, γι' αυτό τó πολυπόθητο ιδανικό. Δίψα τυραννική κι' άνικανοποίητη για τó ύπέροχο στοιχείο του Κάλλουσ πού είναι τέτοια ή ύφή και ή δύναμις του ώστε νά έξαγνίσει τά πάντα, ένέπνευσε στόν Καβάφη τά τόσα ώραιοπαθή του ποιήματα».

«Τό όποιοδήποτε πάθος. — λέει ό Παπανούτσος — μετουσιώνεται στήν Τέχνη σέ μιá ήρεμη, λεπτή κι' εύγενική χαρά, πού είναι ή αισθητική συγκίνησι».

Καλότυχοι και προνομιούχοι, οί καλλιτέχνες πού άξιώνονται αυτού του θαύματος: Τραγική είναι ή μοίρα τών άλλων πού ένθ νοιώθουν τήν ίδια δίψα και κατατρώνονται άπτό ίδιο πάθος, δέν έχουν, έν τούτοις τίς δυνατότητες ν' άπαλλαγούν διά τής Τέχνης τής έφιαλτικής τους περιπέτειας.

Ός ήταν επόμενο, ό Καβάφης πάλεψε ενάντια στό γήρας, τόν άδυσώπητο αυτόν ύπονομευτή τής όμορφιάς, μ' όλες του τίς δυνάμεις, μ' όλα τά μέσα. Αυτό τó γήρας με τήν φριχτή του άσχημία, ό Καβάφης τó μίσησε, μιá και σάν άνθρωπος δέν ήταν δυνατό, βέβαια, νά άντιπαρέλθη. Άκόμη και σά τελευταία χρόνια τής ζωής του παρακολουθοϋσε μ' άγωνία τή φθορά του χρόνου στήν έκφραστική του μορφή, και δεχότανε μ' έξαιρετική εύχαρίστησι τó φιλοφρόνημα έκείνων πού τόν άποκαλοϋσαν με σήλικα και όταν άκόμη είχε φθάσει πιά στό γήρας. Τήν άδυναμία του αυτήν τήν ήξεραν καλά ό άλεξανδρινοί και ιδίως οί σκιτσογράφοι πού έπικειροϋσαν νά άποδώσουν πιστά τόν Καβάφη σά τελευταία χρόνια τής ζωής του.

«Σάν έξαφνα ώρα μεσάνυχτ' άκουσθι άόρατος θίασος νά περνά με μουσικές έξαίσιες, με φωνές — τήν τύχη σου πού ένδιει πιά, τά έργα σου πού άπέτυχαν, τά σχέδια τής ζωής σου πού βγήκαν όλα πλάνες μη άνοφέλετα θρηνήσιες. Σάν έτοιμος άπό καιρό, σά θαρραλέος, άποχαίρετα τήν, τήν Άλεξάνδρεια πού φεύγει. Πρό πάντων νά μη γελασθεις, μην πεις πως ήταν ένα όνειρο, πως άπατήθηκεν ή άκοή σου' μάταιες έλπίδες τέτοιες μην καταδεχθεις. Σάν έτοιμος άπό καιρό, σά θαρραλέος, σάν πού ταιριάζει σε πού άείώθηκες μιá τέτοια πόλι, πλησίασε σταθερά πρός τó παρόθυρο, κι' άκουσε με συγκίνησι, άλλ' όχι με τών δειλών τά παρακάλια και παρόπανα, ως τελευταία όπόλαυσι τούς ήχους, τά έξαίσια όργανα του μουσικού θίασου, κι' άποχαίρετα τήν, τήν Άλεξάνδρεια πού χάνεις».

Γιλία Σιμωνούρου

(Ρίκα Σεγκοπούλου — Ιδού το ειδησεογραφικό χρονικό — ή προϊστορία και το τέλος της... — όπως την αναλόου — Καραγιάννη) δημοσιεύουμε από τη φιλολογική στήλη της σχετικής ειδησεογραφίας των «Νέων» της Τετάρτης 23 Μαΐου 1956:

ΤΟ ΑΡΘΡΟ αυτό που προηγήθηκε, έχει μικρή αλλά δραματική προϊστορία: είναι η διάλεξις που έδωσε η Ρίκα Σεγκοπούλου — Καραγιάννη στην 'Αλεξάνδρεια στις 20 Μαρτίου 1958, για να θυμίσει στους φίλους και θαυμαστές του ποιητού, την 23 επέτειον από του θανάτου του και να τους τονίσει τη Δόξα της Χώρας από την μονιμη παρουσία του στα παγκόσμια Γράμματα, τιμή και Δόξα που απέκτησε ο τόπος από το γεγονός να ζήση και να δημιουργήσει το έργο του ο Ποιητής εκεί. 'Αλλά, ταυτόχρονα υπήρξε και η τελευταία προβολή και έκδηλωσις της όμιλητριάς στον τόπο που γεννήθηκε, έζησε και έδρασε πνευματικά, γιατί η Σεγκοπούλου, δέν γύρισε πλέον ποτέ στην θετη της πατρίδα — την 'Αλεξάνδρεια. Έφυγε λίγες ημέρες μετά, με τον άνδρα της — τον Ν. Καραγιάννη — για την 'Αθήνα και από κεί θα πήγαιναν στην 'Ισπανία σε τουριστικό ταξίδι. 'Αλλά δέν ήταν της Μοίρας της να φτάσει εκεί και να γνωρίσει την ώραία και ιστορική χώρα, τη δεύτερη πατρίδα του Γκρέκο. Ούτε να την επαναλάβει τη διάλεξη αυτήν, έδω στον «Παρνασσό», όπως είχε προσκληθεί και όπως προετοιμάστηκε και ξεκίνησε και για τοῦτο.

«Οι λογοτεχνικοί κύκλοι της πρωτεύουσας και ιδίως οι έξω των σωματείων και των πνευματικών ιδρυμάτων λογοτέχναι και ποιηται με δυσφορία παρετήρησαν ότι και εφέτος έπερασαν άπρακτῆρητος από τις πνευματικές οργανώσεις ή 23η από του θανάτου επέτειος του μεγάλου 'Αλεξανδρινού ποιητού Κ. Η. Καβάφη. — Στις 29 'Απριλίου έκλεισαν 23 χρόνια από το θάνατό του, ή επέτειος όμως αγνοήθηκε από τα έπίσημα πνευματικά ιδρύματα σε έποχή μάλιστα που ο Καβάφης συνεχώς μεταπαράζεται και τυπώνεται παντός.

Την παράλειψιν αυτήν θέλησε να την επανορθώσει το «Πρακτορείο Πνευματικής Συνεργασίας» του όποιου ο διευθυντής κ. Μάριος Βαϊάνος συνεννοήθη πρό μηνών με την έγκαιραστημένη στην 'Αλεξάνδρεια στενή συνεργάτιδα και φίλη του άειμνήστου ποιητού, Ρίκα Καραγιάννη, για τον έορτασμό της επέτειου του Καβάφη. 'Η αίγυπτιώτισσα διανοουμένη έδέχθη να έλθη στην 'Αθήνα όπου και έφθασε την περασμένη Τετάρτη.

— Με την άφιξί της το «Πρακτορείο Πνευματικής Συνεργασίας» έκίνητοποιήθη και για να παρουσιάσει μίαν άναμνηστικήν επέτειον, ήλθε σε έπαφή με πολλούς που θα μπορούσαν να προσφέρουν νέα στοιχεία στο θέμα Καβάφη. Και το πρόγραμμα είχε μισοετοιμασθή, για να πλαισιώσει την έμιλιαν της Ρίκας Καραγιάννη.

— 'Από μέρος του Γαλλικού 'Ινστιτούτου έδέχθη να έμιλήση ο κ. Μιλλιέξ. Θα έπρόκειτο έπίσης να μετάσχη από μέρος του 'Ιταλικού 'Ινστιτούτου ο κ. Λαβαννίνι μεταφραστής του Καβάφη. Έξ άλλου είχε θεσθί να έμιλήσει ο κ. Τερζάκης και θ' άνεζητούντο ακόμα ένας ή δύο για δύο μικρές έμιλιες ή εισηγήσεις. Παραλλήλως έκλεισθη και ή αίθουσα του Παρνασσού και την παρουσίασιν της όλης έορτής θα έκανε ο πρόεδρος του, καθήγητής κ. Θ. Βλησιδής.

'Αλλά την τελευταία στιγμή συνέθη κάτι το τραγικό. 'Η κ. Ρίκα Σεγκοπούλου προχθές Κυριακή στις 11 μ.μ. άπέθανε ξαφνικά από πνευμονική συμφόρησιν στη Νέα Σμύρνη όπου έφιλοξενείτο χωρίς να προλάβη ούτε ή έπιστήμη, ούτε κανείς άλλος να της προσφέρει τάς υπηρεσίας του. 'Ο θάνατός της έθλιψε όλον τον πνευματικόν κόσμον των 'Αθηνών και θα λυπήση πολύ και τους Αίγυπτιώτας, γιατί ή έκλιποσση υπήρξε ένα πολύ αξιόλογο πρόσωπο, κοντά στον Καβάφη, τον όποιον συμπαραστάθηκε στοργικά ως τις τελευταίες στιγμές του.

— 'Η Ρίκα Σεγκοπούλου υπήρξε τρυφερή ποιήτρια και καλή κριτικός, διηθήθη δέ έπι 7 περίπου έτη το περιοδικό «'Αλεξανδρινή Τέχνη», που υπήρξε ή φωνή του Καβάφη. Στα χαρτιά της θα έβρεσθόν όλα τα ιδιαιτερα σημείωματα του Καβάφη που της παρέδωσε με έμπιστοσύνη μαζί με το ιδιωτικό και άταικό του άρχετο κ.λ.π.

— Τον θάνατον της άλεξανδρινής διανοουμένης έμαθαν πρώτοι ειδοποιηθέντες προχθές το πρωί ο Εύάγ. Παπανούτσος και ο Μάριος Βαϊάνος οι όποιοι και παρευρέθησαν στην κηδεία της μαζί με άλλους 'Αθηναίους γνωστούς και φίλους της οικογενείας Σεγκοπούλου—Καραγιάννη στο νεκροταφείο της Νέας Σμύρνης, όπου έκηδεύθη και έτάφη.

Μεταξύ άλλων παρευρέθησαν ή ζοιγράφος κ. Χαρίκλεια Σεφρανοπούλου, ή λογοτέχνης Β. Γαζής και άλλοι. Μετά την νεκρική ακολουθία και πριν ακόμα σηκώσουν το κατάφορτο από τριαντάφυλλα φέρετρο για να τ' άποσέσουν στην τελευταία του κατοικία ώμίλησε δι' άλλων ο κ. Παπανούτσος παρουσιάζας την προσωπικότητα της έκλιποσσης και λαμπρολογίας τις άρετές της.

● ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ, προσέθετουμε, ακόμα, ότι ή όμιλήτρια της όποιας το τελευταίο τουτο ταξίδι στην 'Αθήνα, ύστερα από τότε που πέθανε ο Καβάφης και τον όποιον είχε συνοδέψει με τον τότε, πρώτο σύζυγό της έδω — 'Αλέκο Σεγκοπούλου — είχε έτοιμάσει κι' είχε καρφισώσει στο χειρόγραφο της όμιλίας της και τον πρόλογο, την εισήγηση καλλύτερα, του λόγου της, με την όποιαν θα παρουσιαζόταν για πρώτη φορά στο άθηναϊκό κοινό.. 'Η Ρίκα Σεγκοπούλου είχε έπισκεφθεί από το πρώτα χρόνια του γάμου της και της γνωριμίας της με τον Καβάφη, πολλές φορές, τα καλοκαίρια την ήλληική πρωτεύουσα, είχε γνωριστεί με πολλούς λογοτέχνες κ.λ.π. κι' είχε άποκτήσει πολλές συμπάθειες στους πνευματικούς κύκλους της πρωτεύουσας, από τον 'Αλεξ. Παπαναστασίου, ως τον Παρθένη, τον Σικελιανό, το Μαλακόση, το Γαλάνη και όλους σχεδόν τους λογοτέχνες της 'Αθήνας. 'Ηταν μι άριότατη και πολύ μορφωμένη κοπέλα, έξυπνη, πολύ πνευματική, ποιήτρια και συνάρπαζε με την παρουσία της και με το λόγο της, όλους. Είχε κερδίσει την άφοσίωση, την άγάπη και την έκτίμηση του Καβάφη, ο όποιος της είχε άπόλυτη και τυφή έμπιστοσύνη στην έξόπληση και διεξαγωγή της διαφήμισης του έργου του κλπ. 'Ηταν ή μόνη που μπορούσε να διαχειριστεί κάθε τί σχετικό και με την ύστερη συγκατάθεσή του, ακόμα. ('Η σημερινή της έλλειψις, ή άπουσία της, και μαζί μ' άλλα και ο άλλος θάνατος — του Παπουτσάκη, — του άλλου, άρρενος έμπιστου του, μάς στερούν π ο λ υ τ ι μ ω ν άλλα και α ύ θ ε ν τ ι κ ω ν στοιχείων, που μ ό ν ο ν α ύ τ ο ι κατείχαν και τα όποια σκόπευαν, καθένας χωριστά να παρουσιάσουν σε βιβλία, που έτοιμάζον — και που δέν έξέρουμε, τίποτα, για την ύπαρξή των...).

— 'Ιδού ο πρόλογος — εισηγήσή της:

ΕΙΜΑΙ έξαιρετικά έδυγής και πολύ συγκινημένη που μιλω άπ' το τιμημένο αυτό έλλαδικό έθιμα για τον Ποιητή των «Κ ε ρ ι ω ν» που άν και γεννήθηκε και έζησε μακριά άπ' την 'Ελλάδα την άγάπησεν έν τοσούτη βαθείά—τόσο την 'Αρχαία όσο και τη σύγχρονη. 'Ιδιαιτερα, την 'Αθήνα την είχε κλεισμένη στη ψυχή του, σαν κάτι το έξαίσιο και το άνατικωτάστατο. Θυμάμαι όταν τον φέραμε ένα χρόνο πριν πεθάνει, έδω στην 'Αθήνα για ιατρική περίθαλψη παρ' όλο που δέν μπορούσε σχεδόν, ν' άναπνεύσει, δέν δέχτηκε να μπει στο Νοσοκομείο πριν κάνει μιά βόλτα στους άθηναϊκούς δρόμους που ή κίνησι και ή έλληγικότητά τους τον σαγίνευαν και που έκαναν να ξεχάσ το πόσο θραείά ήτανε χτυπημένος άπ' την άδυσώπητη άρρώστεια που τον έφερε στον τάφο...

Στην 'Αλεξάνδρεια γεννήθηκε, στην 'Αλεξάνδρεια έζησε ο Καβάφης μα κάτι τι το έλλαδικό είχε την πρώτη θεσι: και στο Νού και στην Καρδιά του.

'Εξ' άλλου ή 'Αθήνα ήταν για τον Ποιητή όπως και για κάθε ξενητεμένο διανοούμενο το «Κέντρο» και ή προσοχή του όλη στρεφότανε έδω, στην πρωτεύουσα, — στην πηγή της 'Ελληγικής βιανόησις».

2

ΔΕΝ ΕΑΙΡΩ κι' έγω τι να πώ, γι' αυτόν το Καβάφη που λέτε. Πρόκειται άραγε για κοινό τύπο σαρλατάνου; Πρόκειται μήπως για αντιπροσωπευτικό τύπο μονομανή, τεχνομανή, θάλεγα πιό καλά.

Ποιός ξάιρει! Δέν μπορώ να πώ.

'Εκτός άπ' αυτά τα κάμποσα πετάμενα φύλλα, που μ' άναγκάσατε να χάσω πάλε ώρες δλάκερες για να τα ξαναδιαβάσω, θάπρεπε θαρρώ, να ήξαιρα από κοντά τον τύπο για να μπορώσα να έιχα γνώμη.

Σά βάζω τον Καβάφη με το νού μου, θυμάμαι, μιά φορά, στα 1918, στο στρατιωτικό νοσοκομείο της Nice ο καθηγγητής Jicard μάς είχε δείξει μιά άνάλογη περίπτωση στο πρόσωπο κάποιου αξιωματικού που τον είχε βρει μιά «έπισκεπτική» σφαίρα στο κεφάλι. 'Η σφαίρα αυτή, δέν τον σκότωσε το φουκαρά μόνο τον έκανε... ποιητή' δηλαδή τέτοιου είδους ποιητή άλά Καβάφη. Την άρρώστια όμως αυτήν ο Jicard την βρήκε, θυμάμαι άρκετά σοβαρή και διάταξε άμέσως τη μεταφορά του άρρωστου στο φρενοκομείο της Μαρσίλιας.

'Εξ' άλλου, καθώς μπορεί να ξάιρετε κιόλας, ή Ψυχοπαθολογία άναφέρει σωρ τέτοιες περιπτώσεις.

'Οχι λιγότερες ακόμα αναφέρει ή 'Ιστορία. Για θυμηθήτε εκείνη τη λύσσα του Νέρονα για την Τέχνη... 'Εκείνο τό: «Quis artifex pereo!»

'Ε, να λοιπόν. Κάτι τέτοια βάζω με το νού μου, και δέ διαίζομαι να συγχαρώ τον Καβάφη, σαν ένα κοινό θαγαπόντη.

'Υστερα, μπορεί να μη φταίει κιόλας ο ίδιος, για τον τόσο θόρυβο που γίνεται γύρω στ' όνομά του.

Αυτό βέβαια, δέ θα πει πως ένας τέτοιος θόρυβος πρεπει να μάς ξαφνίσει και πολύ. Σκαφήτε τί έποχή περνούμε. Μιά σωστή decadence χαρακτηρίζει τη μεταπολεμική περίοδο. 'Ακόμα κι' αυτή ή Μεγάλη Τέχνη, βλέπετε πόσο άνησυχη, πόσο νευρική και ταραγμένη είναι. Βέβαια ή άλλη, ή ψεύτικα, ή τιποτένια, δέν μπορούσε να μην έπωφεληθεί από το γενικό ξεχαρβάλωμα.

Παρακολούθητε την κίνηση στον έξω κόσμο και βλέπετε τί γίνεται στη Γερμανία, στη Γαλλία, στην 'Ιταλία, μ' αυτούς τους ψευτοπρόδρομους της Τέχνης. Και δέν είναι να πεις πως ο έκτροχιασμός αυτός

περιορίζεται μονάχα στη Λογοτεχνία. Και στους άλλους κλάδους της Τέχνης τὰ ἴδια κι' ἀκόμα χειρότερα.

Κι' ὕστερα γιατί νὰ πηγαίνομε ἔτσι μακριά; Ἐδῶ μέσ' τῆ μύτη μας τί γίνεται! Οἱ νέοι ἀρχίζουν κι' ἀρνοῦνται τὴν Τέχνη τοῦ Παλαμά, ἄς ποῦμε. Λίγο ἀκόμα ἕνας Βάρναλης κοντεύει νὰ περάσει ἀπαρτήρητος. Ἐνῶ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ἕνας τεράστιος τόμος ἀνοησίες, ἔκανε ἐνδοξα κάποιον Ἀποστολάκη. Μὲ τίς θρυσίες του, ὁ Φῶτης Πολίτης γένηκε κριτικός, καὶ μὲ τίς ἀηδίες του ὁ Δαμβέργης ποιητής. Ψέματα εἰν' αὐτά; Τότε, γιατί κι' ὁ Καβάφης νὰ μὴν εἶναι ποιητής, ἀφοῦ ἦταν ἔτσι τυχερός ἀνθρώπος! Λέω τυχερός, γιατί ἦρθε στὴν ὥρα του. Ὅμοια μεγάλος μπορεῖ νὰ ἦτανε κι' ὁ Νικολός, κι' ὁ Μυριανθούσης, ἂν εἶχανε τύχη ναρθοῦνε κάμποσα χρόνια ἀργότερα.

3. ΜΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΕΤΡΟ ΜΑΓΝΗ

Ἐρώτησις: Ποῖαν ἰδέαν ἔχετε σχηματίσει γιὰ τὸ ἔργον τοῦ κ. Κ.Π. Καβάφη;

Ἀπάντησις: Γιὰ τὸ μέχρι τοῦ 1917 ἔργον του, πού — ἐκτός μικρῶν ἐξαιρέσεων — εἶνε καὶ τὸ καλλίτερόν του, ἔχω νὰ πῶ ὅτι εἶνε ξαναζωντανεμα τῆς Σχολῆς τῶν Poeta doctus τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων τῆς παρακμῆς, ὅποτε «οἱ λόγιοι κατεῖχοντα ἀπὸ τῆς μανίας νὰ χαλκεύουν στίχους καὶ τὸν ποιητὴ δὲν τὸν χαρακτηρίζε πλέον ποιητικὴ φλέβα οὔτε θεία ἐμπνευσις, ἀλλὰ πολυγλωσσία καὶ στιχοτυπική ἐπιδειξιωσύνη» λέγει ὁ W. Christ μὲ τὴ διαφορά πὺς ἐκεῖνοι τότες ἦσαν καὶ γραμματικοὶ ἀριστοί, ἐν ὧ ὁ Καβάφης καθ' ὅσον τοῦλάχιστον ἀπὸ τὸ ἔργον του ἠμπορεῖ νὰ συμπεραίνῃ κανεὶς, δὲν γνωρίζει ὅσον ἔπρεπε τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ἐρώτησις: Ποῖαν θέσιν νομίζετε ὅτι κατέχει ὡς ποιητὴς στὰ Νεοελληνικὰ Γράμματα;

Ἀπάντησις: Τῆ θέσι τοῦ ποιητῆ μὲ τὴν παράξενη διανόησι καὶ τεχνοτροπία. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ εἰς τὴν Ἀλεξανδρινὴ ἐποχὴ δὲν ἔλειψαν οἱ παρόμοιοι. Στὸ θέμα παραδείγματος χάριν τοῦ πλείστου τῶν ποιημάτων του, ἰδίως, τῶν ἀπὸ τοῦ 1917 καὶ δῶθε, συγγενεῖ με τὸν Φανοκλῆ, ὅστις θεραπεύοντας τὰς ἀρέξεις τῶν συγχρόνων του, μὲ τὰς ἐλαγείας του «Ἐρωτες ἢ Καλοὶ» ὕμνει τοὺς ἔρωτας γιὰ τὰ δμορφα παιδιὰ ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴ μορφή τοῦ ἔργου του ἐν γένει, μὲ τὸν κυνικὸ Μένιππο, τοῦ ὁπαίου τὰ ποιήματα ἦσαν κατὰ τὸ μικτό, πεζὸ καὶ ἔμμετρο.

● Οἱ ΔΥΟ πὸ πάνω γινώμες γιὰ τὸν Καβάφη — τὸ γράμμα τοῦ διηγηματογράφου Πέτρου Πικροῦ κι' ἡ μικρὴ συνέντευξις τοῦ Ἀλεξανδρινοῦ ποιητοῦ Πέτρου Μάγνη — εἶχαν σταλεὶ καθυστερημένες, ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο στὸν Μάριο Βασιάνο, διευθυντὴ τῆς τότε «Ν. Τέχνη» γιὰ νὰ μποῦν στὸ πανηγυρικὸ φύλλον πού ἐξέδωκε, τότε, τὸ περιοδικὸ γιὰ τὸν Ποιητὴ. Φυσικά, δὲν δημοσιεύθηκαν, γιατί πῆγαν ἀργά κι' εἶχε περάσει ἡ σειρά των, κι' ἐμείναν ἀπὸ τότε ἀνέκδοτες στὰ χέρια του, κρυμμένες, μέσα στὸ διάστημα τοῦ χρόνου — 45 χρόνια... — γιὰ νὰ κάμουν τὴν ἐμφάνισή τους σήμερα, ἀγνωστες, ἀνέκδοτες, χαρακτηριστικὲς καὶ πάντα ἐπίκαιρες, — τῆς νοοτροπίας τῆς ἐποχῆς, κι' ὄχι κατακριτέες γιὰ τὸ πνεῦμα τῶν μηνυμάτων τους. Ἄλλως τε καὶ σήμερα ἀκόμα, τόσα χρόνια μετὰ τὸ θάνατον καὶ τὴν πλήρη ἐπιβολή, τοῦ Ποιητῆ, ὑπάρχουν πολλοὶ παλαιοὶ καὶ νέοι πού δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν καὶ τὸν ἀρνοῦνται.

Νά, γιατί δὲ μὲ ξαφνίζει καθόλου ἡ ξάπλωσις τοῦ καθαφισμοῦ. Νέοι, σὺν τοὺς σημερινούς δὲ μποροῦσε νὰ εἶχαν δάσκαλο ἄλλο ἀπ' τὸν Καβάφη.

Μόνο ἕνα πράγμα δὲν καταλαβαίνω.

Πὺς μέσα σ' αὐτὸ τὸ ρέμα, σέρνονται καὶ τεχνίτες μὲ πραγματικὰ ἀξία; Πὺς μιὰ Μυρτιώτισσα, πὺς ἕνας Λαπαθιώτης; Πὺς πέρνουν τέτοιο κατήφορο; Τέλος πάντων εἶναι τεχνίτες αὐτοὶ, καὶ δὲν μπορεῖ, δὲν μπορεῖ νὰ κατακυλοῦνε ἔτσι. Ἄς εἶναι... σ' αὐτὸ ἀπάνου σταματῶ, γιατί μὰ τὴν ἀλήθεια φίλτατέ μου μήτε ἀκρὴ θρίσκω μήτε μέση, ἄμα φτάνω αὐτοῦ, σὰ νάχω μπροστά μου θαρρεῖς κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα πού κάνει ὁ Καβάφης καὶ πού δὲν ἔχουνε κουκούτσι νόημα.

Κυριακὴ 12 Ὀθβρίου 1924

ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΚΡΟΣ

Ἐρώτησις: Ποῖαν σχέσιν ἔχει τὸ ἔργον του μὲ τὴν ἐποχὴ μας καὶ ποῖα ἠμπορεῖ νὰ εἶνε ἡ ἐπίδρασί του;

Ἀπάντησις: Μὲ τὴν ἐποχὴ μας, ἐπειδὴ δὲν θέλω νὰ τὴν παραδεχθῶ τόσον κι' ἄλλας γηρασιμένη, ἄτονη καὶ ψυχρά, χωρὶς τὸ λυρισμὸ καὶ τὴν ἀκατάσχετη φαντασία, τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν εὐγλωττία, πού προκαλεῖ ἡ ἀπόλυτη ὑγεία μὲ τοὺς εὐεργετικὸς ζωϊκὸς χυμούς τῆς, δὲν εὐρίσκω νὰ ἔχη καμμίαν σχέσιν. Μὲ τὸ ἀντιποιητικὸ πλάισιον τῆς Ἀλεξανδρείας, τὴν παραλύουσα κάθε ἐνέργειαν ὑγρὰ ἀτμοσφαῖρα τῆς, τὸ ὡς ἐκ τοῦ εἶδους τῶν ἐργασιῶν του καὶ τῆς ἐκλυτῆς ζωῆς πού διάγει ἐκνευρισμένο κι' ἄρρωστο περιβάλλον τῆς, ἴσως. Γιατί, ἄς μὴν ξεχνοῦμε πὺς ἡ ποίησι τοῦ Καβάφη ἠμπορεῖ νὰ εἶνε φιλοσοφικὴ, εἶνε ἕμως πρὸ παντὸς γεροντικὴ. Γι' αὐτὸ κι' εἶμαι τῆς ἰδέας πὺς ἀνάμεσα σὲ ὑγιᾶς περιβάλλον οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἠμπορεῖ νὰ ἔχη.

Ἐρώτησις: Ἀνοίγει νέους ὀρίζοντες τὸ ἔργον τοῦ κ. Κ.Π. Καβάφη;

Ἀπάντησις: Διὰ τοὺς πολὺ νέους, ναί! τοὺς παροτρύνει ν' ἀποστρέφονται τὴν κατὰ τὸν ἀλαυσιν ἐρώτων τῆς ρουτίνας καὶ νὰ προτιμοῦν τὴν ἀνομιήν ἢ δονή τὴν ὑπέρετα τῆς ὡς λέγει, νὰ γίνονται τοῦ κόσμου Νάρκισσοι κι' Ἐρμηδεῖς (Ἡδονή, Ἐν τῇ ὁδῷ, Ἰαστὴ τάφος) γιατί ἔτσι ὑπάρχει κι' ἐλπὶς νὰ τοὺς δοῦμε κι' ἀπὸ τὸν Ἰψηλὸ τῆς Πιοιήσεως Κόσμου!

ΚΛΕΙΝΩΜΕ τὸ μικρὸ ἀφιέρωμα, προσθέτοντας καὶ τὰ παρακάτω στοιχεῖα: Ὁ Οἰκογενειακὸς Τάφος τοῦ Καβάφη — τὸν ὅποιον κανεὶς δὲν προσπάθησε καὶ δὲν φρόντισε νὰ τὸν μεταφέρει ἐδῶ — καὶ παρὰ τὴ συγκέντρωσι πού ἐγίνε τὴν ἐποχὴ τῆς Ἐκθέσεως τῶν ἐνθυμίων του, στὸ «Πρακτορεῖο Πνευματικῆς Συνεργασίας» παρουσία προσωπικότητων, ὅπως ὁ Παπανοῦτσος, ὁ Τόμπρος, ὁ Θεοδοκάς, ὁ Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, ὁ Παπουτσάκης κ.ἄ. μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν τότε Ἐπιτετραμμένο τῆς Αἰγύπτου, πριμοδοτοῦντα... βρίσκεται στὸ Α' Νεκροταφεῖο τῆς Ἑλλ. Κοινοτήτος Ἀλεξανδρείας, καὶ μετὰ τὸν θ' πρὸς τὰ δεξιὰ διάδρομο του. Εἶναι 10 τετρ. μέτρων περίπου καὶ περικλείει τὸ χῶρον τοῦ σὲ χαμηλὸ κιγκλίδωμα. Τέσσερις εἶναι οἱ τάφοι καὶ διαβάζωμε στὸν ἀρχικὸ, π ρ ῶ τ ο πού βρίσκεται πρὸς ἀνατολάς:

ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ
ΧΑΡΙΚΑΕΙΑ ΚΑΒΑΦΗ
ΤΟ ΓΕΝΟΣ ΦΩΤΙΑΔΟΥ

ΣΥΖΥΓΙΟΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ Ι. ΚΑΒΑΦΗ
ΑΠΟΒΙΩΣΑΣ ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟ 4.2. 1899 ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ

Στὸν δεῦτερον πρὸς τὴν βορεινὴ πλευρά, γράφονται:

ΠΕΤΡΟΣ ΙΩΑΝ. ΚΑΒΑΦΗΣ
ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΤΗ 12.3.1851
ΑΠΟΒΙΩΣΑΣ ΤΗ 17.3.1891

Καὶ παρακάτω:

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΒΑΦΗΣ
ΑΠΟΒΙΩΣΑΣ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ 5.8.1900

Καὶ σὲ συνέχεια:

ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΚΑΒΑΦΗΣ
8 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1902

Τέλος:

ΤΖΩΝ ΚΑΒΑΦΗΣ
9 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1923

Πρὸς τὴν Δυτικὴν πλευρὰ ὑπάρχει ὁ τάφος τοῦ Πατριάρχου τῆς ἐκνεύσεως Καβαφικῆς Δυναστείας, πρὸ τοῦ ποιητοῦ:

ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ
Ο ΠΕΤΡΟΣ ΙΩΑΝ. ΚΑΒΑΦΗΣ
ΓΕΝΝΗΘΕΙΣ ΤΗ 15.2.1814
ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΣ ΤΗ 10.8.1870

Κι' ἀπὸ κάτω, ὑπάρχει τοῦτο τὸ ποίημα:

«Πατήρ, φιλόσοφο καὶ σύζυγος ἀγαπητός
εἰς τοὺς συγγενεῖς του πολυθρήνητος χαμῶς»

Ἕνας τύμβος μὲ τὰ συνήθη ἀλλὰ παλαιῶ τύπου θάβρα καὶ ὑπόθαβρα καὶ τὸν θαρὺ μαρμαρίνο σταυρὸ, πού ὀρθώνεται στὴν κορυφὴ των καὶ φτάνει στὰ 4 μ., ὕψος συμπληρῶνουν τὸ παλαιὸ οἰκογενειακὸ, τοῦτο, μνημεῖο. Καὶ 4 ἀναστραμμένοι πυρσοὶ στὶς γωνιᾶς μὲ ἀνθῆμα στὶς κορυφές, σκαλισμάτα καὶ ἄλλα διακοσμητικὰ (σταυρὸ μὲ λουλούδια, ζυγὲς ἀπὸ ἀνοικτὲς φτεροῦγες, πάλι ἀνθη, κλπ.), τὸ ὀποδίδουν τελεωτικά...

Πλαγίως τούτου, ὁ δεῦτερος τάφος, περίπου σύγχρονος, τῆς Οἰκογενείας. Μιὰ μικρὴ πλάκα τὸν διαγράφει καὶ τὸν σκεπάζει πού στὴ δεξιὰ τῆς γωνίας ἕνα δέντρο γέρνει χαμηλὰ καὶ συμβολικὰ τοὺς κλώνους του κι' ἕνας σταυρὸς μικρὸς μένει χαραγμένος, καὶ κάτω του ἡ ἐπιγραφή:

ΤΟ ΕΥΘΕΣΜΟΝ ΡΟΔΟΝ
ΕΛΕΝΗ ΚΑΒΑΦΗ

ΜΟΛΙΣ ΕΒΛΑΣΤΗΣΕΝ ΚΑΙ ΕΜΑΡΑΝΘΗ
ΓΕΝΝΗΘΕΙΣΑ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΤΗ 2.4.1855
ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΣ ΤΗ 2.6.1856

Καὶ συμπλήρωμα τῆς πενθίμου εἰκόνας κλωνάρι τριανταφυλλιάς, μ' ἕνα ἀνοιγμένο ρόδο στὴν κορυφὴ του κάτω ἀπὸ τὰ γράμματα καὶ στὴ μέση τῆς πλακοτάφου...

Ἐπειτα, πάλι δεξιὰ, ἰδοῦ ἐμπρός μας ὁ τριτοσ, οἰκογενειακὸς καὶ πάλι παλιὸς τάφος, πού πάνω στὴν πλάκα του εἶναι χαραγμένοι οἱ στίχοι:

«ΡΑΙΟΝ ΒΡΕΦΟΣ ΤΙΜΑΛΦΕΣ
Ο ΠΑΓΑΟΣ ΤΟΥ ΚΑΒΑΦΗ
ΜΕΤΑ ΖΩΗΝ ΜΟΝΟΕΤΗ,
ΘΑΝΩΝ, ΕΔΩ ΕΤΑΦΗ.
Η ΜΑΛΛΟΝ ΕΑΡΟΣ ΕΝΟΣ
ΚΑΙ ΜΟΝΟΥ ΙΩΑΝ ΑΝΘΗ
ΠΡΩΤΟΥ ΑΝΘΙΣΘΙΝ ΕΤΕΡΑ
Ο ΠΑΓΑΟΣ ΕΜΑΡΑΝΘΗ»

ΕΓΕΝΝΗΘΗ ΤΗΝ 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 185... ΑΠΕΒΙΩΣΕ ΤΗ 10 ΜΑΡΤΙΟΥ 185... (φθαρμένος ὁ τελευταῖος ἀριθμὸς καὶ στὶς δυὸ χρονολογίες).

Τέλος ὁ τέταρτος καὶ τελευταῖος, σύγχρονος τάφος. Οἱ ἐκτελεστοὶ τῆς διαθήκης, καὶ κληρονόμοι του ἔχουν σημεῖωσι, πάνω στὴ μεγάλη του μαρμαρίνη πλάκα:

ΚΩΝΣΤ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ
Η ΟΙΗΤΗΣ
ΘΑΝΩΝ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
Τὴν 29 Ἀπριλίου 1933

● ΤΗΝ ΩΡΑ τούτην θυμόμαστε μὲ συγκίνηση, μαζί με τὴν Ρίκα Σεγκοπούλου — Καραγιάννη, τὸν Ἀλέκο Σεγκόπουλο κλπ. καὶ τὸν ἀλησμόνητον, ἄλλον συνεργάτη τοῦ ποιητῆ, — τὸν Γιώργο Παπουτσάκη πού τόσο τὸν παραγκώνησαν καὶ τὸν παραμέρισαν μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ θανάτου του, κι' ὁ ὅποιος μαζί με τὴν Σεγκοπούλου, τόσα θὰ εἶχαν στοιχεῖα, γιὰ νὰ δώσουν, νέα γιὰ τὴ Ζωὴ κυρίως τοῦ Καβάφη καὶ τίς σκέψεις του πού ἐνδιέφεραν, ἀπέναντι στὰ τόσα ἀδιάφορα πού γράφονται συνεχῶς σὲ παρανόηση γιὰ ὅλα.

ΛΑΤΡΕΙΑ ΤΩΝ ΕΡΕΙΠΙΩΝ

ΔΙΕΓΕΙΡΕΤΑΙ ή Φαντασία

πάθος, γνώση που εφάπτεται των διδαχθέντων και τείνει προς το ασύλληπτο της τέλει μορφής, σε χώρο, τώρα, ανύπαρκτο.

Μέσα σου μόνο τον κρατείς, παράφορα, τέλος σε δόξα ανυπερέβλητη

που παραμένει πάντα ή 'Αρχή,

ΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ

ΣΠΙΘΑ στην αρχή. Φοίντωσε ζμάνι - μάνι, γίνηκε φωτιά κι' έξεσε το νησί.

Οι καρδιές άντρίκιες, γυναίκιες, παιδικές, σπρωπλήθηκαν.

Δυό πολεμικά. Τό ένα έδεσε γούμενες στο λεμονόμπρατσο. Τό άλλο φροντάρισε άρόδο, κατόμπροστα στην μπούκα του λιμανιού.

Ό ήλιος, λίγο να τσούλαγε θ' άιράγχιζε τό νερό. Τό φώς του γλυκό, άπαλό, γάιδενο στεριά και θάλασσα.

Άπό τό καράβι τό φρονταρισμένο άρόδο μπήκανε στις βάρκες καμιά τριανταπενταριά μανουσοκαμψάδες. Γράβηξαν για τή σκάλα που βρισκότανε μπροστά στο Διοικητήριο, καταμεσης του λιμανιού. "Άλλοι τόσοι πάτησαν τή στεριά κι' άπ' τό καράβι τό δεμένο στο μώλο.

Μπήκαν άραδαριά και σχημάτισαν κολώνα. Κατόμπροστα, δυό μέτρα άπό τους άλλους, ένας άνδρπολογαγάκος, παιδί πές άιμούστακο. "Όμορφος, ό σκύλος, στητός, καμαρωτός μέσα στην καλοφτιαγμένη μάχη στολή του. Οι μπότες γυάλιζαν άπάνω στα καλαμποτόδαρά του. Και τό σπαθάκι του που κρεμόταν άριστερά στη μέση του. Οι γροδιές στους γοφούς. Και στη μιά χούφτα έσφιγγε τό μαστίγιο. Είτανε στραμένος κατά τους άντρες, και καμάρωνε. Καμάρωνε τον έαυτό του.

"Ένας λοχαγός τριανταπενταρίας, κατέβηκε, ανέβηκε τήν κολώνα, κοιτώντας προσεχτικά τους άντρες. Φανέρωνε φραγιστημένους. Στάθηκεν

θάνατος άστραφτερός, έκπαγλης καλλονής,

καθώς κοιτάζεις άπληρτα, στο άπλετο και άνελέητο φώς,

τά ιερά, Έλληνικά συντρίμια

έκείνου του άρχαίου κόσμου, άπείριττα άνθρώπινου.

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

κατόμπροστα έχοντας άριστερά τον άνδρπολογαγάκο.

Τούτος βρόντηξε τό δεξι πόδι άπάνω στην άσφαλο, τό κόλησε στο άριστερό, έγινε ολάκερος νεύρο τεντωμένο. "Άνοιξε τό στόμα σά νάθελε να δαγκώσει τον άέρα κι' έσυρε φωνή άγρια, που παραμόρφωνε τό νεανικό πρόσωπό του.

Βρόντος ποδιών και τό κορμά στην τά κι' ασάλευτα. Τά μάτια καρφωμένα στο λοχαγό.

Ό λοχαγός μίλησε: «Τό φωτεινό μάτι του Ντούτσε είναι στραμένο άπάνω μας... Ό λαός άσπλος, μα θαλασσινός, πεισματάρος... Μισεί τήν Ίταλία μας, μισεί τό Ντούτσε μας... Σπάστε τή ραχοκοκαλιά που, κόψτε τους τένοντες, λυγίστε τό άνυπάκουο κεφάλι του...»

Τέντωσε μπροστά τό δεξι χέρι. Και ό άνδρπολογαγός. Και οι άντρες. Και όλοι μαζί φώναξαν — όχι φώ, ναξαν σήρλιαξαν: «Ντούτσε! ά νόι. Ντούτσε!...»

Και προχώρησαν τραγουδώντας τήν «Τζιοβινέτσα».

Ό ήλιος είχε πέσει μες στα νερά. Μείναν τά χρώματα πίσω του ν' άκαλοσθήνουν. Γλυκό σούρουπο κατέβαινε, καθόταν άπάνω στα γαληνεμένα νερά και στη σκληροτράχηλη στεριά του Ιησιού.

Πήραν τον ήμα τό φασιστικό άπό τις βάρκες. "Όμορφα τραγούδαγαν. Ρυθμικά. Φωνές γλυκιές. Χαιρόσυνα ν' άκούς.

Κόσμος πολός στην προαμαία. Γιόματα τά καφενεία. Στραμένοι οι άνθρωποι κατακειθε άγνάπτεναν τις βάρκες που σίμωναν. Και τους άλλους φασίστες άπό τό μώλο που κι' αυτοί σίμωναν.

Στεγνοί, άμίλητοι. Που και που έπεφτε λέξη βαριά. Πρόσωπα κλειστά, σκοτεινά. Και οι γροδιές σφιχτές.

— Άνάθεμα... μουρμούριζαν μερικοί κι' έφτυναν. Ποιός αναθεμάτιζαν; Τούτους έδω. Και τό Δεσπότη τους. Και τή Μόιρα τους. Μερικοί, και τό Θεό τους.

Διάολε, γιατί δεν τους άφίνεις να ζήσουν ήσυχα; Σκυλοπίνγονται έξη μήνες τό χρόνο στα βάθη της θάλασσας για τό ψωμί. Δεν τους φτάνει αυτό τό φαρμάκι; Μ' άν είναι για να σκλαβωθούν πότερο, έ, όχι. Στο διάολο να πάνε όλα. Είταν έτοιμοι να χτυπήσουν και να χτυπηθούν. Κι' όπου τό πάει... Ή καρδιά τους είτανε σκοτεινή άπό άνήμπορη λύσσα.

Οι δυό κολώνες σμίξαν κάτω άπό τό Διοικητήριο. Ό Διοικητής έστεκε στητός άπάνω στο μπαλκόνι, ντυμένος τήν επίσημη στολή του με όλα τά παράσημά του. Σήκωσε τό χέρι άπό ψηλά, φώναξε: «Ντούτσε».

Σήκωσαν τό χέρι άπό κάτω, φώναξαν: «Ντούτσε». Προχώρησαν. Σίμωναν.

Μερικοί άπό τους πολίτες παραμέριζαν. "Άλλοι άργοσάλευαν βαρυστημένα νταιλίδικα, λίγο πιο κείθας. "Άν κάποιος κοντοστεκόταν, ό βούρδουλας έπεφτε άπάνω του, ή γροθιά του φασίστα. Τόν άμπαχναν πέρα με τά κοντάκια.

Πέρασαν αντίπερα τή μεγάλη πλατεία. Στάθηκαν στην άκρη της. Ό λοχαγός μίλησε. Οι άντρες χωρίστηκαν σε ομάδες και οίχτηκαν άπάνω στον κόσμο. Με τό βούρδουλα, με τά χέρια, με τά ντουφέκια, χτύπαγαν όσους στεκότουσαν ή κι' αυτούς που προχώραγαν. Μερικοί διαμαρτύρουσαν. «Γιατί χτυπάτε;...»

Τήν άπάντηση έδινε ό βούρδουλας. "Άδειασε ή πλατεία. Οι φασίστες μπήκανε στα καφενεία, στις ταβέρνες, στα μαγαζιά. «Βία!... Φουούρι!...» Και τους χτύπαγαν. Κλείσανε. Ό τόπος έρήμωσε. Οι φασίστες γύρναγαν τώρα τους δρόμους και τά στενά. "Όποιον βρίσκανε, τον χτύπαγαν.

Τά φώτα της προαμαίας φώτιζαν τήν άδεια πλατεία. Πέφταν άπάνω στ' ασάλευτα νερά του λιμανιού, και τά χρύσιζαν.

Με τό ημιόρωμα ή τρομοκρατία αύγάτισε. Τροχοκλιημένες διαταγές απαγόρευαν συγκεντρώσεις, άκόμη και στα σπίτια. Τό σταμάτημα στους δρόμους και τις πλατείες. Μαγαζιά, καφενεία, ταβέρνες, με τό ήλιόγερα να κλείνουν.

"Όποιον αντίμωναν να στέκεται ή να περπατάει κάτω στην πλατεία τον πιάνανε, τον πήγανω στο πολεμικό τό άραγιμένο στο μώλο, τον δένανε, τον ξάπλωναν άνάσκελα και τον πότιζαν ένα λιτρο λάδι καθαριστικό. Τόν κράταγαν όσο χρειαζόταν και τον άφιναν να φύγει. Λίγο πιο κείφνισκά, λερανόταν. Και οι Ιταλοί γέλαγαν περήφανοι για τήν ξυπνάδα και τό κατόρθωμά τους. Και τον πολιτισμό τους. "Όμως ό λαός, μ' όλας αυτές τις πιέσεις και τις βαρ-

βαρότητες ή άπό αίτια όλων αυτών των κακών βρήκε γρήγορα τον έαυτό του,

Τι ζήταγαν οι φασίστες; Τήν Ίταλική γλώσσα σε όλες τις τάξεις των σχολείων και όλα τά μαθήματα. Βέβαια να υπάροχο και ή ελληνική, μα σά γλώσσα ξένη. Δυό φορές τή βδομάδα, φτάνει.

Είταν και τό «Αυτοκέφαλο».

Τι είταν αυτό; Οι πότεροι δεν ξέρανε. Μονάχα τούτο: «Οι Ίταλοί ζήταγαν να τους κάνουν καθολικούς.»

Δέν είταν άκριβώς αυτό. Προσώρας τουλάχιστο. Αυτοκέφαλο σήμαινε ν' άποσπαστεί τώρα ή εκκλησία της Δωδεκάνησος άπό τό Πατριαρχείο. Παρασίωσα βλέπομε. Δεσποτάδες και Ιταλοί τάχανε μιλημένα: ό Δεσπότης της Ρόδος Άπόστολος, να γίνει Άρχιεπίσκοπος. "Έτσι ό μικρός κληρός δε θάχε στήριγμα ν' άκουμπήσει, και δε θ' αντιδρούσε. Σε λίγα χρόνια, σε μιά, δυό τό πολύ γενιές, οι νησιώτες θά παύανε να μιλούν ελληνικά. Θα παύανε να πιστεύουν στην Όρθοδοξία. "Έτσι θάχθαναν τά δυό γερά στηρίγματά τους και θ' άφομοιώνονταν.

Ό Μάριο Λάγγο είταν άρκετά χρόνια Γενικός Διοικητής στα νησιά. Ξυπνός και μορφωμένος άνθρωπος. Είχε γράψει και δυό, τρία μυθιστορήματα. Ψυδριζόνταν πως δεν είτανε φασίστας. Πουός μπορεί να ξέρει; "Όμως είτανε θέρος Ιταλός.

Άρχη άρχή του φασισμού, όταν ό Μουσσολίνι είταν και ύπουργός της Παιδείας, του είχε δώσει όρντινο να εξιταλίσει με τή βία τά νησιά. Άπάντησε ότι οι άνθρωποι τούτων έδω των νησιών είχανε πολιτισμό πανάρχαιο. Παδεία που θα τή «ζήλευαν και οι Σκανδιναβοί». Συναστόσε ύπομονή, ευγένεια, διπλωματικότητα. Με τό καλό θα είχαν καλύτερα άποτελέσματα.

"Όμως ό Ιταλικός φασιστικός ήμπεριαλισμός διαζόταν. Έμοιαζε με νέο πονιάρη που τρέχει στο κάμπο άφοβο. Που δε σκαίζεται, μα που άκόμη δεν αντίκρυσε τον πιδέξιο και δυνατό καβαλάρη, που θα του περνούσε τό χαλινάρι και θα τό καβαλίκευε. Δεν είχε ρθει άκόμη ή ώρα του γι' αυτό.

Διόξανε τούτο τό Γενικό Διοικητή, φέρανε τό Ντέ Βέκι, τρισίμβερο

του φασισμού. "Άνθρωπος άνόητος, φαντασιμένος, ύποκριτής και κακός, που άντίκε στο τάγμα των Ίησιωτών. "Όταν ό φασισμός διαλύθηκε, σ' αυτούς κατάφριγε κι' έγινε καλόγερος!... Ό ντέ Βέκι είταν που λίγα χρόνια πιο ύστερα, καθώς γράφανε ιστορικοί, χωρίς ό πάτρανας του Μουσαλίμι να ξέρει, διάταξε ένα ύποβρύχιο και βούλιαξε τό αντιτορπιλικό «Έλλη», τότες, στο θρησκευτικό γιορτάσι της Τήνου, άνήμερα της Παναγιάς.

Είταν ένας ανεξέλεχτος σατραπικός που οι νησιώτες στα κρυά τον λέγανε «ό τρελός». Μ' αυτό τ' όνομα τον ξεχώριζαν. Έκανε τους άνθρώπους να τρέμουν, μα ό ίδιος έτρεμε πότερο, γιατί είταν δειλός. "Έπασχε και άπό μικροβιοφοβία. Σάν πήγαιναν στη βίλλα του φίλου γνωστού ή υπάλληλου, τους ύποχρέανε ν' άφίνουν τά παπούτσια τους έξω στη βεράντα. "Ένας ύπρητής τους έδινε να φορέσουν παντούφλες. "Άλλος, τους βούρτσιζε τά ρούχα, να πέσουν τά μικρόδια.

Μ' αυτών τον τρελό συμμάχησαν οι Δεσποτάδες.

Ό Δεσπότης της Ρόδος είχε έρωμένη όμορφη. Τήν άγατούσε πολύ. Της είχε κάνει και παιδί. Λίγα χρόνια πιο ύστερα σαν αυτή πέθανε, έκλαιγε με λυγμούς μπρός σ' όλο τον κόσμο. Της έστησε και προτομή. Είταν άνθρωπος με μεγάλο έγωισμό και φιλοδοξία κι' ήθελε να σφραγίσει στα μάτια της με τά χρυσά του Άρχιεπισκόπου. Και με τή δύναμή του.

Ό Δεσπότης της Κάλυμνος είχε δυό άνεπιές!... Κ' είτανε κοινό μυστικό πως και οι τρεις τους πλάγιαζαν στο ίδιο δωμάτιο... "Ηθελε λοιπόν τήν ήσυχία του. Και για να περάσει καλά τήν ψεύτικη ζωούλα του έπρεπε να τά έχει καλά με τον κατχητή.

Ό Διοικητής του νησιού μας θέλησε να επισκεφτεί τά σχολιά κάνοντας άρχη άπό τό γυμνάσιο των αγοριών. Κάλεσε καθηγητές και μαθητές. Τους μίλησε για τον Ιταλικό πολιτισμό. Για τήν φραυπέρη γλώσσα του κόσμου. Τους έδωσε ύποσχέσεις για βραβεία χρηματικά, για ύποτροφίες, για εισαγωγή στα Ιταλικά πανεπιστήμια χωρίς έξετασεις. Στους δασκάλους είπα πως θάχανε μιστό

μεγαλύτερο και σταθερό από την ιταλική κυβέρνηση. Ός τα τότες πληρώνονταν από την Δημογεροντία, που όταν το ταμείο της ήταν άδειο... τους πιάτωνε.

Όταν τέλειωσε να μιλά, οι υπάλληλοι του βάλθηκαν να μοιράζουν τα ιταλικά βιβλία. Όραϊες εκδόσεις. Τετράδια, μολύβια, χάρακες...

Κάποιο παιδί έκανε την άρχη: έσπασε τα βιβλία του, τα τετράδια, έσπασε τα μολύβια και τους χάρακες. Τα πέταξε στο πάτωμα. Τάφτυξε και τα κλώσησε. Κι' όλοι οι άλλοι μαζί: τα σκίσαν, τα πέταξαν, τα κλώσησαν. Και τάφτυξαν...

Άντρες και γυναίκες μιλούσανε το Δεσποτικό. Ουφλιάζαν: «Προδότη, πουλημένη, πόρνο. Να φύγεις από το νησί. Θα σε σκοτώσουμε...»

Έτρεξε στρατός και καραμπανιέρια, χτυπήθηκαν με τον κόσμο, και σά νύχτωσε πήρανε το δεσπότη, τον πήγανε στη Λέρο. "Ησυχία άνθρωποι εκεί. Στρατός πολός. Έμεινε ο δεσπότης ώσπου πέθανε. Στο νησί το δικό μας δε ματαπάτησε.

Τότες ήσαν οι φασίστες με τα πολεμικά. Μαύρα σούχα, μαύρες ψυχές. Μπαίνουν στα σπίτια ύστερα από τα μεσάνυχτα, πιάνανε δάσκαλους, γιατρούς, παπάδες, Δημογέροντες. Κι' όσους είχαν πληροφορίες πώς ξεσήκωναν το λαό. Τους πήγαιναν στην Κω και τη Ρόδο, τους χώνανε στα μεσαιωνικά μπουντρούμια.

Τό πρωί ο κόμπος μάθαινε τα νέα, μούδιαζε, μα κι' άγριευε. Τό καζάνι όλοένα χόχλαζε. Παπαδαριό και λαός κλείσανε τις εκκλησιές. Δασκάλια και μαθητές τα σχολειά.

Οι κηδείες, οι γάμοι, τα βαπτίσια, γινόντουσαν κρυφά στα σπίτια.

Τους νεκρούς θάβανε χωρίς παπά. Τό ξόδιασμα γινόταν στο σπίτι. Τα μαθήματα, κρυφά κι' αυτά, στα σπίτια, όπως στα πολύ παλιά χρόνια, όταν ο Τούρκος ήταν άγριος και μεθυμένος από τη δύναμή του. Από την Πάτμο φέραν ένα παπακαλόγερο έξωμόστη, τό Θεοφάνη. Κάθε Κυριακή και σούλη μεγάλη, λειτούργαγε στο Χριστό, τη Μητρόπολη.

Πρωί πρωί οι καραμπινιέροι χτύπαγαν με τα μασιτίγια για με τους ύποκόπανους των ντουφεκιών τους τις πόρτες των χριστιανών και φού-

ναζαν: «Εμπρός! Όλοι στην εκκλησιά»

Μερικοί ρουφιάνοι χτύπαγαν τις κομπάνιες της εκκλησιάς. Από τότες ο λαός, τους λιγοστούς προδότες του, τους καλούσε «καμπανέλους». Μα κανένας δεν πάταγε στην εκκλησιά. Λές κι' είχαν τόπος άφορεσμένους. Ό παπακαλόγερος λειτούργαγε μπρός στους Ιταλούς και τους καμπανέλους.

Όσπου ήρθε μιá μέρα, μιá στιγμη πές, που τό νερό στο καζάνι που χόχλαζε, ξεχειλίσει.

Την άρχη κáναν οι γυναίκες των σφουγγαράδων. Πιάσαν άμέσως τό χαρό και οι άλλες γυναίκες τού νησιού. Από κοντά και οι καλόγριες τού Άργους.

Τρέχανε στους δρόμους και τις ρούγες κρατώντας φουρνόξυλα, μισαστούνια, κάθε λογής πράμα που μπορούσε να χρησιμοποιήσει για τόν άγώνα. Τσεμπέρια και μαλλιά, από την τρεχάλα και τη φόρα του άγέρα, κρεμόντουσαν γύρω απ' τό λαιμό κι' άνεμοδέρνονταν. Τα μάτια, φωτιά γιομάτα. Τα πρόσωπα πυρρά, σκληρά, παραμορφμένα. Στόματα ανοιχτά να δαγκώσουν. Από τό λαρύγγι και τό ανοιχτό στόμα τους πετιόντουσαν κραυγές άγριες, πρωτόγονες, ανατριχιαστικές, χωρίς νόημα. Οι φασίστες να τις δούν, κίτεψαν. Σταμάτησαν και πάσμιζαν να φράξουν τό δρόμο. Μα τό ανθρώπινο ποτάμι κατέβαινε όρημηκό, σίμωνε, έπεσε άπάνω τους. Ξέχασαν τό Ντούτσε που τους έβλεπε από τό Παλάτσο της Ρώμης, γιατί χάσανε την ψυχή τους: την κατάπιε ο φόβος.

Σηκώθηκαν μισαστούνια και φουρνόξυλα και πέσαν στα κεφάλια τους. Η ήγουμένη χτύπησε τό Διοικητή τους στο κεφάλι με τό μαριμίρινο στανρό που κράταγε και τόν ξάπλωσε μεσοστράτις.

Ό όμορφος άνθιπολογαγός, σαν είδε τα αίματα να τρέχουν απ' τό κεφάλι του και να τού γιομίζουν πρόσωπο και στολή, παράτησε τ' όπλο του, ζάρωσε κάπου, χούφτιασε τό μούτρο του και βάλθηκε να κλαίει σαν τρομαγμένο παιδί.

Για να γλυτώσουν οι άλλοι φασίστες και καραμπινιέροι που τρέζαν να τους βοηθήσουν' ξεκούμωσαν τα παντελόνια τους, βγάλαν τ'

απόκρυφά τους, και τα δείχνανε στις γυναίκες.

Μ' αυτές με τό μάτι θολωμένο από τη λύσσα, δε θλέπανε πιά. Σίφοντας τις έσπρωχνε μπροστά, τό πάθος, τό μίσος, ή ενδίκηση, ή ταπεινώση, που πάσμιζε να τους επιβάλει ή φασιστική δικτατορία. Δεν ήταν άνθρωποι. Δάιμονες που στρίγγιζαν ουφλιάζαν, ξελαφυγγιάζονταν, τρέχανε μπρός. Κι' όποιον πέσει ο χάρος...

Τότες σκοτώθηκε ο Καζώνης. Βοσκαρόπαιδο ως είκοσιδύ χρόνων. Λεβεντόπαιδα γεροφτιαγμένο που πέταγε την πέτρα βολίδα ίσα που στο στόχο. Τόν πήρε ή σφαίρα μεσόφουδα και τόν έριξε ξερό τη στιγμή που κρατούσε άκόμενη την πέτρα στο άνασημαμένο χέρι. Η μάχη σταμάτησε. Οι Ιταλοί σκόρπισαν. Ό λαός μαζώχτηκε-κοντά δεκατέντε χιλιάδες άνθρωποι-ξόδιασαν τό νεκρό και τόνε θάψανε.

Παραπίσω, στα χρόνια της Λευτεριάς, του, στήσαν άγαλμα γιμνόκαρμιο, καθώς σφεντόνιζε την πέτρα.

Κ' ύστερα... Έ, έπεσε σκοτάδι λυκό. Συλλήψεις, ξύλο, βασανιστήρια. Μεταφορά στα πολεμικά κι' απ' εκεί στα μεσαιωνικά μπουντρούμια. Οι Ιταλοί πήραν ένα φέρετρο, τό σκεπάσανε με σημαία έλληνική. Τού βάσανε και μιá έπιγραφή: «Π funerale della Grecia» και τ' ακούμπησαν καταμεσής της Μητρόπολης. Ό παπακαλόγερος έφέλνε τη νεκρώσιμη ακολουθία. Κ' ύστερα, με μουσική και παράτα στρατιωτική, τό γύρισαν σ' όλους τους δρόμους της πόλης. Στεγνά τό στήσαν άπάνω στην προκυμαία. Πάτησαν τη σημαία, την κομματίσαν και την πέταξαν άπάνω στο φέρετρο. Και τους βάσανε φωτιά.

Τό πρωί τούτης έδω της μέρας που ξημέρωνε θάρχόταν στο νησί με τό άντιπορτολικό ο Γενικός Διοικητής, κρατώντας τάχατες στόνα χέρι κλαδι έλιάς, στο άλλο τό φασιστικό έγχειρίδιο.

Με προκηρύξεις διάταξαν τό λαό και τους μαθητές όλων των σχολείων να μαζωχτούν στο «Γυμνάσιο άρρένων», όπου ο Γενικός Διοικητής θα μιλάγε για τό φασιστικό πολιτισμό και την δύναμή του.

Ποιοι θα πήγαιναν, και πόσοι; Δεν ήταν μπορετό να γνωστεί από τα πρίν.

Στρατός, καραμπινιέροι, φασίστες, θα πέρναν πρωί πρωί από τα σπίτια τους τους άνθρώπους με τό ζόρι. Και θα τους πηγαινανε στην πλατέα του σχολιού και στην αλή του.

Ο ΓΚΤΖΗΣ τό ειπε: «Βλέπω στο νέο τούτο, τό Μιχάλη Άλαχούζο, τό μελλοντικό μεγάλο ζωγράφο.» «Λιγόλογος, περήφανος, ψυχικά, γνήσιος. Σεμνός, μετρημένος, τους πάντες και τα πάντα εύλαβοίμενος», —λέει ο ιστορικός του.

Φλόγα παράξενη έπαιζε μες στο γαλάζιο των ματιών του. Ίσως τούτη ή λάμψη, ίσως τό χρώμα των ματιών ήταν που σέ μαγνιμίζαν.

Αυό άρτηριές ξεχύνονταν μέσα στην καρδιά του: της Τέχνης ή άψηλή έννοια ή Έλευτερία της Πατρίδας και των άλλων σλαβωμένων νησιών. Η Έλευτερία τού ανθρώπου. Δεν παραδεχόταν καμιά πίεση, βαναυσότητα, προσοχηά. Ό άνθρωπος είτανε σκευός Ιερό και έλεύτερο.

Σπούδασε στο Πολυτεχνείο της Αθήνας και στο Μόναχο. Και κατέβηκε στο νησί. Οι πλαστικοί έμποροι και δεν είτανε λίγοι την έποχή εκείνοι-θέλαν τό πορτραίτο τους, για των γονιών τους, από τό ζωγράφο τούτο.

Ζωγράφιζε και ταπειά τού νησιού. Όχι περιβόλια και λούλουδα. Μόνο τραχιά βουνά που πυρπολούσε ή φλόγα τού καλοκαιριατικού ήλιου ή τάδερε ή μόρα. Βράχια σταχιά, μπλάβα, άνιπόταχτα, που μάταια πάσμιζε να γκρεμίσει τό θαλασσινό άφρισμένο κύμα. Κ' είτανε τούτα τα βουνά τάχατες ή ψυχή των νησιωτών' αδάμαστη, γρανιτέγνια, που δε σκιαζόταν την κρωξιά και τό μούγκρισμα τού καταχτητή.

Μ' άπάνω σέ τούτο τόν άτσάλινο βράχο, να ένα κλωνί έλιάς, ένα πράσινο φύλλο σκυιάς, τό κόκκινο λουλούδι παπαρούνας.

Και τούτα τη νησιώτικη, τη σφουγγαράδικη ψυχή συμβόλιζαν: τό πράσινο, την έλίδα. Τό κόκκινο, τη φλόγα την άσβεστη τού άγώνα και της Λευτεριάς.

Πήγαιναν σπίτι του οι άντρες τού

νησιού: σφουγγαράδες, εργάτες της άποθήκης, δάσκαλοι, γιατροί: Πήγαιναν και οι γυναίκες, ν' ακούσουν τό λιγόλογο άνθρωπο, να θερμάνει την ψυχή τους τό καρμίνι τού πάθους του, ή πίστη του στο δικαιο τού άγώνα τους.

Λίγα χρόνια πρίν ο καταχτητής τόν είχε κλείσει στα μπουντρούμια της Κω. Όταν άποφυλακίστηκε είταν που έβγαζε αυτό τό μικρό ξερόβηχα. Λές και γέρασε μονομαΐς. Φαινόταν πολύ κουρασμένος. Σχεδόν πεινούσε. Κ' είχε δυό αδερφάδες που περιμέναν απ' αυτόν τό ψωμί τους.

Τότες είταν που για μιάν άκόμενη φορά φανέρωσε την περφάνια της ψυχής του και τό σεβασμό του στην τέχνη: Ένας νύπλοπος μεγαλέμπορος τού παράγγειλε τους «Τρεις Ίεράρχες». Η δουλειά κράτησε καιρό. Και ή ζωγραφιά-μπορείς να τό πεις άφοβα-βγήκε τέλεια.

Δάκρυζαν τα μάτια από την όμορφιά και τη συγκίνηση. Άθελα σηκωνες τό χέρι να σταυροκομηθείς μπροστά σέ τούτη την τέχνη που άγγιζε την ψυχή σου. Σίμωνες να την άσπαστείς. Κ' ύστερα στεκόσσινα, την κοίταζες και ξεχναγες τό χρόνο και τόν έαυτό σου.

Μα στόν έμπορο δεν άρεσε. Ήθελε μιτρα στο κεφάλι των Έπισκόπων. Πάσμιζε να τόν πείσει ότι την έποχή εκείνη οι Ίεράρχες δε φορούσαν άκόμενη μιτρα. Ό έμπορος δεν ήθελε να πειστεί.

—Ή τους βάσεις μιτρα ή δεν την παίρνω και χάνεις τα λεφτά. Και δεν είναι λίγα.

Πείναγε. Και οι δερφάδες του. Κ' είταν ίσως φυματικός. Πήρε την εικόνα, τη χύρισε στην εκκλησιά της ένορίας του, τόν Αη—Νικόλα.

Τώρα ή ψυχή του, μαύρη σκούτερη. Η θία τού φασισμού τούχε σήσει τα όνειρα. Η φλόγα τού ματιού, τό σπιδισμα της κόρης, σχεδόν είχανε θλώσει.

Κατακαιρό λάμψη περιέργη πέρναγε μέσα πού τα μάτια του, καρφονόταν έπιμόνα κάπου, κι' έσβηνε. Νάταν όραμα; Μήπως άρχη τρέλας... Είχανε άποφάσει: λάδι άπάνω στο ψωμί, έλιάς, λιγοστό τυρί.

Οι αδερφές, γριές πιά κι' αυτές, χωρίς όνειρα, πήγαν να σπλαγιάσουν

και να κοιμηθούν.

Ό ζωγράφος ξαπλωμένος στη μακριά πολυθρόνα. Ένα καντίλι στη γωνιά, πίσωθε του, άφινε την κάμαρη σ' ένα γλυκό μισόφωτο. Είχε τα μάτια κλειστά, τό κορμί ακίνητο, μα δεν κοιμόταν. Δεν μπορούσε. Μέσα του χοροπήδαγε μιá φλόγα που τόν τσουρούφλιζε.

—Θέ μου, μισρομούρωσε μιá στιγμή, γιατί τόση πίκρα; Πάλι λές και τόν πήρε ο ύπνος. Μα όχι. Η φλόγα δεν τόν άφινε ήσυχια. Έξωτερικά κρατιόταν άσάλευτος. Τα σωθικά του χόχλαζαν.

Άργά σήκωσε τό χέρι, τόφερε στο κεφάλι και τό χάιδεψε βίαια ανακατεύοντας τ' άσπρα μαλλιά. Τό χέρι κατέβηκε, πέρασε σκληρό άπάνου απ' τό πρόσωπο, απ' τό λευκό μουστάκι και τό μικρό σουθλερό λευκό γενάκι.

Τό κορμί του βάλθηκε να σιγοτρέμει. Ένωθε λαφρούς κρυάδες. Ίσως είχε λίγο πυρετό.

Η κίνηση τού χεριού με τό βίαιο χάιδεμα, τό τρέμουλο, τόν πυρετό, είταν όλότελα δικά του. Κάθε που είταν έτοιμος να πάρει άπόφαση σοβαρή ή ν' άρχίσει καινούρια έργο, έκανε την κίνηση τούτη, κι' ένιωθε τό τρέμουλο και τόν πυρετό.

Σηκώθηκε άργά. Έβηξε τόν ξερό, κορτό βήχα του. Η ματιά του είχε πάλι τη φλόγα τού όράματος ή της τρέλας. Σάλεψαν τα πόδια του. Σίμως τό τζάκι, πήρε τό λαδοφάναρο. Τό ζέτασε. Είτανε γιομάτο λάδι. Τό φυτίλι καλό. Τό άναψε.

Κρατώντας τα μπήρε στο εργαστήρι του. Πήρε τα σύνεργα που τού χρειάζοντουσαν για τη νέα άπομνη δουλεια του, τη νέα άποστολή του, μπήρε στο άλλο δωμάτιο, τό ακούμπησε στο τραπέζι.

Κρατώντας όλοένα τό άναμένο λαδοφάναρο βγήκε στο μικρό κήπο. Πήρε την ξυλόσκαλα, την ακούμπησε στην πρόσοψη τού σπιτιού του, κατάμπεροστα στόν κεντρικό δρόμο. Γύρισε στο σπίτι, πήρε τα σύνεργά του.

Στη σκάλα άπάνω έμεινε ως τις τρεις τό πρωί. Κατέβαινε, την ακούμπησε πού κείθες, άνέβαινε.

Είχε τα δόντια κλειστά, τα χείλη σφιχτά, τό μάτι φλογισμένο, καρφωμένο στην άκρη τού πινέλου να βλέπει τ' όραμά του. Τό κορμί του δεν

τόνε βάραινε. Τόνιωθε ανάλαφρο, λές και δέν εΐτανε από σάρκα και κόκκαλα. Τό χέρι γοργό τράδαγε με γάλες πλατιές πανελιές.

Όταν τέλειωσε, κατέθηκε. Σήρωσε ψηλά τὸ λαδοφάναρο και κοίταξε κάμποση ώρα τὴ δουλειά ποὺ ἔκανε. Τὸ μάτι μέρωσε. Τοῦ ἔφυγε ἡ παραφορά τῆς ἐξαλλοσύνης. Τὸ στόμα ξεσπίχτηκε τόσο δά. Ἡ γλώσσα πέρασε πάνω ἀπὸ τὰ φρυμένα χεῖλη. Κούνησε τὸ κεφάλι μιὰ δυὸ φορές χαρισιστικῶς, στέργοντας σὲ ὅ,τι εἶχε κάνει.

Ἔβανε τὴ σκάλα στὴ θέση της, τὰ σύνεργα στὴ δικιά τους, και ντιμένως ὅπως εἶταν, πλάγιασε στὸ κρεβάτι του.

Στὰ πικραμένα χεῖλη του καθόταν τώρα γλυκό, ἥμερο χαμόγελο. Ἐνιωθε σχεδὸν εὐτυχημένος. Μουρμούρισε:

—Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ποὺ μούδωκες τούτη τὴν ἐμπνευση. Ποῦ μπόρεσα νὰ κάνω τὸ χρέος μου, νὰ μὴν ντροπιαστῶ. Νὰ μὴν ντροπιάσω τὴν ψυχὴ μου. Τώρα ἄς γίνῃ τὸ θέλημά σου...

Σταύρωσε τὰ χέρια και κοιμήθηκε σὰν ξέγνοιαστο παιδί.

Πρὸς πρῶοι οἱ καραμπινιέροι εἶδαν και τρώμαξαν. Ἀπὸ τὸ σίτι τοῦ ζωγράφου πέραγε ὁ μεγάλος δρόμος ποῦ φερενε στὸ γυμνάσιο τῶν ἀγοριῶν. Πῶς θὰ περνοῦσε τώρα ὁ Γενικὸς Διοικητής;

Χτές κάπανε τὴν Ἑλληνικὴ Σημαία. Σήμερα νὰ ποὺ ξεπήδησε κημιτιστὴ, χαρούμενη, μετὸ γαλάζιο φέρεμά της νὰ παίξει τάχατες μετὸν πρωῖνὸ ἀγεράκι και ν' ἀναδιπλώνεται. Ὅλη ἡ πρόσοψη τοῦ σπαιτοῦ τοῦ ζωγράφου εἶτανε μιὰ γαλανόλευκη σημαία.

Ὁ Γενικὸς Διοικητής δέν μπόρεσε νὰ πάει στὸ γυμνάσιο ν' ἀπλώσει τάχατες τὸ κλαδί τῆς ἐλιάς, ποὺ τάχατες ἔφερενε μαζί του, νὰ μιλήσει στοὺς ἐλεύτερος οὐλάδους γιὰ τὸ φασιστικὸ πολιτισμῶ...

Κάθισε καμιά ώρα στὸ Διοικητήρια, φώναξε, χτύπησε τὴ γροθιά, φοβήρισε. Ξαναμπήκε στὸ πολεμικὸ του κ' ἔφυγε.

Λίγο ἀργότερα δυὸ καραμπινιέροι φέρανε τὸ γεροζωγράφο μπρός στὸ Διοικητή τους. Δέν τὸ χαιρέτησε. Ποτές στὴ ζωὴ του δέν καταδέχτηκαν νὰ χαιρετήσῃ τὸν καταχτητή. Καὶ ὅταν ἐκεῖνος τοῦ ἔδειξε τὴν καρτέλα, δὲ δέχτηκε νὰ καθίσει.

— Γνωρίζεις τί ἔκανες; ρώτησε σκληρὰ ὁ ἀρχικαραμπινιέρος.

Κούνησε ἀπαλά τὸ γέρικο κεφάλι.

— Πῶς!.. ἔκανε ἥμερα, χαμογελαστὰ σχεδόν.

— Και γνώριζες τί σὲ περιμένει; Κούνησε και τώρα ἀπαλά τὸ γέρικο κεφάλι.

— Και τοῦτο τὸ γνώριζα, ἔκανε πάλι σχεδόν χαμογελαστὰ.

Ὁ ἀξιωματικὸς τὸν κοίταξε ξαφνιασμένος. Τὸ ψυχικὸ μεγαλεῖο τοῦ ζωγράφου τότε μοῦδιαζε. Φυσικά δέν εἶτανε σὲ θέση νὰ καταλάβει, ὅμως ἔνοιωσε τὴν ψυχὴ του νὰ τὸν πονεῖ. Τὸ θυμὸ του νὰ καταλαγιάζει.

— Μὰ τότε ἀνθρώπε, γιατί τῶκανες; Δέν μπορῶ νὰ καταλάβω γιατί τῶκανες; εἶπε σχεδόν λυπημένα.

Τὸν κοίταξε στὰ μάτια, ἡ τρελὴ φλόγα τοῦ ματιοῦ του φώτιζε τὸ πρόσωπο.

— Κρίμα!... εἶπε θάνοντας ὅλο τὸ αἷμα του μέσα στὴ λέξη. Τὸ αἷμα του μέσα στὴ λέξη. Τὰ αἷμα και τὴν περιφρόνια του. «Κρίμα!... Και εἶσαι ἀπόγονος τοῦ Γαριβάλτη. Και εἶσαι ἀπόγονος τῶσων μεγάλων καλλιτεχνῶν. Κρίμα σὲ ὄλους σας... Κάποτες εἴσαταν μιὰ δυνατὴ και ὠραία ράτσα. Τώρα... χάσατε τὴν ψυχὴ... Δέν καταλαβαίνετε πιά».

Ὁ ἀξιωματικὸς φρένιασε. Ὁ δυστυχημένος δέν εἶτανε σὲ θέση νὰ καταλάβει μιὰ μεγάλη ἐλεύτερη ψυχὴ.

— Ρωτῶ! φώναξε, χτύπησε τὴ γροθιά στὸ τραπέζι κ' ὅλο τὸ κορμί του σείστηκε. Ρωτῶ, γιατί τῶκανες; *B,

γιατί τῶκανες ἀφοῦ ἤξερες τί σὲ περιμένει.

Ὁ γεροζωγράφος τὸν κοίταξε χωρίς νὰ μιλά και στὸ πρόσωπό του εἶχε ἀπλωθεῖ θλίψη ἀνέλπιτη. Ἐστερα μίλησε μετὸ φοβερὴ ἠρεμία.

— Γιατί ἂν δέν τῶκανα, θὰ πλάνταζα. Θὰ πέθαινα ἀπὸ ντροπὴ τὴν ἴδια νύχτα. Κάθε πινελιά ποὺ τραβοῦσα, ἔσθηνε μιὰ φλόγα ἀπ' αὐτὲς ποὺ μοῦ καίγανε τὰ σωθικά. Λυτρωνόμουνα...

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ μεσάνυχτα τὸν μαρκαράνε σ' ἓνα πολεμικὸ. Τὸν χώσανε στὰ μπουντρούμια τῆς Κῶ. Δυὸ χρόνια ἔμεινε μέσα στὸ μισοσκόταδο και τὴ θανατερὴ ὑγρασία. Ὅταν τὸν ἄφρισαν λεύτερο, μόλις μποροῦσε νὰ περπατήσει. Ὁ βήχας εἶχε δυναμώσει. Καὶ κάθε ποὺ ἔβηχε κοίταζε προσεχτικὰ τὸ μαντήλι ποὺ εἶχε ἀκουμπήσει μπροστὰ στὸ στόμα του.

Ἐνα πρῶοι - λίγο καιρὸ μετὰ - οἱ ἀδεργάδες του τὸν θοῖχαν ἀσάλευτο στὸ κρεβάτι του, μετὰ τὰ χέρια σταυρωμένα.

Γλυκὸ χαμόγελο καθόταν ἀπάνω στὰ χεῖλη. Ἡμεράδα σ' ὅλη τὴ μορφὴ. Ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς κατρεφτιζόταν στὸ πρόσωπό του.

Εἶχε κάνει τὸ χρέος του ἀπάνω σὲ τούτη τὴ γῆ. Στοὺς συνανθρώπους του. Τώρα εἶτανε λυτρωμένος, ὅπως εἶχε πει κάποτες στὸν ἀρχικαραμπινιέρο.

Ο ΛΙΓΩΝΑΣ τοῦ Λαοῦ κράτησε χρόνια. Ὡς τὸ τέλος τούτου τοῦ μεγάλου στερονοῦ πολέμου. Ὡς τὴ Νίκη και τὴν Ἐλευθερίαν τῶν νησιῶν.

Ρωτῶ. Μαριμῆ

Ἡ ΛΑΞΕΥΜΕΝΗ ΤΗΣ ΛΑΡΝΑΚΟΣ

I'. Τῆς Ἑλλης II

ΚΟΙΤΑΞΕΤΕ πῶς εἶμαι ξαπλωμένη τώρα ἐγὼ Πάνω στὰ πανάρχεια στρώματα τῆς γῆς στὸν ἀπόλυτον ὕπνον παραδομένη...

Μήτε τὰ δάκρυα τῆς χαρραυγῆς μήτε τὰ φθινοπωρινὰ φύλλα δέν μοῦ ταραξοῦν τὴν τόση γαλήνη...

Μέσα στὸ πετρωμένο τώρα στήθος μου ἔπαυσε κί' ὁ πόνος κί' ἡ κραυγὴ ἡ οἰμωγὴ, τὸ κλάμα κί' ὁ σπαραγμὸς!...

Ἐχρότητα

ΑΥΤΟ τὸ σκιῶδες χρῶμα τὸ χλωμὸ ὡσὰν τὰ ρόδα μετὸν θελοῦδινη ὄψη —ἐκεῖνα τὰ ὠχρὰ φθινοπωρινὰ ρόδα— ποὺ μᾶς γοητεύουν και τόσο τ' ἀγαποῦμε.

Ἐγινε ἡ μορφὴ σου τόσο ἀξιεράστη μορφὴ ἀγαπημένη σημαδεμένη ὅμως ἀπ' τὸν κρυφὸ πόνον τῆς γνώσης τοῦ ἀράγιστου και ἀδιάλυτου θανάτου

Τοῦ ἐπερχόμενου και μὴν ἀναμενόμενου αὐτοῦ τοῦ δόλιου ἔραστη τῆς ὠχρότητος μας...

Μειδιάμα τερπνόν στὰ ἀνοιγμένα χεῖλη μου εἰρωνικὸ μειδιάμα και ἐρωτικὸ, μετὸσπν ματαιότητα ἱστορημένο...

Δέν ξεχωρίζω τὸ καλὸ ἀπ' τὸ κακὸ —ἐπωδὸς ἀγνωστὴ στὴ ζωὴ μου— ὅταν παθοῦσα νὰ ζήσω και ν' ἀγαπηθῶ...

Ὅλα μοῦ εἶναι τώρα περιττὰ δέν συγκινοῦμαι καν και εἶμαι ὠραία ἔτσι ποὺ μετὰ θαυμάζουν λαξευμένη καλλιτεχνικά...

Κάτι ἀπομένει

ΔΕΝ ΑΝΕΣΤΑΛΗΣΑΝ οἱ δυνάμεις μας ὅλες κάτι ἀπομένει κάποιον στοιχείον ἐκλεκτὸ κί' ἐπίμονα ὀδυνηρὸ κί' ἀκόμη ἀπομένει αὐτὴ ἡ περιέργειά μας ἡ σχετικὴ..

Πῶς νὰ σκεφεῖς νὰ πλάσεις προπλάσματα; ὅλα τὰ πρόσωπα δίχως περίγραμμα χωρίς φῶς τόσο πολὺ ἀπομακρυσμένα συγκεχυμένα, μᾶλλον ἀνέκφραστα...

Ἄν ζητήσεις νὰ σκύψεις νὰ ἰδεῖς σὲ τρόμο θὰ διαλυθεῖς...

Ἄθόρυβα

ΟΣΟ ΠΓΛΥ νὰ κράξουμε, νὰ φωνάξουμε ἀπόκριση καμμιὰ.. μᾶς περιβάλλει τὸ κενὸν αἴσθημα μηδαμινὸν μᾶς συνθλίβει και μᾶς συντρίβει...

Αὔριο πάλι θὰ ξαναρχίσουμε τὴ Ζωή, τίς ταπεινὲς μας ἀσχαλίες θὰ λησμονήσουμε τίς βαρεῖες ὥρες αὐτὲς τίς καταστροφικὲς..

Ὡς ὅτου ἀθόρυβα και ἀμείλικτα πάλι θὰ ξαναρθοῦν νὰ μᾶς θυμίσουν τὴν παρουσία τους τὴν τραγικὴ στὴν πιὸ ἀπίθανη στιγμὴ...

ΕΝΑ ΘΕΜΑ ΠΑΝΤΑ ΕΠΙΚΑΙΡΟ

ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

(**Άγνωστη επιστολή του Φώτη Κόντογλου προς Ιεράρχη της Άλλοδαπής**)

Η ΣΕΒΑΣΜΙΟΤΗΣ Σας με τιμᾶ με τὴν ἀγάπην Της. Ἐξ αὐτῆς λοιπὸν τῆς συμπαθείας λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ Σᾶς ἀπευθύνω τὴν ἐπιστολήν αὐτήν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐλπίζω νὰ μὴ με παρεξηγήσετε, διότι δὲν θ' ἀμφιβάλ्लετε ὅτι ἐκφράζει τὸν εὐλικρινῆ πόνον μου διὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς δόξαν τῆς ὁποίας ἠργάσθη καὶ μοχθῶ καὶ διὰ τῆς γραφίδος καὶ διὰ τοῦ χρωστήρος.

Ἐχω, Σεβασμιώτατε, τὴν ταπεινὴν γνώμην ὅτι τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας μας εἶναι συνδεδεμένον μὲ τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζεται αὐτὸ τὸ περιεχόμενον καὶ ἐξωτερικεύεται, καθιστάμενον οὕτως ἀντιληπτὸν διὰ τῶν αἰσθησεων, ἰδίως τῆς δράσεως καὶ τῆς ἀκοῆς. Τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων ἐκφράζεται ἡ πνευματικὴ οὐσία τῆς Ὁρθόδοξης Πίστεώς μας εἶναι αἱ ἐκκλησιαστικαὶ τέχναι, ἧτοι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ἢ ἀγιογραφία, ἡ ἤμνολογία, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ μικροτεχνία ὡς ποικιλτικὴ, αἱ ὁποιαὶ ἀποτελοῦν τὰ ἱερά σκεύη τοῦ Ναοῦ, καθὼς καὶ τὰ ἄμια τῶν ἱερωμένων.

Ἡ ἤμνολογία καὶ ἡ μουσικὴ συνδυάζονται ἐκφράζονται μὲ τὸν μουσικὸν λόγον, ἢ τὴν λεγομένην ψαλμωδίαν.

Αἱ τέχναι αὗται διαφέρουν ἀπολύτως ἀπὸ τὰς κοσμικὰς, καθ' ὅσον εἶναι ποσορισμένα νὰ ἀνυψώσουν τὴν ψυχὴν τῶν πιστῶν πρὸς τὸν Θεόν, λιτρῶνουν αὐτὴν ἀπὸ τῶν γῆινων δεσμῶν. Διὰ τοῦτο αἱ ἐκκλησιαστικαὶ τέχναι εἶναι ἀναγωγικαί, ἧτοι ἀνάγουν τὰ αἰσθητὰ εἰς πνευματικά, διυλίζουσι τοὺς ἥγγους, καθὼς καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα. Οὕτως, ἡ ἀγιογραφία δὲν ἀναπαριστᾷ κατὰ φυσικὸν τρόπον τὰ ἅγια πρόσωπα καὶ τὸ περιβάλλον αὐτῶν ἧτοι κτίρια, ὄρη, σκευὴ κλπ. ἀλλὰ τὰ ἀνάγει εἰς πνευματικὸν ρυθμόν. Οἱ ἅγιοι παριστῶνται ἐν σχήματι ἀφθαρσίας. Τὰ ἔργα τῆς Ὁρθόδοξης εἰκονογραφίας εἶναι ἔργα πνευματικά. οἱ πίνακες ὅμως τῶν δυτικῶν ζωγράφων, οἱ ἔχοντες θρησκευτικὴν ὑπόθεσιν, εἶναι ἔργα σαρκικά ἀντιπνευματικά. ὅπως τὰ τῆς κοσμικῆς ζωγραφικῆς. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον, ἡ ἐκκλησιαστικὴ παρ' ἡμῖν ζωγραφικὴ λέγεται ἀγιογραφία, διατελλομένη ἀπὸ τὴν κοσμικὴν ζωγραφικὴν, ἐνῶ ἐν τῇ Δύσει δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μεταξύ ἐκκλησιαστικῆς καὶ κοσμικῆς ζωγραφικῆς. Ἐκεῖ ἡ Παναγία (Madonna) εἶναι μία ὁμοιοτύπου γυνή, ἡ ὁποία ἐπόζαρεν εἰς τὸν ζωγράφον, πολλακίς μάλιστα γυναικίον τι ὑπό-

πτου ἠθικῆς. Ὡς ἐκ τούτου, μόνον παρὰ τοῖς Ὁρθόδοξοις ὑπάρχει ὁ ὅρος «Ἀγιογραφία», ἢ λειτουργικὴ εἰκονογραφία.

Ὅτι ἐλέχθη περὶ τῆς εἰκονογραφίας ἰσχύει ἀπολύτως προκειμένου καὶ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Καὶ ἐκεῖνη ὡσαύτως ἔχει πνευματικὸν χαρακτῆρα καὶ λέγεται λειτουργικὴ μουσικὴ ἢ ψαλμωδία.

Ἐχομεν λοιπὸν ἐν τῇ Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ μας, ἐν ἀντιδιαστολῇ, «Ἀγιογραφίαν» καὶ «ζωγραφικὴν», «ψαλμωδίαν» καὶ «κοσμικὴν μουσικὴν». τὴν λεγομένην «θυμηλικὴν» παρὰ τῶν ἀρχαίων Πατέρων. Καὶ κατ' ἀντιστοιχίαν, ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι τὰ ρήματα: «Γάλλω» καὶ «τραγουδῶ» (κοινῶς «φέλω» καὶ «τραγουδῶ»), ὅπως διακρίνωμεν τὴν «κατάνυξιν» ἀπὸ τὴν «συγκίνησιν». Ἡ κατάνυξις εἶναι ἡ εἰδικὴ συγκίνησις τοῦ πιστοῦ ἐν τῷ ναφ, ἢ ἀνυψῶσιν αὐτὸν πρὸς τὸν Οὐρανόν. Ἐν τῇ Δύσει, τὸ ἱερὸν μετὰ τοῦ κοσμικοῦ (ἀνιέρου) συγγέονται εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ, διὰ τοῦτο ὁ Δυτικὸς λέγει «Τραγουδῶ εἰς τὸ θέατρον, τραγουδῶ καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, συγκινοῦμαι εἰς τὸ θέατρον, συγκινοῦμαι καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν». Ἡ πτωχεία τοῦ πνευματικοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου συνεπάγεται τὴν πτωχείαν τοῦ λεξιλογίου.

Δὲν εἶναι λοιπὸν, Σεβασμιώτατε, κατὰρα ἀληθῆς τὸ ὅτι ὑπάρχουν Ἑλληνες Ὁρθόδοξοι, οἱ ὁποῖοι, κρίνοντες τὰ πάντα μὲ τὸ κοσμικὸν πρακτικὸν πνεῦμα, ἔχουν τὴν ἰδέαν ὅτι ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Ἑλληνες πλουτίζομεν ἑαυτοὺς, ἀρνούμενοι τὴν ἑξαισίαν παράδοσίν μας καὶ χάσκοντες πρὸ παντὸς δυτικοῦ, προστρέχοντες δὲ διὰ νὰ πλουτίσωμεν, ἡμεῖς, οἱ πλοῦστοι πνευματικῶς, πρὸς τοὺς πτωχοὺς Παπιστὰς καὶ Διαμαρτυρημένους, τὴν πνευματικὴν πτωχείαν τῶν ὁποίων ὁμολογοῦν καὶ οἱ ἴδιοι; Τί ἔχουν αὐτοὶ ἀπὸ ἤμνων, ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆν, ἀπὸ ἀγιογραφίαν, ἀπὸ μουσικὴν, ἀπὸ ποικιλτικὴν, ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἡμετέρους θησαυροὺς τῆς ἤμνων, ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ποικιλτικῆς; Ἀληθῶς καταπλήττονται, οἱ δυστυχεῖς! Ἀλλὰ ἡμεῖς εἴμεθα τόσο ἀνόητοι, ὥστε νὰ πωλῶμεν τὰ πρωτοτόκια ἀντὶ πινακίου φακῆς, ἐλεεινολογούμενοι παρὰ τῶν ἰδίων ἀνθρώπων τοὺς ὁποίους θαυμάζομεν. Ὁ πλοῦτος ὁ πνευματικῶς δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν ὕλικόν. Μόνον βάρβαροι δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιληφθῶν τὴν διαφορὰν, χάσκοντες ἐμπροσθεν τοῦ χρυσοῦ, τῶν ἀγαλμάτων, τῶν ὄργάνων καὶ τῶν ἄλλων ἀνοήτων ἐφευρημάτων, τὰ ὁποῖα προ-

ρίζονται διὰ νὰ καταπλήξουν τοὺς ἐπαρχιώτας.

Ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν τεχνῶν, ἡ ἐξασκουσα μεγαλυτέραν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαζομένων πιστῶν, εἶναι ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ. Αὐτὴ κυρίως μορφώνει τὸν ἐσωτερικὸν κόσμον τοῦ πιστοῦ.

Ἡ ἰδικὴ μας ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ εἶναι θυγάτηρ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀναχθεῖσα ὅμως εἰς πνευματικώτερον χαρακτῆρα, ὡς εἶναι καὶ ἡ εἰκονογραφία μας, ἡ ὁποία περιέχει πολλὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ζωγραφικὴν καὶ γλυπτικὴν, ἀλλὰ μετουσιωμένα.

Οἱ μὴ ὄντες εἰς θέσιν νὰ αἰσθανθῶν τὸ ὕψος αὐτῆς, τὸ μουσικὸν βάθος τῆς, τὸν παντοειδῆ πλοῦτόν τῆς, τὴν λειτουργικὴν μεγαλοπρέπειάν τῆς, τὴν ταπεινὴν ἐκφραστικότητά τῆς, εὐρίσκουν αἰτιάσεις, ἀνοήτους καὶ χονδροειδεῖς, λέγοντες ὅτι εἶναι τουρκικὴ, ἔρρινος, θλιβερά, μονότονος, κλπ. Αὐταὶ αἱ αἰτιάσεις λέγονται διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ραγιαδικὴν ξενομανίαν τῶν καὶ τὴν ἀνικανότητά τῶν νὰ αἰσθανθῶν ὡς Ἑλληνες τὴν Ἑλληνικὴν παράδοσιν.

Ὁ μῦθος περὶ τουρκικῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς μας εἶναι πολὺ ἀφελῆς, ἐγράψαν δὲ πολλὰ παρὰ πολλῶν καὶ παρὰ τοῦ ὑπογράφοντος, διὰ τῶν ὁποίων οἱ προσβάλλοντες τὴν κακὸν αὐτῆν θεωρίαν, συνεστάλησαν ὡς οἱ κοχλῆαι ἐντὸς τοῦ κελύφους τῶν. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἑλληνικὴ αἰσθησις τῶν προσβάλλεται λοιπὸν μόνον ὅταν τουρκίζομεν εἰς τὴν ἐκκλ. μουσικὴν μας καὶ δὲν προσβάλλεται ὅταν ἰταλίζομεν; Καλῶς λοιπὸν ἐπραττεν ὁ ἀνεκδιήγητος Μουσσολίνι, ὅταν ἐπέμενε νὰ μᾶς κάμη ἀνθρώπους, ὑποτάσων ἡμᾶς εἰς τὸ Ἰμπερία.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἄλλην αἰτίαν ὅτι τάχα ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ μας εἶναι ἔρρινος, καὶ διὰ τοῦτο τὴν ἀπεχθάνονται, ἀπαντῶμεν λέγοντες ὅτι οἱ Ἰδιοὶ ἐπικριταί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐνθουσιάζονται ὅταν ἀκούουν τοὺς Γάλλους νὰ ὀμιλοῦν μὲ τὴν μῦτην («Allons Enfants») καὶ ἐπιφωνοῦν «Τί θαυμασία γλῶσσα! Ἀριστοκρατικὴ!» Ἀλλὰ, ὡς βλέπετε, ἄλλο εἶναι ἡ γαλλικὴ μῦτη καὶ ἄλλο ἡ ἑλληνικὴ. Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον εἶναι συντριπτικὸν διὰ τοὺς ἀμορφώτους αὐτοὺς κατηγοροῦς τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, εἶναι ἡ ἀκόλουθος πληροφορία, τὴν ὁποίαν, ἀσφαλῶς δὲν θὰ γνωρίζουν οἱ σοφοὶ αὐτοὶ ἄνδρες: ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἦσαν ρινοφωδοὶ, ὡς γράφει ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς καὶ οἱ ἄλλοι ἱστορικοί. Ἐκτὸς ἂν δὲν καταδέχονται νὰ εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οἱ σπουδαῖοι αὐτοὶ ἐπικριταί.

Ὅταν, τέλος, διὰ τὴν μονοτονίαν τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, ἄς μάθουν ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ εἶναι δὴ μόνον ὡς ἀληθῆς πολικὸν τοπίον κάτωθεν ἐνὸς μέλανος καὶ παγεροῦ οὐρανοῦ.

Τὸ ὄργανον τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τοὺς ναοὺς τῆς Δύσεως, καὶ τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἰσαγάγωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τοὺς ναοὺς μας, εἶναι Ἑλληνικῆς ἐφευρέσεως, ποιηθὲν ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν, τὸ ὁποῖον μεταχειρίζοντο μόνον εἰς κοσμικὰς ἐορτὰς τοῦ παλατιοῦ, οὐχὶ δὲ εἰς τοὺς ναοὺς, καθ' ὅσον εἶχον σαφῆ ἐπίγνω-

σιν τί εἶναι ἡ κοσμικὴ μουσικὴ καὶ τί ἡ ἐκκλησιαστικὴ, ὡς προείπομεν. Ἡ ἑλληνικὴ προέλευσις τοῦ φαίνεται: καὶ ἀπὸ τὴν ὄνημασιν του, «Orgue», ἢ «Armonium» ἧτοι «ὄργανον» ἢ «ἀρμόνιον». Ἐν τοιοῦτον ἐδιωρήθη εἰς ἓνα Φράγγκον βασιλέα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ βυζαντινοῦ, οἱ δὲ Φράγγκοι, βάρβαροι ὄντες καὶ μὴ διακρίνοντες τὸ ψάλλον ἀπὸ τὸ τραγουδεῖν, τὸ ἔβαλαν εἰς τοὺς ναοὺς τῶν. Ἦδη δέ, ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι ἀπόγονοι καὶ κληρονόμοι τοῦ μεγάλου ἐκείνου πολιτισμοῦ, (τὸν ὁποῖον μελετοῦν καὶ ἐγκωμιάζουν σήμερον ἅπαντες οἱ Εὐρωπαῖοι καὶ Ἀμερικανοί), ἡμεῖς λοιπὸν οἱ ἀνάξιοι, θέλομεν νὰ τὸ εἰσαγάγωμεν εἰς τὰς ἐκκλησίας μας ἐνῶ πρέπει νὰ τὸ ἐβάλουν καὶ Φράγγκοι, ἀπὸ τὰς ἰδικὰς τῶν, ὡς ὄργανον κοσμικόν.

Ποῖα δὲ εἶναι ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμοῦν οἱ κοῦφοι νεωτερισταὶ νὰ ἐγκαθιδρύσουν εἰς τοὺς ναοὺς μας, μαζί μὲ τὸ νάβλον, μὲ τὰ ηλεκτρικὰ ψυγεῖα καὶ πλυντήρια, καθὼς καὶ μὲ τὰ ἄλλα ἀργοντοχωριάτικα πράγματα; Αὐτὴ ἡ μουσικὴ δὲν εἶναι καμμία μουσικὴ νεωτεριστικὴ, ἀφοῦ οἱ εἰσηγηταὶ τῆς θέλουν νὰ ἐπιδεικνύονται ὡς νεωτερισταί, ἀλλὰ εἶναι μία τετραφωνία ἢ διφωνία τῆς κακῆς ὥρας, πεπαλαιωμένη ὡς ἡ προκάμμη μας, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς «Νόρμας» τοῦ Μπελλίνι. Ἀλλὰ δι' αὐτοὺς τοὺς κυρίου, ὅτι εἶναι δυτικῆς προελεύσεως, ἰταλικόν, γαλλικόν, ἢ γερμανικόν, εἶναι πάντοτε καὶ ἀενάως νέον ἐνῶ πᾶν τὸ Ἑλληνικὸν εἶναι πεπαλαιωμένον, χωριάτικον, βλάχικον, ἄξιον περιφρονήσεως.

Ἀκούομεν λοιπὸν ἄμους γραμμένους εἰς ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τραγουδιόμενους μὲ μουσικὴν τῆς ἑπερας, ὡς εἶναι τῆς «Τραβιάτας», τῆς «Καβαλλαρίας Ρουσσικάνας» ἢ κάποιοι νεαπολιτάνικοι ἐλαφροῦ τραγουδιοῦ. Ὡ! Τί ὕψος! Τί ἀρμονία! Κεῖμενον ἀρχαῖον, ὅπως π.χ. «Ἡ Παρθένος σήμερον τὸν ὑπερούσιον τίθει...», τραγουδιόμενον μὲ μπάσσοις καὶ μὲ πρῖμοις καὶ μὲ μουσικὴν τῆς «Τραβιάτας»! Μὰ πρέπει νὰ εὐρίσκειται κανεὶς πνευματικῶς εἰς κατάστασιν πρωτόγονον, διὰ νὰ ἀκούῃ τοιαύτας ἀηδιαστικὰς μουσικὰς σαλάτας. Ἐὰν κανεὶς εἶπει εἰς τοὺς θιασώτας αὐτῆς τῆς σαλάτας, νὰ ἀντιστρέψωμεν τὰ πράγματα, καὶ ἀντὶ νὰ τραγουδήσωμεν ἀρχαῖον κείμενον μὲ ἰταλικὴν θεατρικὴν μουσικὴν, νὰ τραγουδήσωμεν ἐν κείμενον ἀπὸ μελόδραμα (ἀπὸ τὸ λιμπρέττο, ὅπως λέγουν), ὡς π.χ. «Ἐχω σπαθί σπτερο πλευρόν εἰς τὸν πῆλον οἱ σπτερο νόν!...», μὲ μουσικὴν βυζαντινὴν, χερουδικὴν ἢ καταβασίων, αὐτὸς ὁ κύριος θὰ πεταχθεῖ ἐπάνω ἐμβρόντητος καὶ θὰ κραυγάσει ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶναι τέρας! Ὡστε, τέρας δὲν εἶναι τὸ πρῶτον, ἧτοι τὸ ἀρχαῖον κείμενον μὲ νεαπολιτάνικη μουσικὴ, τὸ ὁποῖον τέρας τὸ ἀκούει θλακιδῶς καὶ χαίνων, εἶναι ἕμμος τέρας τὸ ἀντιθετόν! Ἦγουν, ὅταν αὐτὸ τὸ φρικτὸν κατασκευάσμα τὸ πάρης ἀπὸ τὸ κεφάλι, δὲν εἶναι τέρας, ὅταν ὅμως τὸ πάρης ἀπὸ τὴν οὐράν, εἶναι τέρας!

Τόσον ἀδυσσαλέα εἶναι λοιπὸν ἡ ἀνοησία τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν τυφλωθεῖ ἀπὸ τὴν ξενομανίαν; Εἰς τοιοῦτον σημεῖον ἐξέπεσεν ἡ ἑλληνικὴ

φυλή; Και έπειτα καυχώμεθα, τάχα, ότι ήμεθα Έλληνες, ενώ ούτε θέλωμεν, ούτε ήμεθα εις θέσιν να αίσθανθώμεν τίποτε τ' Έλληνικών. Πνευματικός άρχοντοχωριατισμός, άμορφωσιά, στενομαλιά και στενοκάρδια, άμετρος άνοησία άφου θέλωμεν να καταπλήξωμεν τους ξένους με τ' άποφάγια τους που τρώγουμεν, και να άποδειξώμεν εις αυτούς, ή τής άπιστεύτου ήλιθιότητος! ότι, με αυτάς τας οικτράς πνευματικούς μεταμοσχεύσεις, άποδεικνύομεν ότι ήμεθα γνήσιοι άπόγονοι του Όρφέως, του Τερπάνδρου, του Άρίωνος και των λοιπών πρώτων άριστών τής μουσικής!!!

Σεβασμιώτατε. Σεις οι πνευματικοί δδηγοί τής Έκκλησίας μας μη έπιτρέπετε εις τον τυχόντα άνευθνον και άμαθέστατον γραυκύλλον να άναπτύσσει μίαν τοιαύτην άνίερων και έθνοκτόνον δραστηριότητα. Άντιταχθήτε εις αυτήν την άσυδοσίαν, ώστε να συγκρατήσετε την άσεβή πλημμυρίδα, ή όποία κινδυνεύει να παρασπείρει άπό τους ναούς μας παν Όρθόδοξον εις την λατρείαν. τουθ' όπερ σημαίνει παν τ' Έλληνικών. Η αιτία όλων αυτών των δεινών είναι ή άμορφωσιά, ή έλλειψις άληθούς καλλιτεργείας, και ιδίως τ' συναίσθημα τής κατωτερότητος, αυτ'ό τ'ό καταπραμμένη συναίσθημα, τ'ό όποιον μάς κάμνει να φοβούμεθα μήπως φανώμεν «καθυστερημένοι», ήτοι (με άπλά λόγια): θλάχοι.

Ένεργήσατε, Σεβασμιώτατε, φωτίσατε τους σκοτισμένους, διδάξατε τους άμαθείς. Έγεννήθημεν θέατρον εις όλα τ'ά έθνη, τ'ά όποια μάς οικτείρουν, ενώ ήμεεις, εν τή μακαρία τυφλώσει μας, νομίζομεν ότι μάς θαυμάζουν δια τόν πρωτοποριακόν!!! ζήλον μας. Όρθόδοξος Έκκλησία δέν δύναται να ύπάρξη, εάν χαθούν οι τρόποι εξωτερικεύσεως του πνευματικού περιεχομένου τής.

Οι επιπέλοιι ήμπορεί να θεωρούν την κατά παράδοσιν μουσικήν και τας άλλας έκκλησιαστικας τέχνας μας ως πράγματα συμβατικά, μη έχοντα ούσιαστικήν σημασίαν δια την Όρθόδοξον λατρείαν. Άλλά, πλα-

νώνται οικτρως. Τ'ό πνευματικόν περιεχόμενον τής Έλληνικής Όρθοδοξίας είναι άναποσπαστως συνδεδεμένο με τους τρόπους με τους όποιους εκφράζεται τούτο τ'ό περιεχόμενον. Τ'ό μέσον εκφράσεως έχει τον ίδιον και ταυτόσημον χαρακτήρα του εκφραζόμενου. Αί χριστιανικαι έννοιαι δέν είναι δυνατ'όν να εκφραστούν με μουσικήν βραχιμανικήν, ούτε ο βουδδισμός με έλληνικήν Όρθόδοξον μουσικήν. Ουτω και τ'ό πνεύμα τής Έλληνικής Όρθοδοξίας εκφράζεται μόνον και μοναδικως με την βυζαντινήν (ήτοι την έλληνικήν χριστιανικήν μουσικήν), με την βυζαντινήν άγιογραφίαν, με την βυζαντινήν αρχιτεκτονικήν, τής όποιας τ'ό άριστούργημα, ο ναός τής Άγίας Σοφίας, είναι άφθάστου τέχνης, εμπρός εις τ'ό όποιον ο άγιος Πέτρος τής Ρώμης και ο άγιος Παύλος του Λονδίνου είναι μετριώτατα οικοδομήματα. Είναι, ότι τ'ό παγώνι εμπρός εις τον Ινδιάνον (γαλοπούλαν), ότι είναι ή δορκάς και ή έλαφος εν συγκρίσει προς τ'ό δόδι ή προς τον ζον. Άλλά, δια μερικούς ιδιικούς μας, παν τ'ό εξ Ευρώπης και εν Ευρώπη, είναι εξαίσιοι ούρανοκατέβητοι, εν συγκρίσει προς τ'ά ήμέτερα και άς είναι ταύτα άπαράμιλλα άριστούργηματα.

Σας έρωτώ, Σεβασμιώτατε, που μάς δδηγούν οι άνεύθυνοι αυτοί ματαιόδοξοι; Πausanias ο Περιηγητής γράφει: «ΕΙΣΙ ΤΙΝΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΟΙ ΚΟΥΦΟΤΕΡΟΙ, ΟΙ ΕΝ ΘΑΥΜΑΤΙ ΤΙΘΕΑΣΙ Τ' ΑΛΛΟΤΡΙΑ, Η ΤΑ ΟΙΚΕΙΑ».

Παρακαλώ την Σεβασμιώτητά Σας όπως μη παρεξηγήσει την οικειότητα με την όποιαν έγγραφα την έπιστολήν ταύτην, άπεκδεχόμενος τας εσχάς ύμνών.

Μετα σεβασμού και τής εν Χριστ'ό άγάπης

Φ. Κόντομας

Η ΑΡΑΒΙΑ, γύρω από τον VI μ.Χ. αιώνα, δέν είναι πλέον ή κραταιή και ή παντοδύναμη, με τ' άνύθητα τ'ά πλούτη και τ'ό λαμπρό πολιτισμό, αυτ'ή που κατάκτησε την Αίγυπτο και έδωσε τους Τυούς, τους «Φαραώ Ποιμένους» — μήτε ή Άραβία τής εποχής του Σολομώντα, του βασιλιά Χιράμ τής Τύρου, τής βασίλισσας του Σαββά, τής πάγκαιτης Μπαλκίς Μακέντα — ή κι' άκόμα, έστω, αυτ'ή που ή Ζηνοβία, ή ήρωικιά βασίλισσα τής Παλμύρας, σε μιά ύστατη προσπάθειά τής, κατόρθωσε να την συγκεντρώσει, να την ένώσει κι' έτσι, οι δύο τους μαζί, να χτυπήσουν τους Ρωμαίους, να δοκιμάσουν να τους νικήσουν. Όλα αυτ'ά είναι παρελθόν, βαθεία θαμμένο στις άπέραντες άμ-

ΑΙΓΥΠΤΙΩΤΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ

«Τόν ήλιο να μου χαρίσουν και να μου θάνουν στην παλάμη μου τη μιά και στην άλλη τ'ό φεγγάρι, δέ θα με πείσουν ν' άπαρηθώ την όποστολή μου — κάλλιο να πεθάνω!». Μ ω ά μ ε θ

μουδερές στέπτες — τ'ά σκέπασε ή άμμος κι' ο Χρόνος.

Τώρα, γύρω από τ'ό 570 μ.Χ. ή Άραβία βρίσκεται σε μιά κατάσταση πρωτόγονη. Όμως, ή γεωγραφική της θέση την μπλέκει στα γρανάζια τής πολιτικής μηχανής τής Άβυσσηνίας που είναι ισχυρή, δύναμη τρίτη στη σειρά, ένεινο τον καιρό. Οι άλλες δύο, και πιο μεγάλες είναι ή Βυζαντινή Αύτοκρατορία, και ή Περσία, πραγματικά θεριά, γίγαντες, που ο καθένας τους ήθελε την Άραβία με τ'ό μέρος του, δικιά του — όμως να τη θάνουνε κάτω από τον έλεγχο τους, αυτ'ό ξεπερνούσε τις δυνατότητές τους: οι Άραβες, οι Μπεντουβίνοι όπως τους λέν, κατοικούσαν στις στέπτες, σκοριασμένοι, αδέρφια τους ο όπτός, σύντροφοί τους τ' άστέρια. Που να τους βρούν; Πως

να τους πιάσουν; Ξερετε πως πλάστηκε ο Μπεντουβίνος; Ό Θεός, λέει ή παράδοση, χούφτισε τον άνεμο και του ειπε: «Γίνου άνθρωπος!» — έτσι πλάστηκε, ο Μπεντουβίνος. Όστερα, ο Παντοδύναμος, πήρε ένα βέλος κι' έφησε μ' αυτό, τ'ό ότι τής ερήμου, τ'ό φτεροπόδαρο, με την περίσσια όμορφιά, την άφταστη τή χάρη, Σκόρπισε ο Οιχτιριώνας τ'ό χρυσάφι του στον ούρανό και γεννηθήκανε τ' άστέρια, να τ'ά θωρεί ο Άραβας σαν πέφτει να ξαποστάσει, τ' άπόβραδο, στη σπηνή του μπροστά, θαλατωμένος από τον ήλιο τον καιτό που όλημερις τον δέρνει, κι' ή καρδιά του να πλημμυρίσει παρηγοριά, τ' άχειλι του να χαμογελάσει... Κι' ειπε ο Θεός του Μπεντουβίνου: «Τ'ό τουρμπάνι σου θα είναι ή κορώνα σου — ή σπηνή σου, τ'ό σεράμι που θα κατοική — τ'ό σπαθί σου, τ' άπαρτο μουράγιο που θα σε φυλάξει από τους όχτρούς σου — και τ'ά τραγούδια σου, αυτ'ά θα είναι ο Νόμος σου ο Γραφτός!» Κι' άληθεια, τ'ό τραγούδι καθενά την ερημο — κάθε Άραβας και ποιητής.

Άπό τους Μπεντουβίνους, μερικοί χτίσανε σπίτια από πέτρα, στήσανε φρούρια ψηλά, εγκαταστάθηκαν σε χωριά και σε πολιτείες, ζούσαν από την καλλιέργεια τής γής, τη κτηνοτροφία, τ'ό εμπόριο, — σαν έμποροι οι Άραβες ήταν γνωστοί από τον καιρό του Ιωδ. Οι πιότεροι όμως από αυτούς, συνεχίζανε τον βίο του νομάδα, άκούραστα πλανιόνταν, μαζί και τ'ά κοπάδια τους, στην ερημο την χωρίς τελειωμό, πασάλαν, κνηγοούσαν τ'ό πράσινο και τ'ό νερό — τή ζωή. Άπόγονοι του Άβραάμ και τής Άγαρ, γιοι του Ισμαήλ, οι Άραβες έχουνε τ'ά διακριτικά τής σημιατικής φυλής, την έξυπνάδα, του νου τή σπίδα, την άγχίνοια, μα και γνωρίσματα δικιά τους άπολείπτικά: ένστικτώδη κομποί κι' ή κάθε μιά τους κίνηση χαριτωμένη, ίπποτικοί, τίμοι στο λόγο τους, γενναϊόδοφοι, αγαπούνε με πάθος τή φιλοξενία που άγκαλιάζει φίλους κι' όχτρούς τ'ό ίδιο, πεθαίνουν για την πόληση, λατρεύουν την έλευθερία: τ'ά γενναία παιδιά τής ερήμου, δέ σκύφανε ποτέ τ'ό υπερήφανο κεφάλι, δέ γνώρισαν ποτέ ζυγό σλαβιάς—κι' ο Χοσρόης

άκόμα, όταν έξεστράτευσε ενάντια τής Αιγύπτου και την κυρίεψε, δέν τόλμησε να διαβεί την Άραβία, χωρίς να ζητήσει, πρώτα, την άδεια από τους διάφορους Φύλαρχους. Οι γιοι τής ερήμου, είχανε πολλούς όχτρούς να άντιμετωπίσουνε κι' άκόμα δύο στοιχειά άμείλιχτα: την άμμο την άστειρευτο και τ'ό νερό που πάντα λείπει. Για να νικήσουν, έννοιωσαν πως έπρεπε να συντροφευτούν, να ζήσουνε όμαδικά κι' άλληλέγγυα. Έτσι γινήσαν οι Φατριές κι' οι Φυλές. Όσο ή Φυλή που ισχυρή, για ή Φατρία, τόσο κι' οι έλλιδες επίζησης πιο πολλές: Άλήθεια, ποιος θα πολήσει ν' άγγίξει τον Μπεντουβίνο όταν ξερεί πως πίσω του στέκεται διαφενεύτρα κι' έκδικήτρια δάκαρη ή φυλή του; Άν είναι φτωχός και θέλει να παντρευτεί, οι σύντροφοί του θα του βρούν τ'ά λεφτά που χρειάζεται για να πάρει την κόρη π' αγαπά — νάγνη, οι σύντροφοί του θα τ'ά πληρώσουν για να σταθεί τίμος στο λόγο του — αν πέσει αιχμάλωτος, πάλι οι σύντροφοί του είναι που θα προσφέρουνε τ'ά λύτρα για να τον ξεσλαβώσουν. Σιγουριά λοιπόν, θαλαπωρή στους κόλπους τής Φατρίας. Άλλοίμονο όμως στον Μπεντουβίνο αν παρόβαινε τον Κώδικα Τιμής τής φυλής του, τ'άν Άγραφο τής Νόμου, μιά ήττανε ή ποιητή του: «Διώξιμο — Θάνατος» δηλαδή.

Οι Φατριές, άνεξάρτητες όλότελα ή μία από την άλλη, βρίσκονταν πάντα σχεδόν, σε πόλεμο μεταξύ τους — για την πιο άσημαντη αιτία δυο Φυλές μπορούσαν να άλληλοσκοτώνονται χρόνια και χρόνια. Έχουν να λέν, ο Σείχης κάποιος Φυλής, ένα πρωί βγήκε με τ' άλογό του και την ακολουθία του να σεργιανίσει. Έκει που πήγαινε, θλέπει μπροστά του, μες τους θάμνους, έναν κορυδαλό να κάθεται και να ξεσταίνει τ' αυγά του. Τρόμαξε τ'ό πουλί, έκανε να πετάξει, όμως, πρόλαβε ο Σείχης, τραθήχηκε κι' όλο συγκίνηση ειπε: «Μη φοβάσαι, μικρό κορυδαλέ, είσαι στην προστασία μου κι' εσύ και τ' αυγά σου — δέ θα πάθεις τίποτα — σου δίνω τ'ό λόγο μου!» Σε χαμμά ώρα όμως, τ'ά έφερε ή τύχη ή κακιά και διά-

θηκε από τ'ό μέρος τ'ό ίδιο άκριθώς, ο άρχηγός μιάς Φυλής άλλης — άνύποπτος, χωρίς καν να προσέξει, πέρασε πάνω από τους θάμνους, τή φωλιά, πάτησε ή καμήλα του τ' αυγά τ' αυγά, οι δυο φυλές μάχονταν εβδομήντα δάκαρα χρόνια».

Οι Μπεντουβίνοι, είτε που ζούσαν σε σπηνές, είτε σε σπίτια, μιλούσανε μιά γλώσσα, την ίδια — ή διάλεκτό τους μόνο άλλαζε. Νόμος δέν είχανε γραφτός — κι' όλοι τους κυβερνούσε ο ίδιος Άγραφος Νόμος: «Τ'πακοή στον άρχηγό, τον Σείχη. Άλληλέγγυη. Σκοπός τής ζωής ή τιμή κι' ή δύναμη τής Φυλής». Τόν Σείχη τον διάλεγαν μαζί όλα τ'ά μέλη τής Φατρίας, τ'ό πιο συχνά από την εύγενέστερη οικογένεια, όμως πρώτα εξέταζαν τις άρετές του. Ένας βαθύς σεβασμός για την προσωπικότητα του άτομου, κι' έχτίμηση όρθή τής αξίας του, είναι τ'ά έξοχα χαρακτηριστικά τής εποχής αυτής.

Καμιά τής Φυλής, πλούτος και δύναμη τής, λογίζονταν τ' άρσενικά παιδιά. Τ'ά κορίτσια ήταν κατάρα, ή γέννησή τους, τιμωρία τ' ούρανού. Κι' αν αυτ'ή ή τιμωρία συνεχίζονταν, ειχε ο Άραβας τόν τρόπο να την άντιμετωπίσει: έθαβε τ'ά θηλυκά παιδιά του ζωντανά — τ'ό συμφανούσε με τή γυναίκα του άπο την αρχή, πριν παντρευτεί άκόμα... Η γυναίκα, βρίσκονταν στο σκαλοπάτι τ'ό πιο χαμηλό τής κοινότητας. Βέβαια, συναντούμε τ'ά χρόνια εκείνα ποιήτριες σπουδαίες σαν την Άλ. Καννά, γυναίκες σήφορες, συμβολάτορες πραγματικά σοφές, γυναίκες με λιωνταριού καρδιά που μάχες διευθύνανε δάκαρες, αλλά, αυτές είναι εξαίρεση και θγαίνονε άπολείπτικά από την άριστοκρατία. Η γυναίκα του λαού, ή γυναίκα, γενικά, δέν ειχε κανένα νόμιμο δικαίωμα, δέν κληρονομούσε, αντίθετα την κληρονομούσαν σαν κάποιον έπαλο κι' αυτ'ή, ή ζωντανά. Ό άντρας παντρεύονταν όσες γυναίκες ήθελε, τις έδωχνε όταν τις βαρύνταν, τις ξανάπαιρνε αν ειχε κέρφι, με την ίδια ευχαλία σ'ά να ήτανε πόρνες, δηλαδή. Άκόμα ο άντρας, μπορούσε να εκμεταλλευτεί τις γυναίκες τής οικογένειάς του, αδερφές, θηγατέρες, συζύγους. Άν κα-

νένας πατέρας για να παντρεύει την όμορφη κόρη του ζητούσε πολλά λεφτά, μαζεύονταν δυό, τρεις, πέντε ή και πότεροι γαμπροί, πληρώναν την τιμή, παίρνανε τη νύφη κι' όλοι μαζί ζούσανε, ειρηνικά, αγαπημένα και χωρίς παρεξήγηση καμιά, η ανακατωσούρα, ο καθένας τους είχε από ένα ραβδί αλλοιώτικο σε σχέδιο και, με τη σειρά, το κάρφωνε στη σκηνή μπροστά κι' έτσι οι άλλοι ξέραν και δέν μπαίναν... Όργανο ήδονής, μέσο αναπαραγωγής, κάρπωσης και πλουτισμού είχε καταντήσει η γυναίκα τον καιρό εκείνο, που οι Μουσουλμάνοι τον άποκαλούνε «Έλ Γκαχλιά», — ή εποχή του Ζόφου. Κι' οι άνθρωποι όλοένα παρασύρονταν, χαλαρωμένοι, ελεύθεροι, χωρίς κανένα χαλινάρι, φραγμό στα ένστικτά τους, χωρίς καμιά καθοδήγηση από Κράτος, κανονία, θρησκεία — κι' αφίνονταν, βουλιάζαν όλοι και πιά βαθεία στην παραίση, την κραιπάλη, την ανηθικότητα, την άμαρτία. Την εποχή που μιλάμε, τρεις είναι οι σπουδαιότερες πόλεις της Αραβίας: Η Τάιφ, η καταπράσινη με τις άμπερες πηγές και τα ρυάκια, τα περιβάλια. Εκεί οι άρχοντες κι' οι πλούσιοι έμποροι περνούσαν τους ζεστούς μήνες του καλοκαιριού. Η δεύτερη, είναι η Γιάθριμ, δροσερή κι' αυτή και μωσχοβολημένη χτίστηκε το 1600 π.Χ. και, η πρώτη είναι η Μέκκα. Το μπρωτό της έξοκεπο, μηδ'ε λουλούδι, μηδ'ε χορτάρι την τυλίξει. Μονάχα τ' άγρια βουνά της, άλυσίδα από τοιαύτια και ρουμίνια, ζώνουνε ζηλιάρικα, άγκαλιάζονε σφιχτά τα λαγώνια της. Ολόλευκη, γιμνή, η Μέκκα καθρεφτίζεται περήφανη και λίγνα, στα ξανθά κύμματα της άμμου. Μέκκα, ή «Μητέρα των Πόλεων», όπως την φωνάζουν από πάντα οι Άραβες, «Βασίλισσα της έρήμου» — από μπροστά της περνούν οι δρόμοι που πάνε στην Άβυση, την Τεμένη, το Ιράκ, τις Ινδίες, και οι στρατες που ενώνουνε τους τόπους αυτούς με την Μεσοποταμία, τη Συρία, τα νησιά της Μεσογείου, την Εδρώπη. Οι έβνοι, τα λιβάνια, τα μπαχαρικά, τ' άρώματα, τα πολύτιμα ύφασματα, το άσημι, το χρυσάφι, τα μαργαριτάρια, όλοι οι θησαυροί και τα θάμματα της Άνατολής, ξεχύνονταν στη Δύση, δια μέ-

σοι της Μέκκας. Όμως η Μέκκα δέν ήταν μοναχά ή έμπορική Μητρόπολη της Άραβίας, αλλά και, πάνω άπ' όλα, το Θρησκευτικό και Πνευματικό της Κέντρο — γιατί, στη Μέκκα θροίκεται ή «Κάαμπα», ο Ιερός ναός που τον αναφέρει ο Διόδωρος ο Σικελιώτης, κι' ή παράδοση λέει πως τον έχτισε ο Άβραάμ, για τη λατρεία του Θεού του Άληθινού. Απόγονοι του Άβραάμ, οι Άραβες ξεκινήσανε σαν μονοθεϊστες, αλλά, με το κύλισμα του χρόνου, ξέφτισε ή πίστη τους και τώρα, στον VI μ.Χ. αιώνα, γύρω από τον ένα Θεό, είχαν φυτρώσει θεοί άλλοι, πλήθος. Βασίλευε ή πιο χοντροκομμένη και πρωτόγονη μορφή της ειδωλολατρίας και της δεισιδαιμονίας, λατρεύανε και κούτσουρα, και πέτρες. Πλάι στους ειδωλολάτρες είχε και Σαββαίους άστρολάτρες, μάγους πυρολάτρες, πολλούς Ιουδαίους και πολλούς χριστιανούς. Ο Χριστιανισμός κι' ο Ιουδαϊσμός, είναι γεγονός ότι με τις μονοθεϊστατες τους ίδες, τώρα στα 570 μ.Χ., άρχισαν να επιδρουνε βαθεία — το ίδιο κι' ή Ινδική έσωτερική διδασκαλία πιστεύω — ταράζανε τις καρδιές και τη σκέψη — απόδειξεν ή κίνηση των Χνιέρ, Άγγών όπως τους όνομάζουν — κίνηση ανεπαίσθητη μα σταθερή και που στρέφονταν προς την πατροπαράδοτη θρησκεία του Άβραάμ, τη λατρεία του Άληθινού Θεού, του Ένα. Στο μεταξύ, ή Κάαμπα, ο Ιερός Ναός, κατάντησε το πάνθεον μιάς Άραβικής ειδωλολατρίας, ένα Τέμπλο με πάνω από 360 είδωλα, τόπος λατρείας, τόπος όργιων κι' ο βαμύς της βάφονταν και μ' αίμα ανθρώπινο ακόμα. Από καιρό άμνημόνευτο, όλοι οι κάτοικοι της Άραβίας, ανεξάρτητα ή καταγωγή τους κι' ή θρησκεία — κι' οι Έβραίοι, κι' οι Χριστιανοί, τρέχανε κάθε χρόνο να προσκινήσουν τον Ιερό Ναό. Τρεις μήνες κάθε χρόνο, ήτανε καθιερωμένοι για το προσκνήμα — σταματούσε κάθε έχθροπραξία — και το κνήμι ακόμα άπαιγορευόταν — και πιά, οι στόλοι της έρήμου, τα καραβάνια, κοπάδια κονδολούσαν τους προσκνήμαδες, τους έμπορους, τους ποιητες, τα κλληκάκια, τους λεθέντες στο πανηγύρι της Μέκκας. Ένα μήνα χαρά και

γλέντι, γιορτες κι' άγώνες πρόσφερε ή Μέκκα στους επισκέπτες της — άγώνες για τον πιο άξιο πολεμιστή, άγώνες για τον πιο άξιο ποιητή: ο Λόγος, πιστεύανε οι Άραβες ήτανε «μαγικός» κι' όποιος γίνονταν άφέντης του Λόγου άποχοτούσε δύναμι που ξεπερνούσε και του πιο γενναίου πολεμιστή. Πολύ λίγοι από τους Άραβες γνώριζαν γραμματα, αλήθεια όμως όλοι τους ξέραν να μιλήσουν όμορφα και όρθά και να άπολαύσουν μια συζήτηση, ένα ποιήμα. Δόξα στον ποιητή που θα έλεγε το καλύτερο ποίημα και θα νικούσε — τ' όνομά του γραμμένο με χρυσά γραμματα πάνω σε μαύρο όλομέταξο πανί, καθώς και το ποιήμα του, στόλιζε την είσοδο της Κάαμπα. Τιμή στη φυλή του, μεγαλείο — ένωσθε πανίσχυρη, άφού ο άφέντης του «Μάγου Λόγου» ήταν δικός της! Καταλαβαίνετε πόσο μεγάλα ήταν τα πολιτικά κι' οικονομικά όφελή της Μέκκας από την Κάαμπα και τί ισχύ και πλούτο είχε ή Φυλή που διεύθυνε την πόλη και βαστούσε στα χέρια της τα κλειδιά του Ιερού Ναού. Αυτή ή Φυλή, από τον V μ.Χ. αιώνα, είναι οι Κορές, κι' άρχηγός τους, τώρα στο 570, ο Άμπτελ Μουττάλιμ της οικογένειας των Χασίμ — παππούς του Μωάμεθ από τον πατέρα του. Ανέβαινε ή Μέκκα στα πλούτη και στη δύναμη κι' οι γιοι της έρήμου, χωρίς να το πραγματοποιούν, άρχισαν να γίνονται σλάβοι της οικονομικής τους ανάπτυξης. Και, το χειρότερο, άλλαξαν οι οικονομικοί όροι της ζωής, το κοινωνικό όμως σύστημα έμεινε το ίδιο — βέβαια ή Φιλετική άλληλεγγύη είχε πάντα την ισχύ της, όμως ο ατομικισμός ανεπαίσθητα άρχισε να ριζώνει. Έτσι, χωρίς να γίνεται καμιά προσπάθεια να ρυθμισθεί ή ήθική, ή πνευματική, ή θρησκευτική συμπεριφορά σύμφωνα με τη νέα συνείδηση που χάλκευαν οι καινούργιες συνθήκες της ζωής, βάδιζε ή Μέκκα για μια κοινωνία από θύτες και θύματα. Κιόλας, οι χήρες, τα όρφανά, τα αδύναμα μέλη της κοινότητας, οι φτωχοί, ύποφέρονε από τη νέα τάξη πραγμάτων — γι' αυτό κι' οι πρώτοι που πιστέψανε στον Μωάμεθ, ήτανε άνάμεσα από

αυτούς. Κι' οι ποιητες ακόμα, που προορισμός τους ήταν και δουλειά τους να εκφράζουν την πιστή γνώμη και να την διευθύνουν, κι' αυτοί εξευτελιζονταν για να κολακώσουνε τους πλούσιους πατρώνες τους, τους έμπορους. Έτσι ήταν τα πνεύματα και τα πράγματα στην Άραβία — και το κλίμα της το δημιουργούσαν από τη μια ή Ισμαίλική παράδοση μαζί κι' ο θρύλος, ή λατρεία της Κάαμπα που, κρατώντας γερά αγκιάλωτο τον Άραβικό νου, και την ψυχή, κρατούσαν στην πραγματικότητα όλη την Άραβία έννομένη — ύστερα, το ρεύμα του Μονοθεϊσμού που ύπόκοφα κυλούσε κάτω από τον πολυθεϊσμό και τη δεισιδαιμονία — τέλος ή κοινωνική ανεπαίσθητα, συνέπεια της τρομερής αντίθεσης μεταξύ κοινωνικών θεσμών και της οικονομικής εξέλιξης της Μέκκας, ή πάλη μεταξύ ήθικής ύποστασης του άτομου και της υλιστικής πραγματικότητας — όλα αυτά ήτανε στον άγέρα, συμπτωνόνταν, κι' όλα επιδράσανε ουσιαστικά στη διαμόρφωση του Μωάμεθ και του περιβάλλοντος που θα ριζώνε ή Άποστολή του.

ΦΙΑΝ. ΧΑΤΖΗΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΠΡΟΣΘΕΤΩΜΕ στη θέση αυτή μεθικές ακόμα πληροφορίες σχετικές με το θέμα Κ α θ ά φ η και τον ίδιο, πολύτιμες για τους μελετητές του κι' ενδιαφέρουσες για τον κάθε άναγνώστη και θαυμαστή του:

— Πρώτη παρουσίαση του Ποιητή έκανε στα «Π α ν α θ ή ν α ι α» του Κιμ. Μιχαηλίδη, ο Γρηγ. Ξερόπουλος σε τεύχος του 1904, μ' ένα χαριτωμένο πορτραίτο, που τον σκιαγραφούσε χαρακτηριστικά.

— Ακολούθησαν άρθρα, μελετήματα, διαλέξεις από τον Τ. Άγρα, ΆΑκη Θρύλο, Γρ. Ξερόπουλο κ.ά., ως που στα 1924 έβγαλε το μεγάλο πανηγυρικό της φύλλο ή «Ν έ α Τ έ χ ν η» που τον επέβαλλε και ή ομάδα της τον προπαγάνδιζε εκτοτε άσυγκράτητα για την προβολή και την πλήρη αναγνώρησή του. 48 κρίσεις των κορυφαίων του Πνεύματος έδημοσιεύθηκαν σ' αυτό και παρουσιάστηκε ο ποιητής με βιογραφικά, ανέκδοτα, ποιήματα και πλήθος άλλων στοιχείων.

— Όταν ο Καθάφης Ζούσε, έγραψαν για το έργο του, που τους προκάλεσε

ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟ ΤΗΣ ΤΡΙΜΗΝΙΑΣ

ΑΠΡΙΛΙΟΣ, ΜΑΪΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ

μια ιδιαίτερη έντύπωση, οι έξης, — και τα κείμενα τουτα παραμένουν χαρακτηριστικά, και βοηθήματα, ως σήμερα: επικριτική μελέτη (Κάιρο 1912) για το έργο του, ο Ροβέρτος Κάμπος (που όπως πιστοποιήθηκε, ήταν ψευδώνυμο που χρησιμοποίησε για να μην άποδειχθεί φανερά, ο Π. Μ ά γ ν η ς). Έπίσης, βιβλία, μελέτες, δοκίμια, έντυπώσεις κ.ά., οι Μιχ. Περιδης (1915), Πόλυς Μοδινός, Γ. Βρ: σιμιτζάκης (1917, 1923, 1926), Άθ. Πολίτης (1927), Τιμος Μαλάνος, Γλ. Άλιθέρσης, Δ. Ζαχαριάδης, Ν. Σαντορινιός, κ.ά. και ο Λουκάς Χρηστοφίδης κατακριτικά, — θέση που κρατεί, μαζί με μερικούς, ακόμα Αθηναίους, ως σήμερα.

— Μετά το θάνατο του Καθάφη, ή κριτική και ή ιστοριογραφία έεσπώθησαν, πάνοπλα. Έτσι είδαν το φως της δημοσιότητας βιβλία, μελέτες, άρθρα κ. ά. επαινετικά θραικά, αλλά και μερικά κατακριτικά, από τους: Τιμο Μαλάνο (που παραμένει και το καλύτερο): «Κ. Π. Καθάφης — ο Άνθρωπος και το έργο του» 1933, Μιχ. Περιδης «Ο ποιητής Κ. Π. Καθάφης» (ένδιαφέρουσα μελέτη, μ' άγνωστα κείμενα και στοιχεία) 1947, Γλ. Άλι-

θέρσης «Το πρόβλημα Καθάφη» (κυρίως εναντίον των Καθαφικών) 1934, ούτα από το πρώτο μετά θάνατον χρόνια. Και ακολουθήσαν έπειτα τα βιβλία πολλών, όπως των Στρατή Τσίρκα, Μιχ. Περάνθη, Γ. Σαββίδη, ή βιβλιογραφία Γ. Κατσιμπαλη περι Καθάφη, οι εκδόσεις των «Απάντων» του «Ίκάρου» ή τελευταία των όποιων πολυτελής και με την σπάνια και τόσον σίθητική εικόνογράφηση του Ζωγράφου Ν. Χατζηκυριάκου — Γκίκα.

— Ας σημειωθεί ότι, άμέσως, μετά το θάνατο του Ποιητή έδω στην Άθήνα κυκλοφόρησαν (1935) για πρώτη φορά τα καθαφικά Άπαντα με τον τίτλο «Ποιήματα» σε πολυτελεστότη φορηή και σε 3 εκδόσεις. Την παρουσίαση των έπιμελήθηκε ή μνημένη στο Καθαφικό έργο Ρ ί κ α Σ ε γ κ ο - π ο ύ λ ο υ με τον Ζωγράφο Τάκη Καλμούχο και περιείχαν τα ποιήματα που ο Καθάφης μόνον είχαν εγκρίνει επί ζωής, και με τη σειρά που τουτός είχε καθορίσει. (Σήμερα οι εκδόσεις των ά π ά ν τ ω ν έχουν, όλα τα γνωστά του ποιήματα και όσα ακόμα φέρωνται ως δικά του, — κι' από τον ίδιο άποκηρυγμένα).

Το γραφείο του Καθάφη (έξετέθη στην ειδική Έκθεση των ένθυμιών του Ποιητή στο «Πρακτ. Πνευμ. Συνεργασία»).

ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΣ ΚΑΙ ΚΑΘΕΤΩΣ

ΠΟΛΛΕΣ και ἐφέτος οἱ μεγάλες ἐπέτειοι γιὰ γεγονότα καὶ συμβάντα μέσα στὴν ἑκατονταετία πού μᾶς πέρασε καὶ τὰ ὁποῖα ἐτοιμάζονται νὰ ἐορτάσουν, ἢ ἐώρτασαν στὸ Πολιτισμένο Κόσμο, οἱ ὁπαδοὶ καὶ οἱ πιστοὶ τῶν προόδων τῆς Τέχνης, τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Γραμμάτων. Καὶ φαίνεται πῶς ἐφέτος εἶναι περισσότερο καὶ πιὸ ἀξιόλογο. Ἔτσι ἐτοιμάζεται στὸ Παρίσι, καὶ φυσικὰ καὶ σὲ πολλές ἄλλες πρωτεύουσες ἢ 100 εἰς ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ - πατέρα, πού τόσα προσέφερε στὴν παγκόσμια Λογοτεχνία, καὶ τόσο τίμησε τὸ Μυθιστόρημα καὶ τὰ Γράμματα τῆς πατρίδος του. Καὶ γιὰ τὴν πλήρη παρουσίαση τῆς εἰδήσεως ὀφείλομε νὰ ποῦμε, ὅτι, ὄχι μόνον πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νέους, καὶ τοὺς νεώτερος τῆς Εὐρώπης, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τῆς πατρίδας του, τῆς Γαλλίας, δὲν τὸν ἀναγνωρίζουν, ὅπως καὶ τὸν Οὐγκώ, καὶ τοὺς ἀρνούσονται κάθε τιμὴ ἀνώτερη. Τὸ πιὸ νωπὸ παράδειγμα ὁ Εὐγένιος Ἰονέσκο Γάλλος θεατρικὸς συγγραφέας καὶ νεοφώτιστος ἀκαδημαϊκὸς σὲ πρέσ-κόνφερανς πού τοῦ ἰοργάνωσαν ἐκδότης του στὴ Βραζιλία — στὸ Ρίο Ἰανέιρο — μεθυσμένος ἀπὸ τίς θεατρικὲς του ἐπιτυχίες κι' ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν... παράλογων θαυμαστῶν καὶ ἐκτιμητῶν του. — ἔχει κι' ἐδῶ σωρὸς... — φώναξεν ἐναντίον ὄλων καὶ τοὺς κατήγγειλε γιὰ...θεατράνθρωπους, πού περιμέναν μισὸν αἰῶνα γιὰ νὰ ἐπιτύχουν καὶ ν' ἀναδειχθοῦν. Χτύπησε τὸν Κλωντέλ, κι' ἄλλους καὶ γιὰ τὸν Βίκτωρα Οὐγκώ, χωρὶς ντροπὴ καὶ συγκράτηση, τὸν εἶπε «γελιο»!

ΔΕΚΑ χρόνιο τώρα ἡ Ἀττικὴ Γῆ καλύπτει φιλόδοξα τὸν νεκρὸ τοῦ καθηγητοῦ ἀρχαιολόγου, τεχνικροῦ, καὶ μεγάλου ἐπιστήμονος στὸ εἶδος του, Δ η μ. Ε ὑ α γ γ ε λ ἰ δ η. Καὶ πρὸ ἀλίγων μηνῶν ὁ θάνατος ἐπῆρε καὶ τὴ σύζυγό του, μετὰ πολυετῆ βαρεία ἀσθένεια. Εἶχε ξεχασθεῖ ἄραγε ὁ μέγας αὐτὸς πνευματικὸς παράγων τοῦ τόπου, πού μόλις τίς ἡμέρες αὐτῆς (24

5.70) θυμῆθηκε ὁ Σύλλογος τῶν Ἰωαννίνων «Ἀρχαία Δωδώνη» γιὰ νὰ τιμηθῇ; Καὶ βέβαια ὄχι, γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ἑξαιρέτου αὐτοῦ δημιουργοῦ, μένει ὡς μνημεῖον, καὶ ὡς κειμήλιον. Οἱ ἀρχαιολογικὲς του ἐργασίες γιὰ τὴν πλήρη ἀποκάλυψη τοῦ Θεάτρου καὶ τοῦ Μαντείου τῆς Δωδώνης, ἡ καθηγεσία του στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Θεσσαλονίκης, τὰ βιβλία του, ἡ θητεία του ὡς πρόεδρος καὶ διευθυντῆς τῆς «Ἐθνικῆς Πινακοθήκης» ἢ ἄλλη θητεία του ὡς τεχνοκριτικός αὐτὰ τὰ τόσα θαυμαστά δημιουργήματα τῆς ζωῆς του, πῶς νὰ τὸν ἀφίσουν στὴ Λήθη, καὶ πῶς οἱ θαυμάστοι τοῦ ἔργου του νὰ τὸν λησμονήσουν;

ΥΣΤΕΡΑ ἀπὸ ἀλλεπάλληλες ἀναβολές, ἰδοῦ, τέλος, τ' ἀποκαλυπτῆρια τῆς προτομῆς τοῦ ἀειμνήστου Δ ι ο ν. Κ ο κ κ ι ν ο υ πού ἔγιναν τὸ μεσημέρι τῆς 17 Μαΐου, στὸν Πύργο. Ἐνώπιον πλήθους τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ξένων, ἐπισκεπτῶν, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἦσαν Ἀθηναῖοι καὶ θυμῆθησαν μετὰ πολλὴ συγκίνηση, κι' ἀγάπη, τὸ ἐπιφανές τέκνον τῆς Ἡλείας πού τόσο τὴν τίμησε καὶ τὴν λάμπρυνε μετὰ τὸ ἔργο του, ἕνα ἔργο ἱστορικοῦ, ἀνωτάτης θαυματολογίας καὶ λογοτέχνου, ὁμοίως. Ἡ προτομὴ ἀφοῦ διαδοχικῶς ἄρχισε ἀπὸ ἀπόδημο γλύπτη, ὁ ὁποῖος δὲν τὴν ἐπέτυχε, πέρασε στὰ χέρια τοῦ Νίκου Περαντινοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ τελικὰ τὴν ἀπέδωσε περίφημα. Πολλοὶ δεσμοὶ συνδέουν τὰ περισσότερα μέλη τῆς ὁμάδος τῶν «Οριζόντων» μαζί μετὰ τὸν ἐκλιπόντα, διότι, σεμνὸς καὶ ἀπέριπτος ὅπως ἦταν, σύχναζε ταχτικά σὲ συγκεντρώσεις νέων λογοτεχνῶν καὶ καλλιτεχνῶν καὶ ἐπεσκέπτετο τακτικὰ ἐκθέσεις καὶ ἐργαστήρια, μιὰ καὶ πολὺ διάστημα τῆς ζωῆς του τὸ εἶχε ἀφιερῶσει γιὰ τεχνοκριτικὴ καὶ κατὰ τὴν ὁμολογία τῶν παλαιστέρων καλλιτεχνῶν μας, αὐτὸς, ὁ Ζαχ. Παπαντωνίου καὶ ὁ Δημ. Εὐαγγελίδης — ἀειμνήστοι σήμερα καὶ οἱ τρεῖς — ἦσαν οἱ πρῶτοι δ ι δ ἄ ε α ν τ ε ς τὴν τέχνη τοῦ κριτικοῦ, σ' αὐτὸ τὸ εἶδος καὶ σ' αὐτὸν τὸν ἀνὴρμα, τότε, τόπο. ἜΑς εἶναι

τὸ χῶμα πού τὸν σκέπασε ἐλαφρὸ καὶ ἡ μνήμη του, ὡς εἶναι, ἐπίσης, αἰωνία. Καὶ ὡς ἐπαληθεύουν οἱ ὑποσχέσεις του, πού μᾶς ἐδίδε συχνά, ὅτι ἡ Πινακοθήκη του — μιὰ συλλογὴ 200 περίπου σπουδαίων πινάκων, πού ἐσκέπαζαν τοὺς τοίχους τοῦ σπιτιοῦ του ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, στὴν ὁδὸ Κόδρου 5—θὰ μείνει ἑσαεὶ, μνημεῖο τοῦ τόπου γιὰ νὰ τὸν θυμούμαστε, ἀφισμένο στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ τὴν λαμπρύνει καὶ νὰ τὴν ὁμορφάινει περισσότερο καὶ μετὰ τὰ ἔργα Τέχνης, κοντὰ στίς φυσικὲς τῆς ὁμορφίης — κατὰ τ' ἀκριβῆ λεγόμενά του. Σήμερα, τρία χρόνια μετὰ τὸν θάνατό του (1885—1967) οἱ φίλοι του, ἐκείνοι πού τὸν γνώρισαν στενά, τὸν ἀναζητοῦν καὶ τὸν σκέπτονται γιὰ τὴν ἢ ἑλλειψίς του εἶναι αἰσθητῆ, τόσο γιὰ τὴν ἀπὸ τὸν κόσμον πού ζοῦσε ἦταν ἀπὸ τοὺς λίγους, τοὺς μοναδικούς καὶ τοὺς καλλυτέρους καὶ ὡς ἱστορικός καὶ ὡς λογοτέχνης, ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἦθος του καὶ τὸν χαρακτήρα του, —ἐμπλεος, τιμιότητος, ἀγάπης καὶ εἰλικρινείας...

ΕΚΑΤΟ χρόνια μᾶς θυμίζει πῶς πέρασαν ἀπ' τὴ γέννηση τοῦ ἀληθινῆτος Μικρασιάτου γλωσσολόγου καὶ λογοτέχνου Μ έ ν ο υ Φ ι λ ἠ ν τ α (Μενέλαος Φιλανθίδης, 1870 — 1970, γεννημένος στὴν Ἀρτάκη τῆς Κυζίκου, πού τὴν ἀνέστησαν οἱ συμπατριῶτες του, πρόσφυγες στὴν Εὐβοία μετὰ τὴν Ν έ α ν Ἀ ρ τ ἄ κ η) ὁ κ. Ἰωάν. Ἀν. Παπαβασιλείου—Βῆμα» 5 Ἰουνίου— καὶ ἀναφέρει τὰ ἐξῆς ἐνδιαφέροντα, πού τ' ἀναδημοσιεύωμε γιὰ τὴν εἶναι σὰν μνημόσυνο στὴν ἀνάμνηση τοῦ σπουδαίου αὐτοῦ γλωσσολόγου μας πού τόσο γρήγορα καὶ εὐκόλα ξεχάστηκε. Τὸν Φιλῆντα τὸ παλὸν περιβάλλον τοῦ «Π.Π.Σ.» τὸν θυμῶται τόσο ἐντόνα καὶ ἀδρᾶ γιὰ τὴν ὑπῆρξε ἐνδιαφέρουσα φυσιογνωμία τῆς ἐποχῆς καὶ τύπος. (Στὰ γραφεῖα τοῦ πρακτορείου, πού ἀναφέραμε ὑπάρχει ἀνέκδοτο πορτραῖτο του καμωμένο ἀπὸ τὸ χρωστήρα τοῦ φίλου του καὶ μεγάλου καλλιτέχνη Φωτῆ Κόντογλου).

Γράφει, ὁ ἐπιστολογράφος λοιπὸν γιὰ τὸν Ἰ Μενέλαο Φιλανθίδη—Μένο Φιλῆντα, πού ὀπέθανε στὰ 1934, στὸ συνοικισμό Ν. Ἰωνίας πού ἔμενε:

—Τὸν ἐνθυμοῦμαι τώρα τὸ Μένο Φιλῆντα, τὸν ἀξιο ἄνθρωπο, ἐκπαιδευτικὸ, γλωσσολόγο, λογοτέχνη καὶ ποιητῆ, τὸν πολὺστροφο πνευματικὸν ἄνθρωπο, πάντα χαρούμενον, μετὰ ζηλευτῆ εὐκρινείας

στὴ σκέψη, στὴ διάθεση, στὸ πνεῦμα Ἀληθινῆ ἀπόλαυση ὁ λόγος του καὶ ὁ στοχασμὸς του ἀστραφερός. Ἡ καλωσύνη του παρομιώδης καὶ τὸ πάθος του γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας, τὴ Δημοτικὴ μας γλώσσα ἀσίγαστο. Στὸ πνευματικὸ ξεσηκωμὸ τοῦ Ἔθνους γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς λαϊκῆς μας γλώσσας — τὸν ξεσηκωμὸ πού μετὰ τὴν περιφημὴ ἀγρόρευσὴ του σωστὰ καὶ λαγαρὰ τὸν ἐτοποθέτησε στὴν ἐθνικὴ μας ἱστορία ὁ Λορέντζος Μαβίλης στὴ Βουλῆ τῶν Ἑλλήνων τὸ 1911 — ὁ Μένος Φιλῆντας ἀνυπολόγιστος προσέφερε πνευματικὲς ὑπηρεσίες. Κρατώντας σταθερὰ σὰν Ἑλληνας δάσκαλος τὴν ἐθνικὴ του πίστη ἀποδύθηκε στὸν ἱερὸν ἀγῶνα δῶλων τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας πνευματικὴ ἀναγέννηση. Μετὰ τὰ λόγια καὶ μετὰ τὴν πέννα ὑψώθηκε σὲ κορυφαῖο μαχητῆ τοῦ δημοτικισμοῦ, τῆς ὠραίας δηλαδὴ ἐθνικῆς ιδέας πού τὴν εἶχε ἦδη, πολὺ πρὶν, καλλιτεργήσει ὁ μέγας διδάσκαλος τοῦ γένους, ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῖς, πού τὴν εἶχε κάμει ἀργότερα ποίηση καὶ ὁμορφιά ὁ ἐθνικός μας ποιητῆς, ὁ Διονύσιος Σολωμὸς καὶ πού τέλος μετὰ τὸ «ταξίδι» του ὁ Γιάννης Ψυχάρης (1888) τὴν προέβαλε ὡς πανεθνικὸν αἷτημα.

Καὶ στάθηκε ἀλύγιστος πλάι στοὺς τόσους διαλεχτοὺς ἀγωνιστὰς τῆς πνευματικῆς μας ἀναγέννησης ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος Πάλλης, ὁ Μανώλης Τριανταφυλλῆς, ὁ Ἐλισσαῖος Γιαννίδης, ὁ Κωστής Παλαμῆς, ὁ Γεώργιος Δροσίνης, ὁ Ἰωάννης Γρυπάρης, ὁ Παναγῆς Λορέντζος, ὁ Κώστας Καρθαῖος καὶ τόσο ἄλλοι.

Ὁ Μένος Φιλῆντας καὶ ὡς ἐκπαιδευτικὸς καὶ ὡς γλωσσολόγος καὶ ὡς ποιητῆς ὑπῆρξεν ἕνας ἐξαιρετικὸς πνευματικὸς ἄνθρωπος, πρὸ παντὸς ὑπῆρξε ἕνας ἀγνὸς Ἑλληνας πατριώτης. Ἀξίζει νὰ τὸν ἐνθυμηθοῦν τώρα πού κλείνουν ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τὴν γέννησὴ του, οἱ ἀρμοδιώτεροι ἡμοῦ πνευματικοὶ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς μας. Διότι εἶναι, ὁ Μένος Φιλῆντας, μιὰ σημαντικὴ καὶ ὠραία πνευματικὴ μορφή τῆς νεοελληνικῆς μας γραμματείας».

ΗΕΚΘΕΣΙΣ πού ἐγκαινιάστηκε πρὸ ἡμερῶν (28 Μαΐου) στὸν Πειραιᾶ, ἀπὸ τὴν ἐκεῖ «Ν α ο υ τ ι λ ι α κ ἠ λ ε σ χ η» γιὰ νὰ παρουσιάσει γιὰ πρώτη φορὰ καὶ ὁμαδικὰ, Ἑλληνες καλλιτέχνες μετὰ τὰ ἔργα τους γύρω στὸ θέμα: «Ἡ Θάλασσα καὶ ὁ Κόσμος τῆς», μᾶς φέρνει στὴ μνήμη τίς μακάριες ἐκείνες ἐκθέσεις πού ἔκαμαν

ἄλλοτε στὸν Πειραιᾶ, γιὰ νὰ παρουσιάσουν θαλασσογραφίες τὸ καλοκαίρι καὶ στὴν ἐποχὴ τῆς «Ἐ θ δ ο μ ἄ δ ο ς τ ῆ ς Θ ἄ λ α σ ο ς α ς.» Δὲν ἦσαν βέβαια καλὲς οἱ ἐκθέσεις ἐκεῖνες, γιὰ τὴν ἦσαν περισσότερο συγκεντρώσεις ἔργων φίλων, παρὰ καλλιτεχνῶν. Κι' ἂν ὑπῆρχαν κάθε χρόνο καὶ 10 ἢ 15 πραγματικοὶ καλλιτέχνες πού μετεῖχαν, οἱ ἄλλοι — τριάντα ἢ σαράντα μετὰ τὴν ἔργων — ἦσαν ἀνίδεοι Τέχνης καὶ ἐρασιτέχνες τοῦ χρωστήρα. Δὲν εἶναι, βέβαια, τὸ ἴδιο, στὴν νέα πειραιώτικη ἐκδήλωση πού τὴν πατρωνάρον οἱ ἐφοπιστὰ καὶ οἱ ἄλλοι, οἱ περὶ τὰ ναυτιλιακὰ προοικείμενοι καὶ ἐρωτοτροποῦντες μετὰ τίς Τέχνες, ἄλλὰ... βραδυποροῦντες πρὸς αὐτάς. Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ἡ ἐκθεση αὐτή, δὲν πρέπει νὰ κλειεῖ (20 Ἰουνίου) ἀνεπωλήσεων. Καὶ ὄχι πωλήσεων ἀπὸ περαστικὸς ἢ φιλοτέχνους, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ μέλη τῆς — ἐφοπιστὰς, ναυτιλιακοῦ παράγοντας κλπ.. Γιατί, ἔτσι τότε θὰ γίνετο πιστευτὸ καὶ θὰ διαπιστωθεῖ ὅτι ἡ Ἐκθεση δὲν ἔγινε ἀπὸ νομοπισμὸ καὶ στὸ βρόντο, ἀλλὰ γιὰ τὰ μέλη τῆς —θαλασσινοί, ναυτίλλοι κ.ἄ. — πιστεύουν πραγματικὰ στὸ στοιχεῖο πού τοὺς δίνει ἀκμὴ καὶ πλοῦτη κι' ὄχι τὴ θεωροῦν μέσο μοναδικῶν χρηματισμοῦ κι' ὄχι καὶ τῆς εὐτυχίας τῶν ἄλλων, πού δούλεψαν σκληρὰ καὶ περισσότερο γιὰ νὰ τὴν προβάλλουν καὶ νὰ τὴν προπαγανδίσουν ἀπτά, στὸ μεγάλο κοινὸ τῶν ἐπισκεπτῶν, τῶν θαυμαστῶν καὶ τῶν ἀληθινῶν τῆς φίλων...

Ἐμπρὸς λοιπὸν: ὡς πραγματοποιηθεῖ κι' ὡς γίνετο θέσις ὁ λιγὸλογος πρόλογος τοῦ τριπτύχου προγράμματος γιὰ νὰ καταλάβουν καὶ οἱ καλλιτέχνες, πῶς ὄχι μόνον ὁ Σταῦρος Νιάρχος, ἔχει στὰ μέγαρά του ζωγραφικὰ καὶ γλυπτικὰ ἔργα καὶ ἡ Πινακοθήκη, μετὰ τοῦ Μουσείου Ἀλεξ. Σούτσου, ἀλλὰ θέλουν νὰ ἔχουν, καὶ τὸ ζητοῦν ἐπίμονα μ' αὐτὴ τους τὴ χειρονομία καὶ οἱ Ἑλληνες ἐφοπιστὰς, τόσο τῆς Ἀθήνας, ὅσο καὶ οἱ ἄλλοι πού ἔχουν τίς κατοικίες τους καὶ τὰ ἰδιόκτητα μέγαλα καὶ διαμερισμάτα τους στὴ Ν. Ὑόρκη, τὸ Λονδίνο, στὸν Καναδᾶ, στὴν Ἑλβετία, τὰς Οἰνούσσας καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ Ἕλληνες καλλιτέχνες ὄλων τῶν εἰδῶν τῆς δημιουργίας—ζωγραφικῆ, γλυπτικῆ, χαρακτικῆ, κεραμικῆ κλπ. — εἶναι κι' αὐτοὶ Πικασσό, Νταλί, Γκρέκο, Ρουσσώ, Μπράκ, Γκωγκνὲ καὶ στέκονται ὡς

δημιουργοὶ τῆς ἑλληνικῆς προόδου, πλάι σ' ὅλα τ' ἄλλα προσοδοφόρα καὶ πλουτοφόρα ἐπαγγέλματα. Ἀλλὰ εἶναι ἀκόμα καινούργιοι στὸ εἶδος, τὸ εἶδος εἶναι ἀκατανόητο ἀκόμα στοὺς πολλοὺς καὶ τοὺς χρειάζεται κάποια βοήθεια καὶ προστασία...

ΚΙ' ΕΠΕΙΔΗ ὁ λόγος γιὰ Θ ἄ λ α σ ο ς α, Ναυτικὴ Ἑβδομάδα, κλπ., λίγα λόγια ἀκόμα χρειάζονται γιὰ τὸ δεύτερο σκέλος τῆς... ἱστορίας, τὴν Ναυτικὴ Ἑβδομάδα, πού σὲ λίγο θ' ἀρχίσει, κι' ἔχει πάντα ἕνα πρόγραμμα πρόχειρο, σχολαστικὸ καὶ καθόλου ἐπαγωγὸ καὶ προπαγανδιστικὸ μετὰ μέσα πού πρέπει. Πού εἶναι οἱ ἀληθινοί, οἱ πραγματικοὶ κήρυκες καὶ ὁμιλητῆς τῶν θεμάτων τῆς Ἑβδομάδος τούτης; Πῶς δὲν γίνετα μιὰ καλὴ ἐπιλογή πνευματικῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπιστημόνων γιὰ τὸ κήρυγμα καὶ τὴ διαφήμιση τοῦ θέματος τίς ἡμέρες τούτες; Ἐπιστρατεύονται πιτλοῦχοι καὶ ἐπισκεπτηριοῦχοι νεκροί... κλινικῶς, γιὰ νὰ μιλήσουν καὶ νὰ προπαγανδίσουν γιὰ τὸ ζωντανότερο ἑλληνικὸ πρᾶγμα τῆς Θάλασσας. Κι' ἄλλοι, ἀπληροφόρητοι καθ' ὁλοκληρίαν καὶ ἔξνοι πρὸς τὰ πράγματα. ἀλλὰ καπᾶτσοι καὶ ἡμέτεροι γιὰ νὰ ἐπιμεληθοῦν, ἢ νὰ γράψουν φυλλάδια καὶ ἐιδικὰ τεύχη γιὰ τὰ ὁποῖα ἀκορπιζονται ἑκατομμύρια δραχμῶν. Καὶ οἱ ἀρμόδιοι, οἱ εἰδικοί, μένουν στὸ περιθώριο... Πού εἶναι μιὰ ἐκθεση βιβλίου μετὰ θαλασσινὰ θέματα καὶ πινάκων ἐκλεκτῶν ζωγράφων κι' ἐκλεκτῆς Τέχνης; Πού συγκεντρώσεις, ὁμιλίαι, ἀποστολὲς στίς ἐπαρχίες καὶ θεατρικὲς παραστάσεις ἀκόμα, μετὰ εἰδικὰ ἔργα (ὅπως στὴν Κάλυμνο μετὰ τὴν ἀναχώρηση τῶν σφουγγαροδῶν κλπ.). Κι' ὅμως ἔχουμε καὶ λογοτέχνες μετὰ ἀναγνώριση—κι' εἶναι ὁ Γιάννης Μαγκλῆς, ὁ Χρῆστος Λεβάντας, ὁ Κ. Σούκας, κ.ἄ. πού θὰ μπορούσαν, προσκαλούμενοι σὲ συμμετοχῆς, νὰ προσφέρω, πολλὰ!

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ μόνον, μιὰ καλὴ ἐφημερίδα τῆς ἐπαρχίας ἢ «Φ ω ν ἠ τ ο Ὡ Α ἰ γ ἰ ο υ» πού σφύζει ἀπὸ νεότητα καὶ ὠραία περιεχόμενα, ἀλλὰ καὶ πρωτοπορευτικὴ καὶ εἰσήγαγε στὸν τόπο τῆς κυκλοφορίας τῆς πολλοὺς νεωτερισμοὺς μετὰ τὴν ἐβδομαδιαία ταχτικὴ προβολὴ τῆς. Κομψὴ στὴν ἐμφάνιση καὶ πολιτισμένη, μετὰ ἐπιφυλλίδες συχνά, καὶ σημαντικὴ εἰδησιογραφία, τοπικὰ ἐνδι-

αφέροντα και πολλά άλλα. Σ' ένα από τα τελευταία της φύλλα (7.5.70) ασχολουμένη με πολλά και εύχρηστα πνευματικά, με ειδησεογραφία και σχόλια γύρω και επ' ευκαιρία των τοπικών εκδηλώσεων για τον Σπύρο Περεσιόδη (όπου προτείνει επίσης Θεατρικές εορτές, σαν Φεστιβάλ, στην Ακρόατα,

την πατρίδα του με παρουσίαση έργων του ως και του τελευταίως αποβιώσαντος προέδρου της «Εταιρείας των Θεατρικών Συγγραφέων» Γ. ΄Ασημακούλου) δημοσιεύει και το παρακάτω ποίημα του διευθυντού της Γ ι ά ν ν η Α ν δ ρ ι κ ό π ο υ λ ο υ για τουτόν:

Στά «φωτερά σκοτάδια σου» Λυράρη απ' το Χελμό
μέ της ψυχής τά δράματα και της καρδιάς τούς ήχους
έπλεξε τόσο αρμονικά, τόν εθνικό παλμό.
μέ των χωριών μας τά ξημια, σέ λουλουθένους στίχους.
Σκοτάδι ή σφάτα της ζωής με ή σκέψη, τόσο Φώς
κι' αν είναι οι μέρες άχαρες κι' ή Μοίρα σου πλανεύτρα
τρισάχιος είν' της έμπνευσης ό πόθος σου ό κρυφός
π' αλήθειες έσπαιρε παντού όπου ή χαρά ήταν φεύτρα
Της λυρικής σου στόλασης πλάσματα ζωντανά
Νεράιδες, άνθρωποι, Στοιχειά, Λεβέντες, Βοσκαπούλες
στήνον χορό και τραγουδούν της δόξας τά ώσαννά
και τ' όνομά Σου αντίλαλουν οι Ακρατινές ραχούλες.

ΑΓΑΝΑΚΤΗΣΗ και άηδιαν προκαλεί στον άμύητον της πνευματικής ζωής των Αποδήμων μας, αλλά και των μέσων και ειδών της ψυχαγωγίας του, ή διαπίστωση κι' ή άποκάλυψη του τί έργα τούς... μορφώνουν, ή τούς κάνουν τή γνωριμία του Έλληνικού Θεάτρου, του Έλληνικού Κινηματογράφου, στην άλλοδαπή όπου ζούν! Ξεφυλλίζοντας κανείς τις έλληνικές έφημερίδες που βγαίνουν στις Ηνωμένες Πολιτείες, στην Αύστραλία, στην Αίγυπτο και άλλου, που είναι και ό καθρέφτης των πνευματικών απολαύσεών τους, βλέπει με θλίψη με άπογοήτευση και πολλήν πικρία την κατάντια των γνώσεων που άποκτούν με τά ελληνικά έργα που τούς πάνε και βλέπουν για να ψυχαγωγηθούν, να μορφωθούν και να γνωρίσουν τις προόδους του Θεάτρου κλπ. Διαβάστε κι' άκούσετε τίτλους (άπό έφημερίδες, του Ν. Κόσμου): «ό Ηλίας του 16ου», «ό Αχόρταγος», «Μηροστά στην άγχόνη», «Εισοπράκτωρ 007», «Θύελλα στο σπίτι των άνέμων», «Ανεμοστρόβιλος» κ. ά. Από έφημερίδες Αύστραλιανές: «Γιά τήν τιμή και για τό έν έρωτα», «Η κραυγή μιας άθώας», «Ό γαμπρός μου ό δικηγόρος», «Ό ψεύτης», «Τά δίχτυα της ντροπής», «Τά δυό σου πόδια σ' ένα παπούτσι», «Η Αλική στο Ναυτικό», «Κουρέλι της ζωής», «Κλέαρχος, Μαρίνα και Κοντός», «Έεομολόγησις μιας μητέρας», «Χωρίς ταυτότητα», «Μιά κυρία στα μουζούκια», «Χομένη εύτυχία», «Χαμένα όνειρα» κλπ., κλπ., 'Ιδού τίτλοι έργων που παί-

ζωνται οτά Σαλίμπουρι (Ροδεσία): «Αφιβολίες» «Αυτό τό κάτι άλλο», «Τό πιό λαμπρό άστέρι», «Δημήτηρ μου...», «Τό κορίτσι του Λούνα Πάρκ», κ.ά που δείχνουν κατάντια του κινηματογράφου. Όσον άφορά τήν Αίγυπτο, εκεί, επειδή ό Έλληνας σενεπύχης σημαντικά και οι Έλληνικοί κινηματογράφοι περιωρίστηκαν και οι βαναποεινάντες όμογενείς διαφέρουν, τά έργα που παίζονται είναι Ξένα και τά ελληνικά, κατά τό μάλλον ή ήττον καλά. Ξεπετιέται όμως κάπου-κάπου και καμιά... Κυρία, οτά μουζούκια ή κανέναν Κύριος... χωρίς ταυτότητα και τότε όλα είναι... ρωμαιοίκα.

ΜΑ ΤΟΣΟΝ είναι λοιπόν άποπνευματευμένος (!) ό Θεσσαλονικιός Τύπος που να μην βλέπωμε οτά καθημερινά πολυσελίδα του και κάτι οσβαρό, καλλιτεχνικό ποιότητας, λογοτεχνικό ύψηλου έπιπέδου; Τόσες έφημερίδες, πρωίως και άπογεύματος και φυλλομετρώντας τες, σπάνια κανείς να σταματά τό βλέμμα του σέ κάτι τό ικανοποιητικό; Αποπειράθηκε τό παρελθόν κάποια έφημερίδα να δημιουργήσει όλόκληρη φιλολογική σελίδα, κάμουσα ε-ξαιρέση άνάμεσα στις άλλες, και πριν προλάβει να τήν όλοκληρώσει, ή έφημερίδα αυτή, δυστυχώς έκλεισε. Και όμως οι Θεσσαλονικείς φέρουν ύπερφάνως ότι θγάζουν έφημερίδες ισότιμες προς τις άθηναϊκές και έν πολλοίς, ισάξιές τους. Κι' έχουν και λογίους, ποιητές, λογοτέχνες, δημοσιογράφους και άλλους διανοομένους, πολύ οσβα-

ρούς και διαπρεπείς. Έτσι άποδεικνύεται ότι οι μέν τελευταίοι, αυτοί, είναι, όπως τούς θεωρούν εκείνοι και μάς τούς βροντοφωνούν κάθε τόσο: (Βαφόπουλος, Δέλιος, Καρέλλη, Χριστιανόπουλος, Θέμελης, Φράγκος και άλλοι...) ό δέ Τύπος τους ύστερεί και είναι μόνο για τό κοινό της καθημερινής κυκλοφορίας!

ΕΤΑΡΑΞΕ και συνετάρραξε τούς περισσότερους άπό όσους τό έμαθαν κατά τις πασχαλινές ήμέρες, εκείνο τό ακόγουστο διαφημιστικό κόλπο του αυτοκινητιστικού δυστυχήματος και του θανάτου, Ζεύγους γνωστών πρωταγωνιστών του Θεάτρου μας και του Κινηματογράφου, και ύθύισε τό πλειστον της έπαρχίας που τούς συμπαθεί σέ άφαντη θλίψη, γιατί ή μέν διάδοση έξηπλώθη με άστραπιαση ταχύτητα, ή δέ διάψευση έγινε βοηθούσης και της άγίας των έφημεριδων με πολλήν καθυστέρηση. Ποιός είχε τήν έμπνευση να τό έξαπολύσει; γιατί δέν είναι δυνατόν να πιστευθεί ότι τό έκαμαν οι ίδιοι — όπως πολλοί διατεινώνται — άφου είχαν δικούς των μακριά των, στην Αθήνα που θα πέρασαν άσχημες ώρες με τήν άναγγελία του. Ούτε τό θεάτρο που θα έπαιζαν στη Θεσσαλονίκη, ούτε οι κινηματογραφικές εταιρίες που γυρίζουν έργα τους. Φυσικά, όχι. Κάποιος όμως θα είναι ό ένοχος. Και αυτές πρέπει να εύρεθεί και να τιμωρηθεί παραδειγματικά, για τήν διατάραξη της γαλήνης και της ήσυχίας, όλης της χώρας. Διότι, έτσι μόνον θα μάθουν οι θορυβοποιοί και οι έΕ έπαγγέλματος κακοί ή καλοί φαρσέρ — που έργα τους βλέπωμε συχνά γύρω μας, που τόσο μάς έξοργίζουν με τήν ποταπήτητα και τήν άσυδοσία τους... — ότι δέν ήμπορούν να παίζουν με τόν κόσμο, με τή μεγάλη μάζα του λαού, για να ικανοποιούν επιβουλές ή επιταγές που δέν επιτρέπονται άπό τούς Νόμους...

ΓΝΩΣΤΟΣ Ζωγράφος του Ν. Κόσμου, που... εκτίθεται συχνά με τόν Νταλί και επιβάλλει τό έργο του με τις άποκρηάτικες αυτές φωτογραφίες, έλθών τις ήμέρες αυτές και πάλι στην πατρίδα για τό ταχτικό, έτήσιο «Γούγκ Έντ», άπό τόν ώκεανό άκόμα που τόν διέπλεε με τήν άσυνήθη εύδία του και τήν συνήθη άγριότητα του, έσπευσε να στείλει εύθυμο ρεπορτάζ που τό συνοδεύουν έπίκαιρες, ύπεροχες φω-

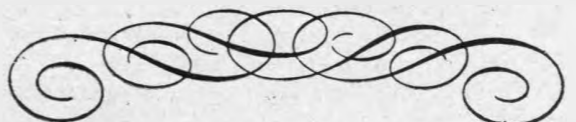
τογραφίες του σ' όλον σχεδόν τόν άθηναϊκό Τύπο για να δημοσιευθούν και να προαναγγελθεί ή άφιξη του. Και τούτος πάλι — δηλ. μερικές άπ' τις έφημερίδες του, που έλλείψει γελοιογραφιών και άλλης ύλης, θάζει ότι δήποτε για να γεμίσουν οι πλατύστηλοι γώροι του και να ικανοποιηθεί τό πλήθος των εύκολων άναγνωστών του ότι έφημερίδες και άναγνώστες των τις δημοσίευσαν άμέσως ως γεγονός τό του Λάος, του Βιετνάμ και της Καμπότζης. Θα τις δη άραγε, ό κατακαϊμένος ό Νταλί, να μάθει θετικά ότι έχει πολλούς θαυμαστές στην Ελλάδα χάρις στον... μονογενή Ζωγράφο, ή ό καλλιτέχνης τούτος, θα του τις άποκρύψει άπό ναρκισσισμό ότι έφημερίδες και άναγνώστες των είναι ά π ο κ λ ε ι σ τ ι κ ά δικοί του θαυμαστές που διασκεδάζουν βλέποντας τόν άμίμητο Νταλί — μερικοί τόν λένε, κατ' άποκοπή και... Άλη! — εύνοούμενον και προστατευόμενον, πανταχού της Γης — χάρις στις φωτογραφίες — του δαιμόνιου Έλληνα καλλιτέχνη;

ΜΕ ΤΗΝ εύκαιρία της άπορρίψεως ύπό της άρμοδίας καλλιτεχνικής επιτροπής του πρωτοτύπου γλυπτικού έργου του Έλληνοαμερικανού γλύπτου Νικ. ΄Ικκαρη, του διαγωνισμού για τό μνημείο του Μεγ. Άλεξάνδρου, λόγω του ότι δέν έχει συντηρητικό διάγραμμα κλπ., πολλοί έρωτούν και διερωτώνται για κείνο τό σ ύ μ β ο λ ο που έχει ή «Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης» στην δυτική είσοδό της, σαν σημασιότατη και σήμα της. Ός γνωστόν, είναι ένα, άπολύτως άκαταλαβιστικό χάλκινο κατασκεύασμα, καθόλου συγγενικό προς τήν Κοιμωμένη, τόν Ηνίοχο, τόν Έρμη, τήν Αφροδίτη και τινά, άλλα, ύψους 10 και πλέον μέτρων, που όσο κι' αν στηρίζεται καλά στη θέση του, επειδή δέν είναι και τόσο βαρύ, ό ψυχρός άέρας του Βαρδάρη, τις χειμωνιάτικες ήμέρες ήμπορεί να ύπερνήσει τήν βαρύτητά του και να τό άποσπάσει άπό τή βάση του, ή πτερύγιά του, άπ' εκείνα που άποτελούν τούς σπονδύλους του, προς τήν άνοδο και τό ύψος του. Έφ' όσον ή Έκθεση — λέγουν οι ενδιαφερόμενοι και δια-

μαρτυρόμενοι — είναι ελληνική, ή πόλη του άγίου Δημητρίου, βυζαντινή, τό πλειστον του τοπίου και των γύρω μακεδονικά και άρχαιοπρεπή, για σύμβολο, θα έπρεπε να ύπάρχει εκεί, κάτι κλασικό, ή μοντέρνο — συγκρατημένο όμως! Πάντως νομίζωμε και μεις που τό είδαμε και τό έξέρωμε ότι κάποια επανεξέταση του θέματος, χρειάζεται... Δέν χωρούν στον ίδιο τόπο και στο ίδιο θέμα, δυό μέτρα και δυό σταθμά...

ΜΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΟΥΝ συχνά με μαπαρειακά και μελίρρυτα δημοσιεύματά τους — κριτικές για έκθέσεις περαστικών Αθηναίων ή άλλων Ζωγράφων άπό τήν Έπαρχία, ή περιγραφές της παρουσίας των — οι έφημερίδες των έπαρχιών ότι άπό έκθέσεις που πραγματοποιούνται συχνά — κι' άνεξέλεγκτα — στους τόπους των, οι κ.κ. Δήμαρχοι, ή Κοινοτάρχοι, άγοράζουν έκ της συγκομιδής των έκθεμάτων ένα ή, και δυό άκόμα έργα έξ αυτών για τήν «Πινακοθήκη του Δήμου»! Γνωρίζοντας τούς περιοδεύοντας αυτούς καλλιτέχνες είτε άπό πλησίασμα του έργου τους, είτε άπό τό... ήγνωστον όνομά των, έλεινολογοϋμε τούς Δήμους και τις Πινακοθήκες που σχηματίζονται — δια «ν' άμαυρώσουν και εκπολιτίσουν» τό κοινόν... — με τέτοια κουρέλια. Διότι οι περισσότερες άγορές δέν είναι ζωγράφων που έχουν κάποιο έργο, ύπολογίσιμο. Π. χ. της Δώρας Μπούκη, του Μπ. Τσιμιγκάτου, του Δημ. Άνθη... Θα έπρεπε μία έπέμβαση του ΄Υπ. Προεδρίας — και ειδικά της νεοσυστάτου ΄Υπηρεσίας Έκπολιτιστικών ΄Υποθέσεων που προίσταται ό κ. Κουρνούτος, π.χ. — να ζητείται ή γνώμη των επί παραδείγματι, για να κατορθώσουν οι Δήμοι — και οι δήμοί των! — να κάμουν καλές πινακοθήκες με περιεχόμενο, αξιόλογο, σεβαστό και μορφωτικό, όπως π.χ. ό Άνδρέας ΄Ιωάννου, έκαμε εκείνο τό πολύτιμο ΄Ιδρυμα της Ρόδου και τό άλλο με τήν γυναικεία ζωγραφική στο Ναύπλιο, ό Κώστας Μαλάμος συγκέντρωσε τά έργα της πινακοθήκης των ΄Ιωαννίνων, ό Κ. Γιαννακάς της Καλαμάτας κλπ. Άλλά έτούτοι, δέν ήσαν Δήμαρχοι...

ΓΝΩΣΤΟΤΑΤΗ άθηναϊκή έφημερίς πολύ ενδιαφερομένη για τά Γράμματε και τις Τέχνες, με διευθυντή της Συντάξεως λογοτέχνη και κριτικό περιωπής, αλλά... και συντάκτες ενδιαφερομένους — χάριν της κυκλοφορίας της και του γοήτρου των — με τά μπουλούκια και τό άνήκουστο θεάτρο, δημοσιεύει εβδομαδιαίως — πιθανόν κάθε Έπέμψη — εις περίοπτον θέσιν και σ' έκτενη χώρο «Βιογραφικά τινά» τά όποια ό άνύποπτος εύρυμαθής άναγνώστης νομίζοντας τα ότι πρόκειται περί... οσβαρών βιογραφιών, όρνεγεται εις άνάγνωσιν. Άλλά όποια άπογοήτευση όταν μετά άπό έμβριθη πρόλογον του... συγγραφέως των, βλέπει ότι οι βιογραφούμενοι είναι οι μόνιμο άνεπιθύμητοι του πνεύματος και διακαώς επιθυμητοι στο θέμα των μεγάλης όλκης δημοσιογράφων των κοσμικών σαλονιών, των μπουάτ, των μεγάλης περιπετειάς νυκτερινών κέντρων και των άλλων παρεμφερών πύργων της ύψηλης κοινωνίας των νεοσυστάτων οικογενειών της Δυναστείας της Νύχτας! Εκεί εις τό Λεξικό αυτό του διαπρεπούς συντάκτου της, όπου όλη ή Μεγάλη Άριστοκρατία της σημερινής Τέχνης του Θεάτρου και του Σινεμά, παρατάσσονται τά όνόματα του σημερινού Πνεύματος και της Νέας Τέχνης (Ζωή Λάσκαρη, Άλίκη Βουγιουκλάκη, Σταμάτης Κόκοτας, Νίκος Ρίζος κλπ.) με τούς χαρακτηρισμούς «γιγαντιαία μορφή του Έλλην. Κινηματογράφου» — αλλά ποιού κινηματογράφου δέν μάς λέγει. Φαίνεται της προτιμήσεώς του — «διάσημος» «έξελείχθη συντόμως εις καλοσούν» — και επειδή ή κ ο λ ο σ ο σ ό ς ήθοποιός γεννήθηκε στο Μαρούσι, φαίνεται πως θα τήν νομίζει...ως ό Κολοσσός του Άμαρουσίου... — κ.ά. Παρ' όλ' αυτά και ως πνεύμα που προσπαθεί να κάνει ό γράφων, οι «Βιογραφίες», είναι... αλλοίμονον για... τουρσί στο οινόπνευμα... και προστίθενται μαζι με του κ. Φρέντυ Γερμανού «Είδωλο της Έποχής», οι τροβαδούροι της διπλοπενιώς και κάτι άλλων νυκτερινών κοσμικογράφων στα ψυγεία, για να κρατηθούν μαζί με τούτους εις τήν... έφήμερον Αιωνιότητα...

★ ΑΠΟ ΤΟΝ Άμερικανικόν έκδοτικόν Οίκο «Σάιμον Π Σουσερ» κυκλοφόρησαν ένας τόμος με τρία θεατρικά έργα του Νίκου Καζαντζάκη, μεταφρασμένα από την Έλληνοαμερικανίδα λογία Άθηνα Ντάλλας, που πριν έξη χρόνια είχε μεταφράσει και είχε κυκλοφορήσει, πάλι από τον ίδιον αμερικανικό έκδοτικόν οίκο τους «Άδερφοφάδες». Οι τρεις τραγωδίες που μεταφράστηκαν και περιέχονται στον τόμο είναι: η «Μέλισσα» — που θεωρείται από τα παλαιότερα και πιο αντιπροσωπευτικά έργα του Κρητικού συγγραφέα που παρουσίασε το Δεκέμβριο του 1937, — η «Κούρος» — γραμμένος αυτός από το θέμα του μύθου Θυρέα και Μινώταυρου, τον Άπριλιο του 1949 — κι η «Χριστόφο. Κολόμβος» που είχε τον αρχικό τίτλο «Τό χρυσό μήλο» και γράφηκε στην Άντιπολη το καλοκαίρι ο 1949. Τόσο ο νέος τόμος, όσο και η παλαιότερη μετάφραση της κ. Ντάλλας, θεωρούνται καλά αποδομένες, για την καλή γνώση της αγγλικής αλλά και της κατανόησης του θέματος.

☆ ΜΑΚΑΡΙΣΜΕ την κ. Έλενη Ουράνη (που μας είναι γνωστή περισσότερο με το ψευδώνυμο της Άλκη Ζερύλοσ, παρά με τόνονα που πήρε, ύστερα από το γάμο της) για τα τόσα της ταξίδια στο εξωτερικό, όλα καμωμένα τα τελευταία χρόνια και με εκτίμηση της πραγματικότητας. Και που δεν πήγε η ακούραστη αυτή πολιτίς του γνωστού και άγνωστου κόσμου, τελευταίως: στην Ιαπωνία, στην Σκανδιναβία, στην Ελβετία, στην Κύπρο κλπ., κλπ.. Τις μέρες αυτές πάλι — παιχνίδι για να την χάσουν οι περφόρ που άρχισαν το κυνηγητό για την πρόσφατο ακαδημαϊκοποίησή της... — πήγε στην Άφρική για προσκίνημα στις αρχαίες ελληνικές τοποθεσίες. Άς της εύχρησθούμε να ζήσει ακόμα πολλά χρόνια και να γράφει και άλλα ταξιδιωτικά, όπου να περιέχονται οι έντυπώσεις απ' όσα γνώρισε και απ' όσα είδε εκεί που περιπλανήθηκε...

☆ ΑΦΟΓ παρέδωσε δόκιμη την «Ιλιάδα» και την «Οδύσσεια» μεταφρασμένη στη δημοτική, — προϊόν μακρής εργασίας, μελέτης και έρευνας για να διαβαστεί με όλα της τα ωφέλιμα και τα χρήσιμα επακόλουθα της και να είναι μνημειώδες έργο αντίθετο ενός καλού και εδουνημένου μεταφραστή κλπ. — στον έκδοτικό οίκο του Χάρη Πάτση, έφυ-

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

γε και ξαναγύρισε στην πατρίδα του στην Κύπρο, ο έλεκτος ποιητής και διανοούμενος κ. Πάβλος Βαλάσης — ριθός, όπου θα εργαστεί πνευματικά και θα φέρει σε πέρας και άλλες εργασίες της ειδικότητάς του, πιο σημερινές και πιο σύγχρονες, για να υπενθυμηθεί και να ρθει στη δημοσιότητα και πάλι τόνονα του.

★ ΑΝΩΝΥΜΟΣ δωρητής διά του «Κέντρου Νεοελληνικών Σπουδών» που εδρεύει στο Τέξας και διευθύνεται από τον καθηγητή κ. Γ. Άρνάκη — Γεωργιάδη, χρηματοδότησα Φιλολογικό Διαγωνισμό στον Ν. Κόσμο, που θα είναι ο πρώτος, κι' όλας, που προκηρύχθηκεν εκεί για το νεοελληνικό βιβλίο. Το βραβείο του θα είναι προς τιμήν και εις μνήμην Έλληνοαμερικανού εφερέτου, του Max Manus (Μανούσου) και πήρε τον τίτλο «Μανούσειο Φιλολογικό Βραβείο», και θύνα: Μανούσειο έπαιθλο Έλληνοαμερικανικής Λογοτεχνίας.

☆ ΕΝΑΣ έκλεκτος Έλληνας ζωγράφος που τον εγνώρισαν πέρου σ' ατομική έκθεσή του, έδω (στην «Έλληνοαμερικανική Ένωση»), οι Άθηναίοι, ο Έλληνοαμερικανός καλλιτέχνης Άλξάνδρος Ροσσίνος — έδω ένας μοναδικός ποιητικός τόμος — «οι Σκαρβαίοι και Τερακότες» — αλλά και οι λαμπρές μεταφράσεις του, από τους αρχαίους συγγραφείς.

— 100 χρόνια από τη γέννηση του μεγάλου ιδεολόγου και περιποφίλου Περικλή Γίαννόπουλου (1869—1969) και 60 από της εποχής του τόσο ρωμανικού θανάτου του (ήταν μόνο 40 έτών κι' αυτοκτόνησε μπαίνοντας στη θάλασσα του Σκαρβαγιακά πάνω σε λευκό άλογο και καθίζοντας ίσια προς τον πόντο). Ο θάνατος του τότε συγκίνησε πολύ τους φίλους και θαυμαστάς του, αλλά και όλους τους Έλληνες.

— 25 χρόνια από τον θάνατο του Γ. Ραχόγιάνη (23 Αύγουστου 1945) που χάρισε στον τόπο, τόσα ιστο-

ρικής αξίας έργα του και άλλα λογοτεχνικά και φιλολογικά συγγράμματα.

☆ ΘΕΛΕΤΕ μερικάς έπετειούς και μερικούς φιλολογικούς έορτασμούς που σταχυολογήσαμε για τις ειδήσεις αυτές; Τα παραδίδουμε προς γνώσιν σας παρά το γεγονός ότι τα περισσότερα νομίζουμε πως είναι ανακαλύψεις εύφάντατων περισσότερο φιλολογικών ειδήσεων που τις περιβήρουν στους νεαρούς αναγνώστες τους για να τους συγκινήσουν και να τους θυμήρουν ότι γρήγορα φτάνουν και οι πανηγυρισμοί και επέτειοι για τα δικά τους άριστουργήματα και έργα (... ή έλλειψεις προσωπικότητες των για να τους πάρουν συνεντεύξεις και να πούν τις άνοησίες τους, τους κάμνει: να δημιουργούν φανερά, έορτασμούς και έπετειούς).

— 50 χρόνια απ' τον καιρό που έγραψε ο Μαλακάσης τον «Μπαταρία» και τον «Τάκη Πλούμα» ποιήματά, ως γνωστόν με θέματα ύπαρκτά και ζωντανά στην πνευματικότητά.

— 50 χρόνια απ' την α' έκδοση των «Σκίθων» του Λάμπρου Πορφύρα, το ποιητικό βιβλίο που έκαμε τόσην έντύπωση ή παρουσία του, που υπήρξε η μόνη εργασία του Ποιητού και του έδωσε το Άριστο Γραμμάτων της Ακαδημίας και το όμοιο του Άθμου Πειραιώς.

— 100 χρόνια από τη γέννηση του Γρηγορίου — για την επέτειο της οποίας έγιναν ήδη κάποιες αξιοσημείωτες εκδηλώσεις στην πρωτεύουσα από οργανώσεις κλπ., κλπ. καμώς της οποίας υπήρξε, κι' έδω ένας μοναδικός ποιητικός τόμος — «οι Σκαρβαίοι και Τερακότες» — αλλά και οι λαμπρές μεταφράσεις του, από τους αρχαίους συγγραφείς.

— 100 χρόνια από τη γέννηση του μεγάλου ιδεολόγου και περιποφίλου Περικλή Γίαννόπουλου (1869—1969) και 60 από της εποχής του τόσο ρωμανικού θανάτου του (ήταν μόνο 40 έτών κι' αυτοκτόνησε μπαίνοντας στη θάλασσα του Σκαρβαγιακά πάνω σε λευκό άλογο και καθίζοντας ίσια προς τον πόντο). Ο θάνατος του τότε συγκίνησε πολύ τους φίλους και θαυμαστάς του, αλλά και όλους τους Έλληνες.

— 25 χρόνια από τον θάνατο του Γ. Ραχόγιάνη (23 Αύγουστου 1945) που χάρισε στον τόπο, τόσα ιστο-

ρικής αξίας έργα του και άλλα λογοτεχνικά και φιλολογικά συγγράμματα.

— 5 χρόνια από το θάνατο του μεγάλου καλλιτέχνη και δημιουργού αλλά και προσωπικού κι' ιδιότυπου πεζογράφου Κώστα Κόντογλου (23 Αουλίου 1965) που εισήλθε στα Νεοελληνικά Γράμματα της εποχής, μιας εποχής ήρεμης και γαλήνιας, έξαιρετα συντηρητικής κι' όμως, με τον «Pedro Kasas» και συνέχισε με τόσα μελετήματα, πεζογραφήματα και ταξιδιωτικά, γεμάτα από χρώμα, παλμούς και ζωή της εποχής του.

— Προσθέτουμε και την 15ετία από το θάνατο του (28 Απριλίου 1955) του Άλβέρτου Άϊνστάϊν μιας παγκόσμιας δόξας της Έπιστήμης, που η θεωρία του συνετάραξε την παγκόσμια σκέψη και το έργο του, μένει γρανίτης τώρα μόλις αναλυόμενος, κυρίως με τις διαστημικές πτήσεις που αποκαλύπτουν και αναλύουν αινίγματα.

— 50 χρόνων πνευματικής προσφοράς, έώρτασε ο «Σύνδεσμος Έλλήνων Λογοτεχνών» του Γ. Ράτσια. Ποι' άλλου; στη Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών της πρωτεύουσας. Και όμιλητές; ο πρόεδρος του Συνδέσμου κ. Γ. Σταμπολής, ο αντιπρόεδρος Χρ. Σολωμονίδης και ο νέος λογοτέχνης και διανοούμενος Ί. Χατζηφώτης. Φυσικά, ο Σύνδεσμος έκαμε το καθήκον του, ως μέλος του που είναι ο τιμηθείς. Άλλά για τον Πράτσια που έξ απαλών ονύχων τον θυμούμαστε επιδιδιόμενο με τα Γράμματα, ένα έμεις είμαστε μερικάς ακόμα και ουλλαβίζουμε τα λογοτεχνικά κείμενα στα Νεοελλ. Άναγνώματα, κι' αυτός έδωσε τόση και τόση δουλειά, δεν είναι άρκετο και δεν είναι Ικανοποιητικό. Άλλοίμονο, αν ξεχνιόνταν τόσο εύκολα στα γεράματα τους οι άνθρωποι των Γραμμάτων και περιμένουν μόνο τη στοργή των φίλων τους. Έδω χρειάζεται επιβράβευση και αναγνώριση τέτοιου έργου από πολλές μεριές. Ποι' είναι ο ακαδημαϊκός κ. Χάρης που τον υπηρέτησε τόσα χρόνια στο περιοδικό του ο Πράτσιας, που είναι ο Διημάρχος και τιμήση έναν σημερινότα μπαλονάτη του;

βλ. Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ καλλιτέχνιδα Άλξάνδρα Άλάντη, γνωστή από πολλές καλλιτεχνικές εμφανίσεις της στην Ερώπη και ιδίως στο Λονδίνο όπου ζει, σημείωσε πάλι μεγάλη έπιτυχία, σ' ένα κοντοέρτο που οργανώσε εκεί, για τα 200 χρόνια του Μπατόβεν, όπου παρουσίασε πρόγραμμα με έργα που ο μεγάλος συν-

θετης έγραψε σε ηλικία 20 έτών και που η καλλιτέχνις παρουσίασε για πρώτη φορά, στο κοινό. Η κ. Άλάντη συχνά άπασχολεί τον τύπο, το κοινό και την κριτική με έμφανίσεις της και πάντα μ' έπιτυχία.

☆ ΣΤΗΝ Κομοτινή έγινε κι' έφέτος (3 Μαΐου) παρουσία των αρχών και των εκπαιδευτών όλων των κοινωνικών τάξεων του τόπου, η ετήσια Λαογραφική και Ζωγραφική Έκθεση του «Μορφωτικού Όμιλου» που τόσα προσφέρει με τις συχνές του παρουσιάσεις πνευματικών και καλλιτεχνικών εκδηλώσεων. Άπό πλευράς λαογραφίας οι αίθουσες του «Κέντρου Νεότητος» είχαν διαπλασθεί σπουδαία για να παρουσιάσουν ένα θρακικό στίχο, με όλα του: αύλη, με έρση, κοζίνα με τα σκεύη της, ο σφράς, με τα πράγματά του, τα ύφαντά, το μαγκάλι, το τζάκι, ο άργαλειός με την κοπέλλα που ύφανει: κλπ. Ο τύπος αυτός του άγροτικού σπιτιού που παρουσίασαν ήταν ο άκριβέστερος. Και παραπέρα, σ' άλλες αίθουσες οι τοπικές στολές, το άρχαιο, οι σφραγίδες, τα στρωσίδια, τον νεοκαιριό.

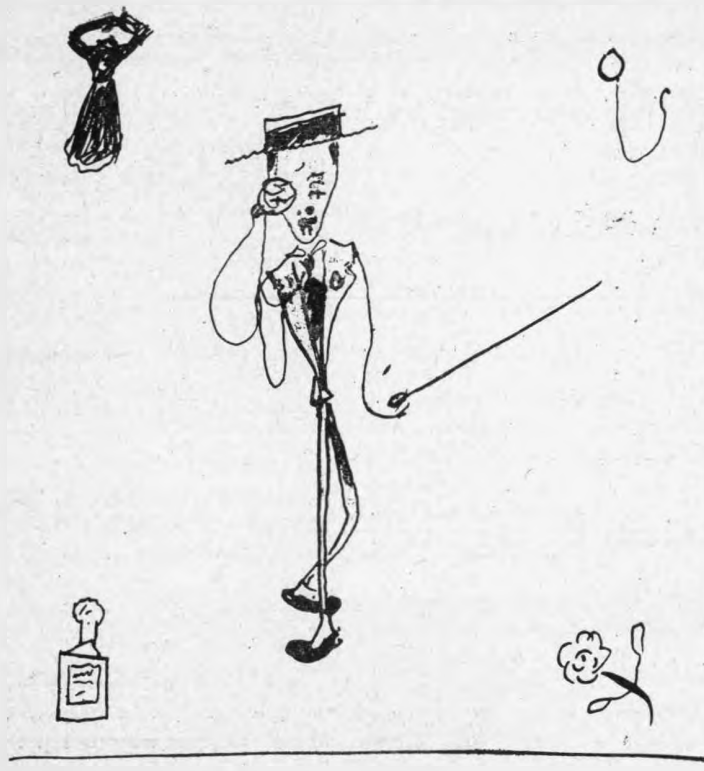
— 125 έπίσης καλλιτεχνικά έργα, αποτελούσαν την Ε' Έκθεση Ζωγραφικής και Χαλκογραφίας των Θρακών καλλιτεχνών, που οργανώθηκε, με πολλή έπιτυχία, όμοιως. Και τα θέματα, όλα, παρμένα από τοποθεσίες της περιοχής και τη ζωή του τόπου.

☆ ΛΑΜΠΡΟΣ πνευματικές εκδηλώσεις επέφύλαξε η Πάτρα και ο Μισοτριάς για τη μνήμη του τελευταίου αυτοκράτορος, — του Κωνσταντίνου Β' — και την πρώτη οι έορτές εκράτησαν επί διήμερον, με πρόγραμμα θρησκευτικό, πατριωτικό και καλλιτεχνικό: αρχιερατικό μνημόσυνο (24 Μαΐου), όμιλία κ.έ. στην μητρόπολη της Πάτρας κι' ύστερα στην πλατεία όπου η προτομή του στέφη της και τελετή. Την Άλλη μέρα στην αύλη του 8ου και 9ου Δημοτικού σχολείου έγινε όμιλία του έπιθεωρητή κ. Σταυροπούλου, μουσικό πρόγραμμα της τοπικής χορωδίας και άπαγγελία της ποιητικής Δέσποινας Άσπιανοπούλου κ.έ.

☆ ΣΤΗ ΣΠΑΡΤΗ και στο Μυστρά, οι τελετές, αν και λιτότερες και άπλούστερες, υπήρξαν πιο σημαντικές και μεγαλύτερες, έξ άφορηής του Ιστορικού χώρου: Στις 29 Μαΐου επέτειο της πτώ-

σεως της Κωνσταντινουπόλεως και του θανάτου του, έτελεσθη κρατικός έπίσημον αρχιερατικός μνημόσυνο στην Ιστορική μητρόπολη του Μυστρά όπου, κατά την παράδοση ο μάρτυς τούτος στέφθηκε αυτοκράτωρ. Το έσπερας, όλα τα βυζαντινά μνημεία της νεκροπόλεως, οι ναοί, τα παλάτια, κάτω από το λαμπρό φώς της φωταγωγούσεως του τόπου, έφάνταζαν μεγαλόπρεπα, κι' έγένετο αυτό μέχρι στις 8 Ιουνίου, από την όργάνωση του «Έχος και Φώς» που τα λάμπρυνε και τα ζωντάνεφε με κάθε τρόπο. Τα «Παλιόλογια» του 1970, ο θεομός αυτός που από μερικά χρόνια τώρα, προσφέρει κάποιαν ύπηρεσία στον τουρισμό της Λακωνίας, πλουσιότατα και με ποικιλία άλλων τοπικών εκδηλώσεων, έγιναν μια άνάγκη για την περιοχή, που πρέπει χρόνος με χρόνο και να διαπλατώνονται σε λαμπρότερο και ουσιαδέστερο πρόγραμμα.

☆ ΜΝΗΜΟΣΥΝΑ έκαμαν η Ναύπακτος και η Πάτρα για να τιμήσουν τη μνήμη του άθλημονήτου Θέμιστρου Κλητή Άθανασίου — Νόβα — στα όποια έλαβαν μέρος και πολλοί Άθηναιοί πνευματικοί άνθρωποι. Ιδίως στο πρώτο, που έγινε στην πατρίδα του και προγραμματίστηκε με την συμμετοχή πολλών και διαπρεπών όπως ο Ιστορικός των Πατρών κ. Κ. Τριανταφύλλου κ.έ. Στην αρχή ο κ. Τριανταφύλλου ανέλυσε πως κάθε μνημόσυνο είναι πράξη συναισθηματική. Μόνον όποιον άγαπήσαμε, θυμούμαστε. Ο ίδιος ο τιμώμενος αντιμετώπισε στα κείμενά του πολλές φορές το θέμα του πως έπιζη ή μνήμη των πνευματικών ανθρώπων διάδασκε και σχολίασε σχετικά κείμενά του. Για το Θεμιστοκλή Νόβα παρέθεσε τις γνώμες των πιο ειδικών που άσχολήθηκαν γι' αυτόν, όπως του Κλέωνος Παράσχου κ.έ. Μίλησε κατόπιν για το δεσμό των δυο αδελφών: του Άθηναιού Νόβα — Ακαδημαϊκού και του τιμωμένου και άνεφερε ποιήματά τους. Τέλος, με μίαν άποτροφή, προνήγγειλε το γλυκό παραμύθι που θα λένε οι έπόμενες γενεές για τους δυο αδερφούς ποιητές του Έπαχτου και τις προσφορές τους στα έλληνικά Γράμματα. Ο κ. Τριανταφύλλου κατέληξε με τη διαπίστωση Ιδίως αυτού που είπεν ο Ψυχάρης, πως τα έλληνικά Γράμματα ευεργετήσανε και ευεργετούνε ακόμα την Έλλάδα και «το έθνος, αν ύπάρχη, το χρωστά μόνο και μόνο στην Ποίηση».

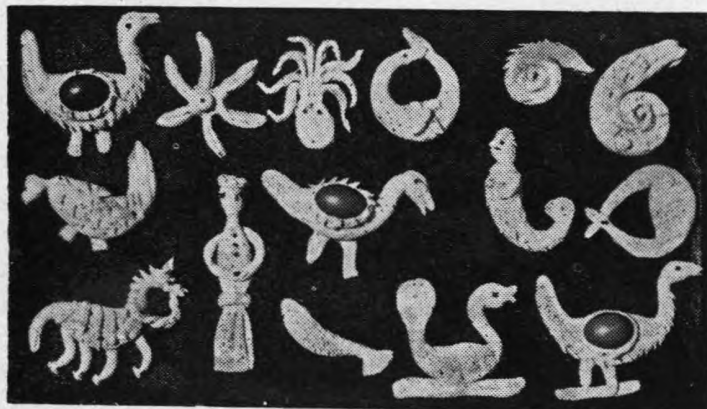

VI ο Κοψιωμας —

ΟΙ ΠΟΛΛΟΙ πού δὲν γνώρισαν ἰδιωτικά τὸν ποιητὴ Ν. Α. Παπαθιώτη, δὲν μποροῦν νὰ πιστέψουν στὸ πολυσύνθετό του ταλέντο. Καὶ δὲν τὸν φαντάζονται, ἀκόμα καὶ... σκιτογράφος, πλάι στὶς ἄλλες του, σπάνιες ιδιότητες, γιὰ τὶς ὁποῖες τὸν λάτρεψαν, σχεδὸν ἄνδρες καὶ γυναῖκες τῆς περασμένης ὀσείας. Τὶ λαμπρά ποιήματα μὲ σπάνιους στίχους ὠραίους, μουσικούς, εὐρηματικούς, τί κριτικὴ σκέψις, τί συνθετικὴ μουσικὴ, τὰ καλλιγράμμη πεζογραφία...

Σὲ τούτα, πρόσθετες καὶ τὸ ταλέντο τοῦ... σκιτογράφου, ὅπως μᾶς τὸ παρουσιάζει

τὸ τελευταῖο φύλλο του, (μηνὸς Μαρτίου) τὸ καλὸ περιοδικὸ τῶν Νέων «Νέα Σόνορα» πού κυκλοφόρησε τελευταία καὶ εἶναι ἀφιερωμένο μὲ πλούσιο ὕλικό στὸν ρομαντικὸ ποιητὴ πού ἐζητεῖ τόσο μουσικὰ τὴ ζωὴ του, μισοκρυμμένα πάντα καὶ μακριὰ ἀπὸ τὸ φῶς καὶ τὴν θερμότητα τῶν τραγικῶν, καὶ ἄδρα! Κι' ὅμως τὸ σκίτσο αὐτὸ πού δίνουμε ἀπ' τὸ ὠραῖο πανηγυρικὸ τούτο τεῦχος μᾶς τὸ ἀποκαλύπτει: «ὁ κοψιωμας» καὶ εἶναι ἀπὸ μιὰ σειρά γελοιογραφικῶν σκίτσων, πού ἀφίσε μὲ ἄπλές, πολὺ ἄπλές γραμμὲς καὶ χαριτωμένο χιούμορ.

ΔΥΟ ἐκλεκτοὺς λογοτέχνες ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο φιλοξενεῖ τις ἡμέρες αὐτὲς ἡ Ἀθήνα, — τὸν Θεόδ. Μοσχονᾶ καὶ τὴν Ἑλισ. Φαρᾶ, πού τὸ ἔργο τους ἔχει ἀπὸ καιρὸ, καὶ ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα ἀρκετὴν ἀπήχηση.

— Ἱστορικός, δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης μὲ πολλὴ καὶ ἀξιόλογη ἐργασία σκορπισμένη σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ ἀλλὰ καὶ βιβλία, ὁ κ. Μοσχονᾶς εἶναι καὶ ὁ Ὑπομηματογράφος τῶν Πατριαρχείων ἀλλὰ καὶ διευθυντὴς τῆς ἱστορικῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης πού ἀγλάισαν πρὸ 1.000, τόσων, ἐτῶν, οἱ Πτολεμαῖοι στὴν Αἴγυπτο. Πηγὴ πολλῶν ἱστορικῶν θεμάτων, ἀποτελεῖ τὴ συνσταμένη τῆς παλαιᾶς ἀλεξανδρινῆς πνευματικότητος μ' ἐκτίμηση πολὺ καὶ ἀπὸ τοὺς ἐδῶ πνευματικὸς ἀνθρώπους.

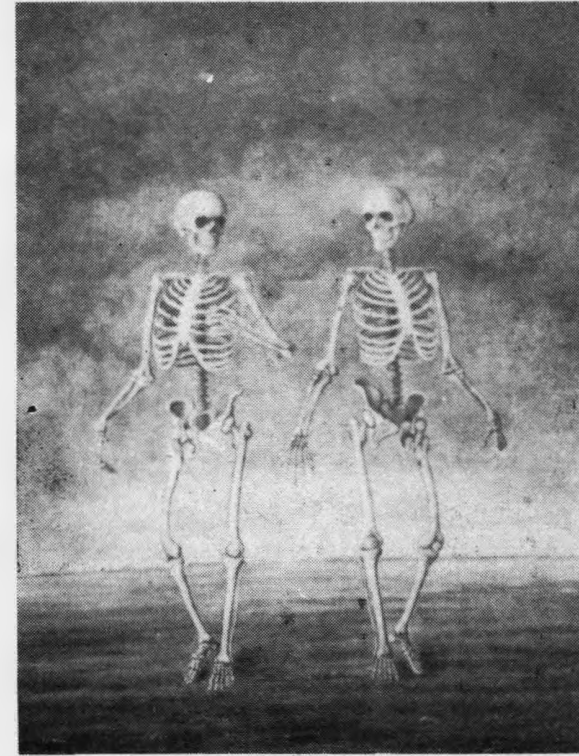
— Ἐκλεκτὴ λογοτέχνης ἡ Ἑλισ. Φαρᾶ ποιήτρια κυρίως καὶ δημοσιογράφος προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίες στὰ ἀλεξανδρινὰ Γράμματα μὲ τὴ γραφίδα τῆς ὑπαγορεύουσα ἐπὶ μίαν 30ετίαν τὰς ἀνάγκας τῆς παροικίας καὶ ἀπασχολημένη μὲ τὴν ἐκεῖ πνευματικότητα. Ἐξέδωκε καὶ βιβλίο μὲ μεταφράσεις κλπ. Καὶ τοὺς δύο, τοὺς εἶδε μὲ πολλὴν χαρὰν ὁ πνευματικὸς κόσμος.

ΗΛΛΗΝΙΚΗ φαντασία, δὲν δημιούργησε μόνον τὴν Δημοτικὴν Ποίηση καὶ ἄλλα παραπλήσια, ἀλλὰ καὶ τὴν Λαϊκὴν πλαστικὴν, εἴτε αὐτὴ εἶναι ἀγγειοπλαστικὴ, εἴτε πλαστικὴ μὲ ζῆμη. Ὅλοι γνωρίζουμε τί ὠραία πράγματα, τί λαϊκὰ παρασκευάσματα κάνουν οἱ μητέρες μας, ἀπὸ κληρονομημένη συνήθεια τὸ Πάσχα, γιὰ νὰ παρυσιάσουν καὶ πιδὸ προκλητικὰ τὰ γλυκὰ τῶν παχαλιῶν ἡμερῶν, πού τόσο λιχουδιὰ δοκιμάζουμε. Βέβαια σ' ὅλα τὰ μεσόγεια καὶ τὰ νωτικὰ μέρη παρασκευάζουν τὰ σπιτικά κολουράκια καὶ τὰ γλυκίσματα μὲ ἀπεικονίσεις ἀνθρώπων, ζώων, θαλασσινῶν, φυτῶν κλπ. Ἡ «Σινεναϊκή Φωνή» στὸ Πασχαλινὸ τῆς φύλλου, μᾶζι μὲ τ' ἄλλα ταχτικά λογογραφικὰ τῆς δημοσιεύματα, τίς λαμπρὲς φωτογραφίες ἀπόψεων τοῦ νησιοῦ καὶ ἄλλα ἐξάρτητα καὶ ποικίλα τῆς λογοτεχνήματα, θάξει καὶ τὴ φωτογραφία τούτην, πού τιτλοφορεῖ «Ποῦ ὁ ἑστὸς Πάσχα» καὶ ἀφορᾶ τίς γλυκὲς λογογραφικὲς λιχουδιὰς τῶν σπιτιῶν, πού φιλοτεχνοῦν οἱ πιδὸ ἀισθαντικὲς νοικοκυράδες.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

Σωτήρη Πυλαρινού: «Ὁ Ἄγνωστος Στρατιώτης»

«Πλούσιοι καὶ Φτωχοὶ»

ΟΥΡΩΠΑΪΚΟΣ Τύπος — καὶ κυρίως ὁ γαλλικὸς, ὁ ὀλλανδικὸς καὶ τοῦ Βελγίου — συχνὰ βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ προβάλῃ ἀπὸ τίς στήλες του, τὸν συμπατριώτη καλλιτέχνη, ζωγράφου Σωτήρη Πυλαρινὸ ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἐγκατεστημένο στὶς Βρυξέλλες, καταγωγῆς, ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Πότε μὲ κείμενα πού σναφέρονται, σὲ βραβεύσεις του, πότε μὲ συνεντεύξεις ὅπ' ἀφορμῆς ἐπικαιροτήτων καὶ πότε μὲ εἰδήσεις ἢ κριτικὲς γιὰ νέες ἐκθέσεις ἔργων του, ἢ συμμετοχὲς του σὲ Διεθνεῖς ὁμαδικές ἔτσι καὶ πάλι, τελευταῖα, — μὲ ἀντίτυπο μάλιστα καὶ στὶς δικὲς μας ἐφημερίδες, πού ὁμοίως, ἀσχολήθηκαν καὶ αὐτὲς πολὺ — ἀναφέρθηκαν νέες του ἐπιτυχίες, ὅπ' ἀφορμῆς ἐφειτειῶν ἐκθέσεων του στὸ Παρίσι καὶ στὸ Σαρλερουά, ὅπου ἔτυχε πολλῶν τιμητικῶν βραβείων τιμῶν κ.λ.π.

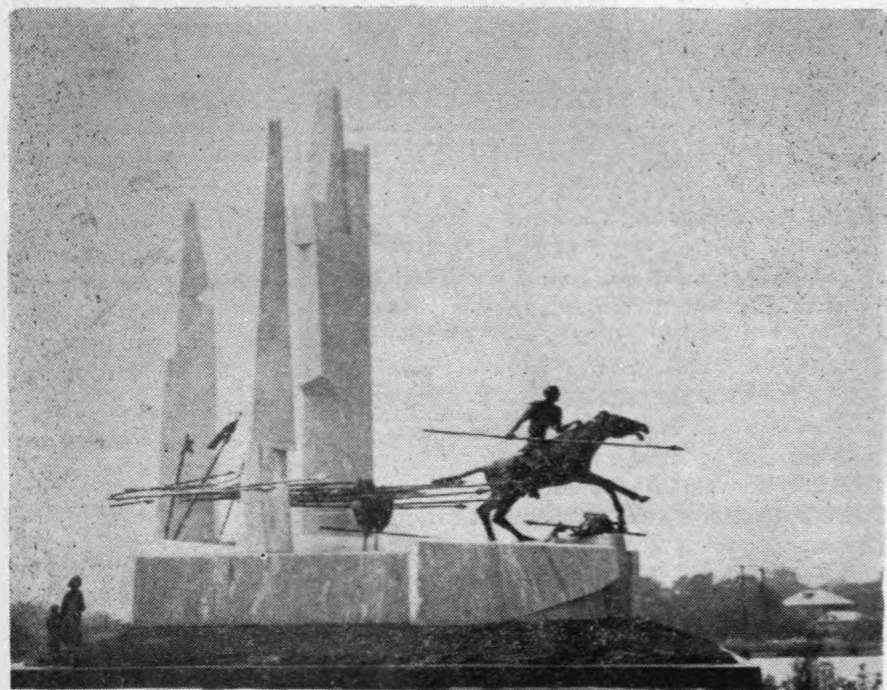
Ἡ ΣΤΙΣ 17 Μαΐου ἡ Κοινότης Ἀκρότας μὲ τὴν συνεργασία τοῦ ἐκεῖ Γυμνασίου καὶ τοῦ τοπικοῦ συλλόγου «Ἀναγεννησις» ἐτίμησαν τὸν Σπύρο Περισίδη, ἐκλεκτὸ πνευματικὸ του τέκνο, πού ἡ παρου-

σία του στὰ παλαιὰ μας Γράμματα, ὑπῆρξε πολὺ φανερὴ, — μὲ 14 θεατρικὰ ἔργα, ἑκατοντάδες παιγμένα κ.λ.π. — Ὁ ποιητὴς καὶ θεατρικὸς συγγραφέας Σπ. Περισίδης πού ὄλοι τὸν ἐχουν γνωρίσει ἀπὸ τὰ ἔργα του, — καὶ κυρίως ἀπὸ τὴ «Γκόλφω», «Ἐσμέ», «Χορὸς τοῦ Ζαλόγγου» κλπ. — γεννήθηκε στὸ Μεσοροῦγι Νωνακρίδος στὰ 1864, δηλ. πρὸ 106 ἐτῶν καὶ ἀπέθανε στὰ 1920. Φοίτησε στὸ σχολεῖο τῆς Ἀκρότας καὶ ἡ ζωὴ του μοιραζόταν μεταξὺ τούτης τῆς κωμοπόλεως καὶ τοῦ χωριοῦ του. Στερηθεὶς ἐξ ἀφορμῆς τυχαίου συμβάντος ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας τῆς ὀράσεως τοῦ ἐνὸς τοῦ ματιοῦ, ἐζῆσε μικροῦπάλληλος κρατικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς περιοχῆς του, προσλητυθεὶς γρήγορα στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς Ἀκρότας πού ἦταν σὲ ἀνώτερη σειρά τότε, καὶ ἐλάμβανε ἐνεργὸν μέρος συχνά. Πρῶτο ἔργο του ὑπῆρξε «ἡ Μαργαρίτα» στὰ 1892, δευτερολογησας τὸν ἄλλο χρόνο μὲ τὴ «Γκόλφω». Ἐν τῷ μεταξὺ δεύτερο ἀτύχημα τὸν στερεῖ τῆς ὀράσεως καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ ματιοῦ καὶ γράφει πλέον, τυφλὸς, τὰ ἔργα του

ΟΙ «ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ» στὴν ἐπιθυμία των νὰ ὀρχίσουν τὴν προγραμματισμένη ζωὴ τους καὶ νὰ δώσουν τὸν τύπο τοῦ περιοδικοῦ γιὰ τὸν ὁποῖον ἐξεδόθησαν, παρουσιάζουν καὶ τὸ σημερινὸ τους φύλλο, σὺν δεῖγμα περιοδικοῦ γιὰ τὸ ὁποῖον κόπτονται καὶ θελοῦν μόνιμα νὰ δοθοῦν, πλησιάζοντας σιγά - σιγά τὸν προγραμματικὸ σκοπὸ τους. Τὸ προσεχές μας, καλοκαιρινὸ τεῦχος, θὰ εἶναι προσφορά στὴν ταξιδιωτικὴ Λογοτεχνία καὶ τὴν Ἱστορία καὶ ἀπὸ τὸ Σεπτέμβριο σὲ ταχτικὴ, μηνιαία ἐκδοσὴ θὰ δρομολογηθοῦν στὸ πραγματικὸ Styl πού ἐπιδιώκουν, μὲ τὴν λίσση ἀλλὰ ἐκλεκτὴ Ποίηση (μεταξὺ τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα θὰ εἶναι Νέων) τὴν πολύ ἄλλὰ ἐκλεκτικὴν Πεζογραφία καὶ τ' ἄλλα, γιὰ τῶν ὁποίων τὴν παρουσία φύλλο μὲ φύλλο θὰ θλέπει καὶ θὰ ἐνημερώνεται, πλούσια ὁ ἀνανώστης των. Μαζὶ μ' αὐτὲς θὰ προβάλλεται συστηματικὰ καὶ ἡ σχετικὴ Κριτικὴ γιὰ Βιβλία, Ἐκθέσεις, Θεάτρα καὶ τίς ἄλλες πνευματικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐπικαιρὲς ἐκδηλώσεις.

★ Η ΑΠΟΔΗΜΗ Καλλιτεχνία, έχει να επιδείξει στην Ελλάδα πολλούς και χαρακτηριστικούς εκπροσώπους της για τους οποίους ο τόπος είναι αληθινά υπερέμφανος. Ίδιως για τους Έλληνες καλλιτέχνες του Ν. Κόκκου, παλαιούς και Νέους που πολλοί των, έχουν καταλάβει ύψηλās θέσεις και λαμπράς βαθμολογίας, ανάμεσα στους καλλιτέχνες του. Μέσα στα όνόματα των Τζώρτζ Κονσταντ, Άλεξ Σιδέρη κ.λ.π., που έχουν αποκτήσει παναμερικανική αναγνώριση, αλλά και των νεωτέρων που πρωτοπορούν, ο Θεόδ. Χίος (τόν όποιον παρουσιάσαμε στο εργαστήριό του, μπροστά σ' ένα έργο του) έχει καλή σειρά και καλή βαθμολογία. Είναι ζωγράφος και η γυναίκα του, ασχολείται και με την Κεραμική, κι' έρχονται συχνά και στην Ελλάδα. Ένα μήνα το περυσινό καλοκαιριού τόν πέρασαν εδώ, τ'αξιδεύοντας στα νησιά και στους αρχαιολογικούς χώρους.

★ ΑΥΤΗ είναι η μακέτα του έργου «Μ. Άλέξανδρος» του Νικόλα Ίκαρη διαλεκτού γλύπτη στη Ν. Υόρκη και διδάσκοντος καθηγητού στο Πανεπιστήμιο της. Η πρωτοτυπία του σάν σύνθεσης μιας προσωπικότητας του αρχαίου καιροῦ σάν τόν Έλληνα κατακτητή και κοσμοκράτορα, είναι έμφανής και κεντρίζει. Μας με τρία άλλα που προκρίθηκαν, τότε, για την τελική έκλογή παραμερίστηκαν για να ξαναγίνει ο Διαγωνισμός, για καλλότερα. Η καθυστέρησης δέν είναι μόνον επιζήμια για το έργο που δικαιωνίζεται έτσι, η έκτέλεση του, αλλά και απογοητευτική για τόν κάθε καλλιτέχνη και μάλιστα κείνον που μένει στο Έξωτερικό και πηγαίνει ούρα για να κατατοπιστεί με πολλά της εξέλιξής του. Και πρέπει, λίγο να τόν αγαπήσουμε και να τόν σεβόμαστε...

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

ΣΤΗΝ αίθουσα «ΑΣΤΟΡ» ή γνωστή Ζωγράφος κ. Τέρψη Κουρριακού, εξέθεσε έργα της με τόν τίτλο «Χρονικό 1940-1970». Κι' είναι ή έκθεσή της αυτή ένα τραγούδι γεμάτο πόνο, θλίψη και αγάπη για τόν άνθρωπο, αλλά μαζί και φρίκη, άκηρυχη διαμαρτυρία για τόν Πόλεμο. Τά περισσότερα έργα της είναι μεγάλες συνθέσεις, τέλεια σέ δομή, χρώμα, έκφραση που σέ συναρπάζουν και, σχε

δόν σέ συγκλονίζουν. Η καλλιτέχνης ζωγραφίζει τούς ήρωές της συμπάσχουσα μ' αυτούς. Γι' αυτό και τούς εκφράζει και τούς χαρακτηρίζει απόλυτα, μεταβάλλοντάς τους σέ σύμβολα. Και κατορθώνει να δώσει ολόγλυφη τήν

φρίκη του πολέμου και τή διαμαρτυρία ενάντια αυτού. Όλος ο κόσμος έπρεπε να ιδη τόν έργο τής κ. Τέρψης Κυριακού και είμαι βέβαιος πως θα αναφωνούσε από τή θέση της καρδιάς του: —«Ποτέ πιά πόλεμος, αλλά αγάπη και μόνον αγάπη και στοργή για τόν Άνθρωπο».

Οί φιγούρες της είναι τραγικές, αλλά και γεμάτες πίστι για μιά καλλύτερη ζωή. Από τά έργα της πολλά πρόσωπα τών

ήρώων της είναι παρμένα από φωτογραφίες που ή μόδα τά λέει κολάζ τά όποια και τήν εμπνέουν στό να δημιουργήση τίς συνθέσεις της. Ένα παράδειγμα είναι ο ύπ' αριθ. 4 πίνακας της, που χιλιάδες μαύροι σταυροί φυτρώνουν πάνω από τά κεφάλια Μπιαφρανών, και σέ συγκινεί και σέ συναρπάζει. Τήν φρίκη τήν βλέπουμε ακόμα και σ' άλλον πίνακα της όπου δίνει απόλυτα τόν νόνο—που είναι απεικονισμένος στό πρόσωπο μιάς μαυροφορεμένης μάννας που κρατά στην άγκαλιά της τόν σκοτωμένο παιδί της από τής σφαίρες τών πολεμοκαπήλων. Τό έργο τής κ. Κυριακού είναι μνημειακό και άξίζει ιδιαίτερας προσοχής.

— Στην αίθουσα τής «Έλληνοαμερικανικής Ένώσεως» εξέθεσε τόν Μάιο ο γνωστός ήθοποιός Μίμης Φωτόπουλος τήν τελευταία του εργασία ολοκληρωμένη αυτή τή φορά, με πολλά και καλά συνορμολογημένα έργα του που έντυπωσιάζουν. Ίσως να είναι ο πρώτος στόν τόπο μας που παρουσίασε ζωγραφική με κολάζ από κομένα γραμμωτόσημα. Τά χρώματά του είναι άπλά και πολλές φορές δοσμένα πλακάτ λυμένα και άλλα μέσα στόν ήλιο και τήν γύρω ατμόσφαιρα. Τά θέματά του, ποικίλα: δάση, θάλασσες, λιμάνια, διάφοροι τύποι ανθρώπων, λουλούδια. Όλα είναι επιλεγμένα και δοσμένα, με ένα δικό του παιδίαστικό, άφελή τρόπο, που πολλές φορές τόν καθοδηγεί τόν καλλιτεχνικό του ένστικτο, παρά ή ψυχρά λογική. Ο Φωτόπουλος είναι προικισμένος με πλούσια συναισθηματικότητα που άντανακλά στους πίνακές του. Είρωνεύεται, κατηριάζει, πάσχει με τούς ήρωες του—γενικά συναλλάσσεται μαζί τους και συγγενεύει στενά. Οί τύποι του, όλοι από τήν σύγχρονη έπαφή του με τόν καθημερινό περιβάλλον είναι πιστά ψυχολογημένοι. Έχωρίζουμε άπ' τά έργα του στην τύχη τόν «Ο φίλος που λείπει». Σ' αυτόν τόν πίνακα ο καλλιτέχνης μεταχειρίζεται ελάχιστα χρώματα, με κατωρθώνει να δώσει πολλά και μ' ένα δικό του πρωτότυπο τρόπο. Γιατί ένω δείχνει ένα φυλακισμένο πίσω από τά σίδερα, τόν κεφάλι του είναι ολόκληρο μπροστά από τά κάγκελα, χωρίς να χάνη τόν έργο. Ίσως να μήν ήθελε ο καλλιτέχνης να σπάση, με τίς μαύρες γραμ-

μές από τά σίδερα, τήν ψυχολογική κατάσταση που εκφράζει τόν πρόσωπο του φυλακισμένου. Τά τοπία πάλι και τά δέντρα του, τά ζωγραφίζει με τρόπο πολύ περίεργο, παιδίαστικό και πολύ χαριτωμένο και άφελή.

Χαρήκαμε μαζί με τούς άλλους επισκέπτες τήν έκθεση του καλλιτέχνη.

Ο Μίμης Φωτόπουλος γεννήθηκε στην Ζάτουνα. Είναι γνωστός ως ήθοποιός, ποιητής και λογοτέχνης. Τώρα τόν γνωρίζουμε και ως πολύ ιδιότυπο ζωγράφο.

— Στό «Φουαγιέ» του Δημοτικού Θεάτρου» Πειραιώς εξέθεσαν από τίς 29 Μαΐου έργα τους τρεις Πειραιώτες Καλλιτέχνες: ο Θεοδ. Λεκόκ, ο Γιώργος Συρίγος ζωγράφοι και ο γλύπτης Νικόλας.

Ο Λεκόκς γνωστός και από παλιές προβολές του δείχνει ζωγραφική νατουραλιστική. Έχει καθαρό χρώμα, ξεύρει να συνθέτει και σέ πολλά έργα του, ιδίως στα ταπεία και τίς «νεκρές φύσεις» του κατορθώνει να δώσει Έλληνική ατμόσφαιρα με έντονους χρωματισμούς και διαύγεια. Από τά έργα που εκθέτει σήμερα ξεχωρίζουμε τόν πορτραίτο τής μάννας του δοσμένο με φροντίδα και αγάπη και με χρωματικές κι' άξίες ικανότητας.

Ο Γιώργος Συρίγος είναι επίσης γνωστός καλλιτέχνης και ξεχωρίζει στα λουλούδια και τά πορτραίτα του μās δίνει δέ αυτήν τή φορά πολλές άπόψεις από νησιά και τοπία όπως ή Σαντορίνη, κ.ά. Οί πίνακές του είναι χαρακτηριστικά προσεγμένοι, με μεγάλη δεξιοτεχνία μās δίνει τόν τοπικό χρώμα τών νησιών, όπως ή Σαντορίνη ως και τόν ύγρο στοιχείο τής θάλασσας. Κι' από τά πορτραίτα του Έχωρίζουμε αυτά που προέχει πολύ στην παρουσία τους: τά χέρια. Δίνει κάτι χέρια που έχουν αληθινά ποίηση και ύψος ζωγραφικής.

Ένας άλλος καλλιτέχνης, ο Νικόλας, που ως τώρα τόν ξέυραμε σάν Βολιώτη, και μās γράφεται... Πειραιώτης εκθέτει γλυπτικά έργα του, έδω προτιμώ όμως να μās δείχνη έργα του παλιά, καμωμένα πριν από 15-30 χρόνια. Έξαιρηση μόνη, άποτελεί ή πρωτομή Βοβολίνη. Τόσο στις Πανελληνίους εκθέσεις, όσο και σ' αυτήν τή σημερινή τίποτε τόν καινούριο, ούτε κανένα

με έμπνευση από τόν Πειραιά ώστε να δικαιολογεί, τό... Πειραιώτης που θέλει Διερωτάται δέ κανείς: πως ο άναφερόμενος και ως Παγκοσμίως γνωστός καλλιτέχνης καθώς και ως τιμημένος διεθνώς και άνα τόν Πανελλήνιον, τιμηθείς με 6 χρυσά βραβεία (;) (κατά τίς έφημερίδες) σταμάτησε να δημιουργεί και, τόν έρριξε μόνο στό έμπόριο τών αδριάντων και προτομών... (Πρέπει κάποτε να βροντοφωνάσει κανείς τήν αλήθεια και να στηλιτεύει τίς διαφημίσεις και τίς φωνασκίες).

Για τόν Νικόλα, μόνο έχωμε να πούμε, ότι εκείνο που κατωρθώνει, είναι να δίνει πάντα στό έργο του μιά έντυπωσιακή έπιφάνεια, χωρίς όμως και να ήμπερεί να έξωτερικεύει τόν έσωτερικό του κόσμο, που σ' αυτό τόν παληό στυλ τής τέχνης που μεταχειρίζεται είναι τόν άπαντον. Και τόν βλέπουμε σ' όλες τίς προτομές του, ιδίως στην «Δαναΐδα» που τήν παρουσιάζει με έντυπωσιακή μόν στάση αλλά ψυχρή και άφύσικη, και στην «Σαπφώ» που κάμνει ψυχρό συγκερασμό νατουραλισμού με τή σύγχρονη αναζήτηση.

— Στην αίθουσα «Νέες Μορφές» εξέθεσε (άπό τής 20 Μαΐου έως τής 8 Ιουνίου) ή Ίφιγένεια Εύταγγελη υ Κορακισανίτου έλαιογραφικά, έργα της άκρυλικά—όπως τά λέγει— και μελάνια ως και τά άκρυλικά. Τά λάδια έχουν μιάν έκδηλη έξπρεσιονιστική διάθεση με δυναμικότητα που όφείλεται στόν άσθρομητισμό και τήν άσυγκράτητη καλή τεχνική της. Αντιθέτως τά άλλα της έργα που είναι σχέδια ήσαν χαμηλώνης τεχνικής διάθεσης.—ρευστά, με ρομαντική και στενή διάθεση.

— Ο Μανώλης Πελλιδάκης μās παρουσίασε στην «Αΐθουσα Τέχνης» του Χίλτον μελέτες του με συνθέσεις συμβολικές που οί περισσότερες θυμίζουν άκαθόριστα μηνύματα σκαλισμένα πάνω σέ πέτρες. Η τεχνική του καλλιτέχνη γνώση και ή επιδειότητα του μα και τά σύγχρονα μέσα που χρησιμοποιεί μαζί με τήν καλλιεργημένη εύαισθησία του μās δίνουν άποτελέσματα τεχνικής και αισθητικής ποιότητας τελειότητας και τόν κατατάσσουν στους καλλιτέχνες άνώτερης κλάσης, πράγμα που με χαρά μας διαπιστώνωμε.

★ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΟΥΤΟ ΦΥΛΛΟ ΤΩΝ «ΟΡΙΖΟΝΤΩΝ» ΤΥΠΩΜΕΝΟ ΣΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΝΙΚΟΥ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (ΑΚΟΜΙΝΑΤΟΥ 29 ΤΗΛ. 528.449) ΣΕ 2.500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΚΑΙ ΜΕ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΥ ΚΑΙ ΚΥΡΙΤΣΗ, ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΗ Β' ΤΡΙΜΗΝΙΑ ΤΟΥ 1970, ΓΙΑ ΝΑ ΣΥΓΧΡΟΝΙΣΤΗ ΩΣ ΤΟ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ ΠΟΥ ΘΑ ΒΓΑΙΝΕΙ ΜΗΝΙΑΙΑ.— ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ : ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ, 25 (ΤΗΛ. 615.196)★

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΑΣ 10.—